

SPROG UDVIKLING

blandt tosprogede færøsk-danske børn

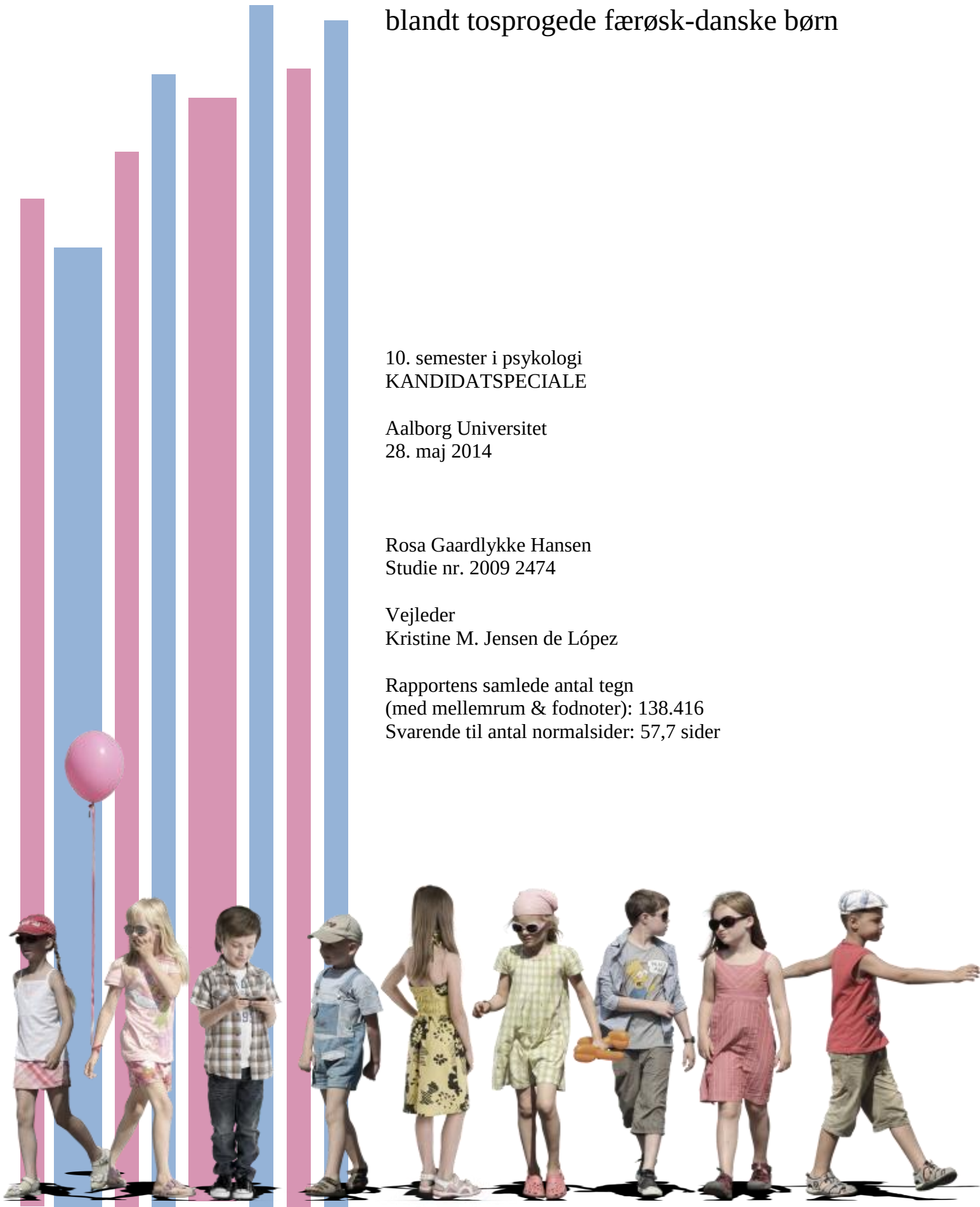
10. semester i psykologi
KANDIDATSPECIALE

Aalborg Universitet
28. maj 2014

Rosa Gaardlykke Hansen
Studie nr. 2009 2474

Vejleder
Kristine M. Jensen de López

Rapportens samlede antal tegn
(med mellemrum & fodnoter): 138.416
Svarende til antal normalsider: 57,7 sider

ABSTRACT

The Faroese language is relatively unexplored territory regarding psychological aspects, such as how children acquire the language and language impairments. This inspired the interest for the subject and led to this master thesis with the research question: How do bilingual Faroese-Danish speaking children do respectively in their L1 and L2?

This master thesis examines the language abilities of 15 Faroese-Danish children. Their language has been studied by using various existing language tests. Furthermore, due to lack of material, some tests had to be translated to Faroese. Six language tests are used: TROG-2, Nonsenseword, Sentence repetition, VIBORG and two narratives. All tests have been applied in both Faroese and Danish, which mean that each child has been tested twice.

The data showed several interesting results. In general the children do better in the Danish language than the Faroese – this was expected. The TROG-2 results -which measures children's grammatical sentence comprehension – demonstrates an age development. The results for VIBORG vocabulary test also demonstrate an age development, while the Danish results are higher than the Faroese. Like most of the tests, the results for Sentence Repetition also showed better scores in the Danish test.

The children showed various issues in relation to the narratives. There was a general trend for all children to have some difficulty with the elements: structural complexity and inner state terms. This may be due to the children's age and the fact that they developmentally not yet have reached the stage where they are able to give the story characters feelings. Furthermore several of the results for the narratives are higher on the Faroese stories than the Danish.

In the Nonsenseword test the children perform better in Faroese compared to Danish.

The results suggest that the children have acquired an appropriate language to address the challenges they faced in their daily lives, while they overall get better results in the Danish tests.

Furthermore a case study was made with two children, which had language profiles that differentiated substantially from the other children and could suggest some level of language impairments.

Finally it is concluded that all results identified in this study require further research, as well as there is need for more research in Faroese children's language development. This conclusion is based on the fact that it is necessary to know more about Faroese-Danish children's language development.

INDHOLDSFORTEGNELSE

INDLEDNING	1
AFGRÆNSNING	4
TEORI	6
SPROGLIG UDVIKLING	6
<i>Fonologi</i>	6
<i>Semantik</i>	7
<i>Grammatik</i>	7
<i>Pragmatik</i>	8
TOSPROGETHED	9
KOGNITIVE FUNKTIONER HOS TOSPROGEDE	10
<i>Code switching</i>	10
<i>Code-blending</i>	11
HISTORISK OVERBLIK	12
SPROGLIGE FORSTYRRELSER	14
HISTORIE	14
SPECIFIKKE SPROGLIGE FORSTYRRELSER (SFF)	14
SPROGLIGE VANSKELIGHEDER HOS TOSPROGEDE	16
DET FÆRØSKE SPROG	17
HISTORIE	17
GRAMMATIK	17
GRAMMATISK KØN	18
DANSK PÅVIRKNING PÅ DET FÆRØSKE SPROG	19
9. SEMESTER PROJEKT	20
HYPOTESER	21
HYPOTESERNE:	22
VIDENSKABSTEORETISKE OVERVEJELSER	23
KVANTITATIV FORSKNINGSMETODOLOGI	23
VARIABLER	23
HYPOTESTESTNING	24
VALIDITET OG RELIABILITET	24
ETISKE OVERVEJELSER	26
PSYKOMETRI	27
PSYKOLOGISKE TEST	27
METODE	28

DESIGN.....	28
DELTAGERE	28
REKRUTTERING OG SUBJEKTER	28
ALDERSFORDELING	29
OPHOLD	29
SOCIOØKONOMISK STATUS.....	29
MATERIALER	31
FORÆLDRESAMTYKKE	31
TESTENE.....	31
TESTBATTARIET	31
TEST FOR RECEPTION OF GRAMMER – VERSION 2.....	32
VIBORG ORDFORRÅDSTEST.....	33
NONSENSORD GENTAGELSESTEST	33
<i>Udviklingen af testen Nonsensord</i>	34
MAIN NARRATIVER	34
UDVIKLINGEN AF SÆTNINGSGENTAGELSESTESTEN.....	35
<i>Rækkefølgen</i>	36
PROCEDURE	37
TROG-2.....	37
VIBORG.....	37
NONSENSORD.....	38
MAIN NARRATIVER	39
SÆTNINGSGENTAGELSE	39
RESULTATER.....	40
TROG-2.....	40
VIBORG.....	42
NONSENSORDSGENTAGELSESTESTEN	45
MAIN NARRATIVER	49
<i>Fortællingsnarrativer</i>	49
<i>Genfortællingsnarrativer</i>	51
SÆTNINGSGENTAGELSE	53
<i>Level 1</i>	53
<i>Level 2</i>	55
<i>Level 3</i>	56
<i>Sætningsgentagelse samlet</i>	58
SÆTNINGSGENTAGELSE OG NONSENSORD	62
SÆTNINGSGENTAGELSE OG MAIN GENFORTÆLLING	63
VIBORG OG MAIN.....	64

OPSUMMERING FOR RESULTATERNE	64
”ET CASE STUDIE”	66
OPLYSNINGER OM BØRNENE	66
BØRNENES RESULTATER	67
TOSPROGEDE BØRN MED SPROGLIGE VANSKELIGHEDER	70
DISKUSSION	72
TESTENE.....	72
<i>TROG-2</i>	72
<i>VIBORG ordforrådstest</i>	73
<i>Nonsensord</i>	74
<i>MAIN</i> <i>narrativer</i>	75
<i>Sætningsgentagelse</i>	78
TOSPROGETHED OG SPROGLIGE VANSKELIGHEDER	78
METODISKE OVERVEJELSER	79
IMPLIKATIONER FOR PRAKSIS	80
FREMTIDIG FORSKNING	82
KONKLUSION	83
LITTERATURLISTE.....	84
BILAG 1.....	90
FORÆLDRESAMTYKKE	90
BILAG 2.....	91
SPØRGESKEMA	91
BILAG 3.....	93
BAGGRUNDSPØRGSMÅL	93
BILAG 4.....	96
NONSENSORD GENTAGELSESTEST FO	96
BILAG 5.....	97
SÆTNINGSGENTAGELSE FO.....	97
BILAG 6.....	100
SÆTNINGSGENTAGELSE DK	100

INDLEDNING

I en verden hvor landegrænserne udviskes mere og mere, følger sprogforskellene samme tendens. Flere arbejder på tværs af landegrænser, skolebørnene lærer flere forskellige sprog inden de går ud af skolen. Flere gifter sig på tværs af kulturer eller flytter til et andet land. Disse faktorer betyder også, at mange familier i dag, taler flere sprog. Mor og far taler måske forskellige modersmål, og barnet lærer derfor begge disse sprog. Alternativt er familien flyttet til et andet land, og barnet lærer derfor sit modersmål, samt sproget i landet det bor i.

Udover disse faktorer, er sproget noget helt specielt i sig selv – noget som mennesket tilegner sig som barn, og som i fleste tilfælde tilegnes med succes. Der er omkring 4000 kendte sprog i verden. Fx har lande som Canada og Schweiz flere officielle sprog. Der er nogle forskere der vælger at se på sproget antropologisk, mens andre vælger at undersøge det psykologisk. Et interessant aspekt med sprog undersøgelse, er at give bedre forståelse hvorfor og hvordan mennesker reagerer og agerer i det miljø det befinder sig i (Damico et. al. 2013, p. 39).

Tosprogethed er udviklingspsykologisk set et meget interessant fænomen, idet de børn der stilles med denne udfordring, står med andre vilkår, end de børn, der bor i ét land hele deres liv med forældre af samme herkomst. Disse børn skal lære to sprog på samme tid. Modersmålet (S1) vil ofte være det sprog, den ene eller begge forældre taler i hjemmet. Andetsproget (S2) er ofte det sprog, der benyttes i kontakten med jævnaldrende i skole eller pasningssammenhæng.

Specifikke Sproglige Forstyrrelser (SSF) bliver mere og mere anerkendt som en diagnose og der er en tiltagende bevidsthed omkring dens alvorlige konsekvenser. I ICD-10 bliver disse børn klassificeret under F.80: *Specific developmental disorders of speech and language*. Udover vanskeligheder så som dysleksi og også ekspressive og impulsive sprogvanskeligheder. Børn der får en diagnose med sproglige vanskeligheder, vil derfor få en anden diagnose der er i overensstemmelse med ICD-10. Hvis de fx har SSF, kan således risikere ikke at komme i den korrekte behandling for den vanskelighed de har.

Ud over at børn med specifikke sproglige vanskeligheder kan risikere ikke at få den rigtige behandling, så kan det også få følger senere hen i deres liv. Et langtidsstudie har bl.a. vist at voksne mennesker med SFF har sværere ved at få en kæreste, et ar-

bejde og bliver som regel boende hjemme hos sine forældre efter at de er blevet voksne (Clegg et. al. 2005).

For at kunne diagnosticere eller indfange sproglige vanskeligheder hos børn, er det vigtigt at fagpersoner, heriblandt psykologer, er klar over hvad de skal se efter, når de møder et barn med sproglige vanskeligheder. I denne forbindelse er tests og opgaver særdeles hjælpsomme og vigtige redskaber. Én enkelt test alene kan dog ikke fortælle om et barns udvikling falder indenfor en bestemt diagnose, men skal ses i sammenhæng med andre udredningsmetoder. Derfor er det vigtig at have gode-, valide-, sensitive- og specifikke teste og udredningsmaterialer, som kan indfange mulige problemer, i dette tilfælde, sproglige vanskeligheder hos et barn. At udrede tosprogede børn, kan medføre nogle særlige udfordringer i den kliniske praksis, som fx hvornår disse børn falder udenfor normalområdet, i og med at begge af børnenes sprog bør vurderes, før der konkluderes noget om barnets sproglige vanskeligheder (Alterriba & Heredia, 2008, p. 303).

Færøerne er et lille ø-samfund, og selvom det er en del af det danske kongerige, har Færøerne deres eget officielle sprog – *færøsk*. Færøsk har været det officielle sprog siden 1948. Før det, var det danske sprog en del af dagligdagen hos den færøske befolkning. Siden hen er det sket store forandringer i det færøske sprog, og der bliver ydet en stor indsats for at bevare det færøske sprog, fx ved at lave nye ord ud fra deres oprindelige betydning, i stedet for at importere internationale ord, fx hedder en computer *telda* på færøsk.¹ Selvom det færøske sprog er det officielle sprog, så er der ikke blevet forsket særlig meget i sproget, fx hvornår det enkelte barn, tilegner sig bestemte ord. Der findes heller ikke mange teste og opgaver på færøsk, men WISC-IV testen er blevet oversat - men ikke standardiseret - til færøsk og bliver flittigt brugt indenfor psykiatrien (Mona N. Steintún, personlig kommunikation, af d. 10.09.2013).

Det færøske sprog er, psykologisk set, stort set udforsket, bl.a. omkring hvordan børn tilegner sig det færøske sprog og afvigende udvikling indenfor sprogets udvikling. Netop denne mangel på forskning, samt det faktum at der nærmest ikke findes psykologisk udredningsmateriale på færøsk, har vækket interessen for emnet og ført

¹ Computer kommer fra *to compute*, -at beregne, og er denne betydning oprindelsen til ordet *telda*

til dette speciale. I forbindelse med 9. semesters projektet blev der udviklet to tests til færøsk; Nonsensord- og Sætningsgentagelse. Testene blev afprøvet på fem voksne og to børn. Grunden til at det blev disse to tests, var at forskning har påpeget dem som gode markører for SSF.²

Nonsensord gentagelsestest har fået megen opmærksomhed, omkring undersøgelse af SSF. Udover at være god til at identificere sproglige vanskeligheder, er det en fleksibel test, da den kan udvikles til alle sprog, også når fonologiske faktorer og dialekter er taget i betragtning. Forskning påpeger ligeledes Sætningsgentagelse som en god test til at identificere sproglige vanskeligheder. Nogle forskere mener endda, at Sætningsgentagelse er en bedre markør for SSF end Nonsensord. Fordi det menes at den viser bedre værdier for sensitivitet og specificitet, samtidig med at den er mere fintmærkende, i og med at testen bedre skelner børn med sproglige vanskeligheder fra typisk sprogudviklede børn.³

For et land som Færøerne, hvor ressourcerne ikke er så mange som i fx Danmark, syntes det at være yders brugbart at udvikle sprogligt testmateriale til færøsk. Bl.a. fordi forskning viser at sproglige forstyrrelser kan have alvorlige konsekvenser for det enkelte individ.

Forskning har påpeget at mange af de børn der lider af sproglige forstyrrelser har brug for hjælp, og der findes en del udredningsmateriale til at identificere SSF og sproglige vanskeligheder. Men tosprogede børn kan ikke undersøges under samme vilkår som etsprogede, fordi de ikke nødvendigvis mestrer begge sprog og derfor bør undersøges i begge sprog, -i dette tilfælde færøsk og dansk. Nysgerrighed og mangel på materiale førte til et af specialets emne, nemlig udviklingen af tests til færøsk. Men 9. semesters projektet gjorde det tydeligt, at det ikke kun er vigtigt at udvikle færøske tests til det færøske samfund, men også til det danske samfund.

Der blev lavet en omfattende undersøgelse i 2006 for at anslå hvor mange færinger bor i Danmark. Undersøgelsen viste at, på daværende tidspunkt boede over 21.000 færinger i Danmark, hvilket svarer til omkring 45 % af antallet af færinger der er i dag bor på Færøerne. Endvidere viste undersøgelsen at flertallet var kvinder i alderen

² Se afsnit: 9. Semester projekt

³ Se afsnit: 9 semester projekt

25-39 år – den gruppe der får børn og er aktive på arbejdsmarkedet.⁴ Med så mange færinger i Danmark, skønnes det yderst brugbart med testmateriale til færøske børn i Danmark, og at der bliver forsket i sprogudviklingen for færøske – danske børn. Disse børn udgør også en relativ stor del i det danske samfund, og vil sandsynligvis ikke forsvinde umiddelbart, da de mange færøske kvinder vælger at blive boende i Danmark.

Specialets problemformulering er derfor:

Hvordan klarer tosprogede færøsk-dansk talende børn sig i henholdsvis deres S1 og deres S2?

Afgrænsning

På grund af emnets størrelse, er specialet afgrænset til at omhandle færøsk-danske børn i alderen 4-8 år.

Empirien er kvantitativt baseret, dels fordi det er eftertragtet at se resultaterne hos de færøsk-danske børn og sammenligne dem med resultater der er fundet i andre lande.

Kvantitative studier er velegnede til at behandle en større mængde data. Ønsket er at afmåle flere variabler, og desuden hjælper det kvantitative studie med at opretholde objektiviteten, da individer behandles med at sætte dem i rammer og kasser (Cooligan, 2008, pp. 48-52).

Projektet er bygget op således, at der først er et teoriafsnit, der omhandler område-relevant teori indenfor sproget og sprogudvikling. Anden del omhandler noget af den forskning, der har været indenfor feltet, specielt med henblik på specifikke sproglige forstyrrelser (SSF) og tosprogethed. Dernæst relevante oplysninger om det færøske sprog. I forlængelse af dette vil der komme et metodeafsnit, der præsenterer de praktiske foranstaltninger dette projekt er udarbejdet fra. Resultaterne vil derefter blive præsenteret, behandlet, diskuteret og sammenholdt med tidligere nævnt område-relevant teori og forskning.

I dette speciale bliver seks sproglige tests benyttet: TROG-2, Nonsensord, Sætnings-gentagelse, VIBORG og to narrativer – en genfortælling og en fortælling. Alle testene er blevet anvendt på både færøsk og dansk, dvs. hvert barn er testet to gange.

⁴ <http://politiken.dk/indland/ECE166953/faeroeske-unge-flygter-til-danmark/>

Endvidere er det muligt at se nøjagtige tal på: <http://www.dst.dk/da/>

Valget af testmateriale skyldes interessen i at undersøge hvordan tosprogede klarer sig sprogligt.

Endeligt vil der være en konklusion på specialets resultater samt en perspektivering over emnerelevante problemstillinger, bl.a. ift. den psykologiske praksis.

TEORI

For at undersøge børns sproglige kompetencer, er det nødvendigt at definere hvad der forstås ved sprog og sprogets udvikling. Det sproglige spektrum er et komplekst og omfattende område indenfor udviklingspsykologien. Sproget er en kognitiv egenskab med fire hovedkomponenter (fonologi, semantik, grammatik og pragmatik), som gennemgås i følgende afsnit. Udover at se på sproglig udvikling generelt, vil sprogligudvikling for tosprogede også blive gennemgået.

Sproglig udvikling

Sproget er et system af tegn som anvendes til at udtrykke begreber, tanker, følelser og lignende ved hjælp af bl.a. tale og skriftsprog. Størstedelen af børn er succesfulde når de skal tilegne sig sproget. Sproget er en yderst kompleks færdighed, som barnet skal mestre (Berk, 2009, p. 357).

Fonologi

Fonologi henviser til de gældende regler ift. sproglydenes funktion og udtale. Barnets fonologiske udvikling ses gennem dets pludren og senere dets evne til at genkende den rette udtale af velkendte ord (Ibid., p. 372). I en alder af 4 – 6 måneder er barnet i stand til at skelne modersmålet fra fremmede sprog (Ibid., p. 367). I perioden hvor barnet er mellem 1-4 år, udvikler det sig markant i evnen til at genkende og udtale sproglyde (Ibid., p. 372). Den fonologiske udvikling er stort set færdigudviklet ved 5-årsalderen med undtagelse af mere spidsfindige betydningsforskelle (fx ”greenhouse” og ”green house”) (Ibid., p. 374).

Tosprogede børn skal være i stand til at skelne mellem to forskellige sproglyde. Forskning har vist at etsprogede spædbørn kan skelne mellem to forskellige sprog, men ikke sprog der ligner hinanden, fx kan de skelne mellem spansk og engelsk men ikke mellem spansk og italiensk (Gallés & Bosch 2005, p. 69). Forskning med spædbørn der bliver eksponeret for to sprog fra fødsel – i dette tilfælde catalan og spansk – allerede ved 4,5 måneder er i stand til at skelne mellem sprogene. Dette på trods af at sprogene minder meget om hinanden (Ibid.).

Semantik

Semantik beskæftiger sig med sprogets betydning (Berk, 2009, p. 358). Forståelsen af ord begynder i løbet af det første år og udvikler sig hurtigere end det talte sprog. Barnet er tidligere i stand til at følge simple anvisninger, fx ”*Rør ikke ved lampen*”, end ved at udtrykke sig derom. Når barnet er omkring de 13 måneder vil det have en ordforståelse på ca. 50 ord, men først fem måneder senere vil det være i stand til at sige ligeså mange ord. Dette kan skyldes, at ordforståelse kun afforder en genkendelse af mening. Skal ordet bruges aktivt kræver det, at barnet er i stand til at genkalde ordet samt dens korrekte kontekst (Berk, 2009, p. 375). Børn der lærer to sprog, rapporterer sædvanligvis om, at de bedre forstår deres S2 end de er til at tale det (Costa, 2005, p. 308).

Grammatik

Grammatik handler om sproget opbygning. Herunder findes *morfologi*, som beskriver hvordan orddele kan føjes sammen til ord, og *syntaks*, som fortæller hvordan ord kan sættes sammen til sætninger (Berk, 2009, p. 358). Barnet starter med at kunne mestre få ordkombinationer i alderen 1,5 til 2,5 år (Ibid., p. 382-384). Barnets toordsætninger opfattes ikke som ord, men som en lydmæssig enhed, hvor barnet udskiller de trykstærke ord i en sætning, som barnet kan høre de voksne sige. Ordene vil oftest udtrykke eksempelvis handlinger, situationer, behov, ønsker, nægtelser og spørgsmål. Disse optræder sammen med konkrete handlinger fra barnet (Klausen og Hodal, 2005 p. 78). Efterfølgende bliver barnet i stand til at producere simple sætninger, som følger en klar subjekt-verb-objekt rækkefølge (Berk, 2009 p. 382-384). Sproget bliver betydningsfuldt og meningsbærende bl.a. pga. den tiltagende grammatiske struktur (Klausen og Hodal, 2005, p. 79). Barnet bliver i højere grad i stand til at frigøre sig fra den konkrete situation og omtale forhold af mere generel og almen karakter (Jensen, 2000, p. 124). Som 3-årig begynder barnet at udtrykke sig i fremtid (Berk, 2009, p. 386), hvor det også begynder at forstå nægtelser (Klausen og Hodal, 2005, p. 81). Fra 3,5 – 6 år begynder barnet at danne længere og mere komplekse sætningskonstruktioner med brug af bl.a. bindeled (Berk, 2009, p. 386). Barnet er nu i stand til at koncentrere sig i længere tid ad gangen (Levy, 1980, p. 83), hvilket bl.a. har betydning for barnets evne til at føre en dialog (Klausen og Hodal, 2005, p. 81). Barnets opmærksomhedskontrol ændres omkring 4-5 års alderen. Hvis aktiviteterne

er tilstrækkeligt automatiserede, kan barnet nu klare to aktiviteter på samme tid, som fx at gå og samtidig til at lytte til og besvare den voksnes spørgsmål (Klausen og Hodal, 2005, pp. 86-87). Den grammatiske forståelse forbedres væsentlig i løbet af skoleårene, hvor barnet bl.a. begynder at mestre den passive sætningsformulering og infinitiv (Berk, 2009, p. 386-387). I 12-15 års alderen vil barnet være i stand til at producere komplicerede sætninger, der svarer til det officielle skriftsprog (Jensen, 2000, p. 124). Selvom barnet begynder at sætte ord sammen, så det danner en sætning, er det ikke ensbetydende med at barnet forstår reglerne, voksne kender heller ikke altid reglerne, selvom de bruger dem. Tosprogede børn skal dermed ikke kun lære modersmålets grammatiske regler, men samtidig også andet sprogets regler. Dette kan fx blive et problem, hvis fx sprogene minder meget om hinanden og barnet skal skelne mellem de grammatiske regler for hvert enkelt sprog, og derfor ses det ofte at børn blander sprogene sammen: *code switching* (Meisel, 2005, p. 96; Berk, 2009, p. 393).

Pragmatik

Udover at lære sprogets lyde, betydning og opsætning er det nødvendigt for barnet at lære at bruge sproget effektivt i en social kontekst (Berk, 2009, p. 388). Sproget består ikke kun af ordforråd og sætninger. Det indeholder ofte meningsudvekslinger med både dialoger og længere monologer (Karmiloff-Smith & Karmiloof, 2002, p. 179). *Pragmatik* er læren om hvordan sproget anvendes i både mundtlig og skriftlig kommunikation. Herunder hører også *sociolingvistisk viden*. Det vil sige, at barnet vedkender sig bestemte sproglige ritualer, såsom at sige ”*goddag*” og ”*farvel*”. Samtidig sker der en tilpasning af sproget ift. de sociale forventninger (*speech registers*), afhængig af fx alder og status (Berk, 2009, p. 358).

For at barnet kan udvikle effektive kommunikative færdigheder er det bl.a. nødvendigt for barnet at kunne administrere *turnabouts*. Turnabouts sker i det, at den der taler ikke kun kommenterer på det der bliver sagt, men også tilføjer yderligere kommentarer, som lægger op til respons. Derudover skal barnet være fortroligt med *shading*, som er når samtals emne kan skifte ved at samtals fokus gradvist bliver flyttet. Barnet skal kunne håndtere *illocutionary intent*, som består i, at kunne forstå en sætning, selvom meningen er implicit (Berk, 2009, p. 389).

TOSPROGETHED

Tosprogethed er i dag langt mere kendt og udbredt, end det tidligere har været. Der er opstået et stigende behov for at kommunikere på tværs af lande, i takt med at der er en stigende kontakt mellem mennesker i hele verden (Altarriba og Heridia, 2008 pp. 6-7). Der tales fx ofte om at verden er blevet mindre. Der kommunikeres ofte med mennesker, der ikke taler ens modersmål og derfor mødes man på et mere internationalt sprog, som stort set tales hele verden over, fx engelsk. Derfor taler de fleste mennesker i dag også flere sprog.

Begrebet tosprogethed kan tolkes at dække over en person, der er opvokset med to sprog, og derfor er flydende i disse sprog. Bliver der funderet nærmere over, hvornår nogen kan kaldes for tosproget, er problematikken straks mere kompleks. Diskussionen om, hvornår nogen kan kategoriseres som tosproget, er meget bred, og der hersker stor uenighed herom.

I dag kan næsten alle voksne typisk udtrykke sig helt eller delvist på flere sprog. Nogle lande har endda flere officielle sprog, fx har Canada både engelsk og fransk som national sprog, mens Schweiz har fire officielle sprog; tysk, fransk, italiensk og røtoromansk (Edwards, 2004, pp. 7-8). I Danmark er de fleste vokset op med det engelske sprog i medier, samtidig med at det læres i folkeskolen, hvilket bliver en stor fordel når der skal kommunikeres med omverdenen. På Færøerne er det danske sprog derimod en stor del af hverdagen for mange mennesker, bl.a. i folkeskolen, på arbejdet og i medierne fylder det danske sprog meget. Endvidere står skrevet i Hjemmestyresloven for Færøerne fra 1948, at dansk skal læres godt og omhyggeligt.⁵

Graden af tosprogethed bliver meget diskuteret. Edwards nævner bl.a. Bloomfield, Steiner, Weinreich og Hagen, som alle har forsøgt at forklare begrebet; tosproget (Ibid.). Nogle mener at man er tosproget, hvis man besidder de generelle sprog-evner som; forstå, tale, læse og skrive sproget. Igen er det graden af evnerne, der er vigtige, da mange mennesker i dag har de generelle sprog-evner i mere end et sprog. Der er endvidere lagt stor vægt på om det ene sprog er mere dominerende end det andet, dvs. at man er stærkere i det ene sprog. Edwards beskriver dette som endnu en problema-

⁵ Jf. afsnit: Det færøske sprog

tik, da det kan være lige så svært at vurdere, om det ene sprog er stærkere end det andet, hvis der skal vurderes graden af tosprogethed (Edwards, 2004, pp. 7-8).

Berk beskriver tosprogethed, på to forskellige måder:

1. ved at lære to sprog på samme tid i den tidlige barndom
2. ved at lære et andet sprog efter det første er lært (Berk, 2009, p. 393).

I denne definition er der heller ikke nogen vurdering af, i hvilken grad sprogene skal besiddes for at blive kategoriseres som tosproget. Erika Hoff bruger betegnelserne *simultaneous bilingualism* og *sequential bilingualism* (Hoff, 2001, p. 368). Alle disse betegnelser og begreber af tosprogethed, viser at der er et forskningsmæssigt behov for en klar definition af begrebet, således det undgås, at alle mennesker falder ind under kategorien *tosproget*. Der er en tendens til at arbejde ud fra egne definitioner af begrebet, da der ikke er en fælles accepteret begrænsning af begrebet. Dette medfører, at forskeren, der ønsker at undersøge tosprogede børn og voksne, er tvunget til at tage stilling til, hvordan de operationaliserer tosprogethed, og finde den grad af sprogene, forskeren vurderer acceptabel for kunne kategorisere en som tosproget. Vurderingen af tosprogethed i dette speciale fremgår i metodeafsnittet.

Kognitive funktioner hos tosprogede

Code switching

Tosprogede børn kan nogle gange, hvis de har problemer med at forklare sig på det ene sprog, komme til at bruge ét eller flere ord fra deres andet sprog, til at forklare det de gerne vil. Dette kaldes *code switching* (Berk, 2009, p. 393). Code switching er fx at der lånes ord eller halve sætninger fra det ene sprog, mens der tales det andet sprog. Nyere forskning tyder på, at børn der er flydende i to eller flere sprog i tidlig alder, har en bedre kognitiv udvikling. Tosprogede klarer sig bedre i test med selektiv opmærksomhed, analytisk fornuft, koncept formation og kognitiv fleksibilitet (Ibid.). De er også bedre til *metalinguistic awareness*, dvs. opfange fejl i grammatik og mening (Ibid.). Altarriba og Heredia skriver, at tosprogede er stærkere i deres kognitive udvikling, især i den form, at de er bedre til basis ordspil, rollespil, problemløsning og til at løse opgaver, hvor der skal gengives ord (Altarriba & Heredia, 2008, p. 5).

Tosprogede børn er sprogligt lige stærke som deres etsprogede jævnaldrende, når de kommer i skolealderen, og har lige så gode intellektuelle evner som etsprogede børn (Altarriba & Heredia, 2008, p. 25). Det er yders vigtigt at tosprogede ikke bliver opfattet som ”to etsprogede”, da deres sproglige evner bliver undersøgt. Bliver de testet separat på begge sprog, kan det tyde på at deres ordforråd ikke er på samme niveau, som deres jævnaldrende etsprogede. Bliver resultaterne for begge sprog lagt sammen vil de på den anden side være på ca. samme niveau som etsprogede (Peggy, McCardle & Hoff, 2005, p. 110). Det er ifølge Altarriba & Heredia især pga. dette, at tosprogede børns ordforråd, bliver vurderet ”forkert”. De kender måske kun to ud af tre ord, men så kan de evt. disse på både L1 og L2, og derfor er det faktisk fire ord i alt, frem for de først antagende to ord (Ibid.). Ofte bliver tosprogede børn kun testet i et sprog, det sprog der tales i landet, hvor de bor, mens de ofte er stærkest i deres modersmål, hvilket resulterer i en fejlvurdering i deres faktiske sprogudvikling (Ibid.). Der er en begrænsning for, hvor mange ord et barn kan lære i det første leveår, mens der snarere ikke er tegn på begrænsning af ordforrådet. Tosprogede voksne kan være lige stærke i begge deres sprog, som etsprogede er i deres modersmål. Dette kan evt. være med til at forklare code switching hos tosprogede børn. Deres ordforråd er begrænset i de tidlige leveår, og børnene kan derfor være nødsaget til at låne ord fra begge sprog for at udtrykke sig klart. Altarriba & Heredia taler om, at der er en forsinkelse i tosprogede børns udvikling og at fx ordstillingen kan blive påvirket af begge sprog. Derved opstår der en blanding eller en forvirring, der påvirker fx ordstillingen. Deres viden om flere sprog kan påvirke hvordan de bruger sprogene. Dette giver også tosprogede flere kommunikative kombinationer (Ibid. p. 173).

Code-blending

I en undersøgelse af Bialystok fra 2009 beskrives også code switching (Bialystok, 2009, p. 8). Bialystok påpeger, at *”bilingualism is inevitably accompanied by the joint activation of both systems”*(Ibid.). Her beskriver hun også, at code switching erstattes af code blending, når der er tale om tosprogede, der taler et sprog og kan tegnsprog som andetsprog. Her kan begge sprogene tages i brug samtidigt og dermed opstår der ikke denne konflikt, hvor den tosprogede skal vælge mellem sprogene (Ibid.).

Bialystok arbejder ligesom Altarriba & Heredia med ordforrådstests. Bialystok og Feng (2009) undersøgte tosprogede ordforråd gennem Peabody Picture Vocabulary testen, deres resultater viste, til forskel fra Altarriba og Heredia, at tosprogede er dårligere stillet på ordforråd. Undersøgelsen viste at, at etsprogede børn i alderen fem til ni år scorer statistisk set signifikant højere end tosprogede (Bialystok, 2009, p. 3-4). Der argumenteres dog for, at tosprogede børn klarer sig bedre i de metalingvistiske opgaver, der kræver opmærksomhed. Dog ikke i opgaver, der kræver grammatisk kendskab (Ibid., p. 5).

Historisk overblik

Når der forskes i tosprogethed og mere generelt i sproglige vanskeligheder, skal det først gøres klart, hvilken forgrening inden for dette der skal undersøges. Emnet er meget stort og rummer ufattelige mange elementer. Når feltet er indsnævret, kan der begyndes at undersøge hvilke slags tests der indfanger lige det element, der skal forskes i. Derfor kan det være nyttigt at se på tidligere fund og fremgangsmåder.

Studier om forholdet mellem tosprogethed og intelligens begyndte i de tidlige 1920'ere (Diaz, 1983, p. 24). Fra dette tidspunkt og helt frem til 1962 mente et flertal, at tosprogede børn led af et sprog handicap (Ibid., p. 25). Det mentes, at tosprogede bl.a. havde et svagere ordforråd og at tosprogede fremstod som værende dårligere på en række sproglige og skriftlige færdigheder (Ibid.). Disse studier tog dog ikke højde for socioøkonomisk status og heller ikke graden af tosprogethed (Ibid., pp. 25-26). I de tidlige 60'ere begyndte nye eksperimentelle procedurer, der ledte til nye resultater. Bl.a. blev Peal og Lambert's undersøgelse fra 1962 et vendepunkt. De troede, at mens uægte tosprogethed kunne være et seriøst problem, som kunne resultere i intellektuel retardation, så kunne ægte tosprogethed være en reel fordel for børnenes intellektuelle udvikling (Ibid., p. 31). Peal og Lambert definerer uægte tosprogethed, at være en person, der er klart dominerende i det ene sprog og kun kommunikerer på dette, lever under andre sproglige vilkår end ægte tosprogede, som defineres som værende lige stærke i begge sprog. Deres studie viste at tosprogede præsterede signifikant bedre end etsprogede i de fleste kognitive tests, selv når der var kontrolleret for alder, køn og socioøkonomisk status. Udover det viste deres undersøgelse at tosprogede klarede sig signifikant bedre i tests der undersøger både deres verbale og

nonverbale egenskaber (Diaz, 1983, p. 32). Hermed lægger deres undersøgelse vægt på fejl tidligere studier havde fundet frem til. Peal og Lambert's resultater sætter tosprogethed i et nyt lys, og fik forskere til at være mere kritiske, når de udvalgte deltagere til studier om tosprogethed (Ibid.).

I dag kan studier af tosprogethed drage nytte af og tage udgangspunkt i de tidligere identificerede områder. Derfor er der i dag også bred enighed om at tosprogethed ikke er skadeligt. Der er skabt almene kendte metoder og fremgangsmåder, og indenfor de sidste 10 år kan det ses, at dette er blevet et større forskningsfelt.

Når det omhandler tosprogede børn og sproglige vanskeligheder, ændres dette billede dog, til at der igen er stor uenighed om hvornår et tosproget barn har sproglige vanskeligheder. Disse problematikker vil blive beskrevet i næste afsnit: Sproglige forstyrrelser.

SPROGLIGE FORSTYRRELSE

I følgende afsnit vil der være et kort historisk overblik om sproglige forstyrrelser. Herefter er der et overordnet afsnit om *Specifikke sproglige forstyrrelser* (SFF).

Historie

Forskning i sproglige vanskeligheder er ikke et nyt fænomen. Allerede fra begyndelsen og af det 19. århundrede, findes der forskning omkring børn med sproglige forstyrrelser (Weiner 1986, p. 1; Leonard, 2000, p. 3). En af grundene for undersøgelserne inden sproglige forstyrrelser i den tid initierede, var at udforske mutisme⁶, - uden døvhed eller iditoti (Weiner, 1986, p. 1). Begrebet SFF blev dog ikke brugt i denne tid, og har ændret sig meget over al den tid, der er forsket i sproglige forstyrrelser. Dette er et punkt, som Leonard, påpeger at være meget uheldigt, i og med at man nemt kan gå glip af mange interessante detaljer indenfor området (Leonard, 2000, p. 3). Siden hen er der sket en stor forandring indenfor området. Selve kriterierne for SSF er blevet mere konkrete og der er blevet gjort en del ud af fx at ekskludere børn med hjerneskader og døve børn (Ibid. p., 8).

Specifikke sproglige forstyrrelser (SFF)

SFF refererer til en tilstand, hvor et barn oplever signifikante problemer med at lære sproget, uden bl.a. at have væsentlige kognitive- og høre problemer (Leonard, 2000, p. 10). SFF har en prævalens på omkring 7,4 % for børnehavebørn – hvor prævalensen for drenge er lidt højere end for piger (Damico et. al. 2013, p. 210). Endvidere har tvillingestudier vist, at der er en genetisk faktor, fordi der ses en langt større sammenhæng imellem enæggede tvillinger med SSF end hos ikke enæggede tvillinger med SSF (Dispaldro et. al. 2013, p. 323).

Den generelle betegnelse for SSF er meget definerbar. Diagnosen bliver givet, når et barn ikke følger den sædvanlige sproglige udvikling, uden nogen indlysende grund (Bishop, 2004, p. 309). Når et barn skal diagnosticeres med SSF, skal de sproglige

⁶ Mutisme (af lat. *mutus* 'stum' og *-isme*), ældre betegnelse for manglende sprogudvikling eller manglende brug af tale, hos børn som følge af en psykisk lidelse, hos voksne som følge af hjerneskade (Psykologisk leksikon).

evner være afvigende. Nonverbalt IQ skal være indenfor normalområdet. Udover det, skal barnet ikke have andre diagnoser, så som ADHD (Leonard, 2000, p. 10). Medicinske og miljømæssige faktorer, så som en baggrund med anfald, mellemørebetændelse, *tosprogethed* og fattigdom kan være eksklusion kriterier (Leonard, 2000, p. 10; Bishop, 2004, p. 310). Bishop argumenterer for at inklusion og eksklusion kriterierne bør revurderes. Disse kriterier kan være med til at give problemer i det praktiske arbejde. Dette bl.a. fordi det er svært at finde et barn, som udelukkende er indenfor inklusionskriterierne. Barnet vil ofte have andre symptomer og endvidere har forskning vist, at der er komorbiditet mellem SSF og andre udviklingsmæssige forstyrrelser. Derudover er der mange børn, som bliver frarøvet muligheden for en intervention, fordi inklusion kriterierne er så konkrete (Bishop, 2004, p. 310).

Børn med SSF er ofte langsomme med at erhverve sig sine første ord. I deres udvikling kan deres først erhvervede ord, sammenlignes med de ord som yngre typiske udviklede børn erhverver sig (Leonard, 2000, p. 44). Når børn med SSF begynder at sige sætninger med flere ord, bliver deres leksikale evner sværere at sammenligne med typisk udviklede yngre børn. Sammenlignet med deres jævnaldrende producerer børn med SSF mere begrænsede sætninger, men de er mere lig deres MLU (*mean length of utterances*) matchede yngre børn (Ron & Bliss 1981; Leonard et. al. 1982 i Rollins et. al. 1994, p.190).

Det er ikke alle områder inden for sproget som lader til at være påvirket. Fx er området morfosyntaks, mere svækket end områderne ordforråd og fonologi. Endvidere er deres forståelse for sprog mere udviklet end deres produktion af sproget (Dispaldro et. al. 2013, p. 323).

Forskning omkring SSF børns pragmatiske evner viser, at disse børn har en mere passiv rolle i kommunikationen. Børn med SSF initierer sjældent en samtale (Conti-Ramsden & Friel-Patti, 1983 i Rollins et. al. 1994, p. 190). Det er dog ikke alle børn med SSF, der har pragmatiske vanskeligheder, men forskning har estimeret, at der er et overlap på omkring 15-20 % (Conti-Ramsden & Botting, 1999; Conti-Ramsden et. al. 2001 i Manolitsi & Botting, 2011, p. 41).

Endvidere har forskning påpeget, at børn med autisme og SSF ofte udviser samme form for sproglige vanskeligheder, og nyere forskning har endda foreslået, at autisme og SSF er ætiologisk i familie (Manolitsi & Botting, 2011, p. 39).

Sproglige vanskeligheder hos tosprogede

Sproglige vanskeligheder bliver bestemt ud fra hvad der i en given social omgivelse bliver omtalt som ”normal sproglige udvikling”. Når der omhandler tosprogede, har det stor betydning at begge sprog bliver vurderet (Altarriba & Heredia, 2008, p. 296). Fx hvis det er et tosproget færøsk-dansk barn på 4 år, er det nødvendigt at undersøge begge sprog og sammenligne det med andre tosprogede børn, for at se om det kan sammenlignes, og for at se hvad der regnes som ”normalt” for et 4 årigt gammelt tosproget barn. Kriterierne for SSF er meget specifikke, og når et tosproget barn skal diagnosticeres med det, er kriterierne ikke specielt anderledes ift. etsprogede børn. Der kræves dog en større viden omkring tosprogethed, samt at det skal være en person der kan undersøge begge af barnets sprog. Undersøgelser har vist, at tosprogede ikke nødvendigvis er mere langsomme at erhverve sig sproget, selvom de lærer to sprog (Ibid.). Der er ikke særligt mange undersøgelser der beskæftiger sig med tosprogede og sproglige vanskeligheder, men de undersøgelser der er lavet omkring emnet, har vist at prævalensen for tosprogede og sproglige vanskeligheder ikke er højere for tosprogede end etsprogede (Paradis 2005 i Damico et. al. 2013, p. 45). Faktisk viser undersøgelser at de sproglige vanskeligheder tosprogede har, er meget lig dem etsprogede børn med sproglige vanskeligheder har (Restrepo & Gutiérrez-Cellen, 2005; Paradis et. al., 2003 i Damico et. al., 2013, p. 45).

Der er uenighed omkring behandlingen af sproglige vanskeligheder hos tosprogede. Der er to hovedsynspunkter, hvor den ene del mener, at man skal fokusere på en intervention, hvor det ene sprog bliver styrket og hermed øges chancerne for succes (Altarriba og Heredia, 2008, p. 303) Den andet synspunkt bygger på et studie med et tosproget islandsk-engelsk barn, hvor barnet fik intervention i begge sprog. Resultatet var, at begge sprog blev styrket, og der var ikke grund til at tro, at interventionen i det islandske sprog påvirkede interventionen i det engelske sprog (Ibid.). Gutiérrez-Cellen argumenterer for, at et barn med SSF skal få intervention i begge sprog, da barnet skal kunne fungere i begge miljøer (Ibid.).

DET FÆRØSKE SPROG

I følgende afsnit er der et kort overblik over det færøske sprog og dets historie. Herefter lægges vægten på det færøske sprog, og forskelle mellem det færøske og det danske sprog.

Historie

Færøerne er et lille ø-samfund midt ude i Atlanterhavet. I dag bor der ca. 48.000 mennesker på Færøerne, hvoraf størstedelen bor i Torshavn, som er Færøernes hovedstad. Pga. landskabets begrænsninger har færinger en tradition for at handle med andre lande og deltager aktivt i det moderne industrielle samfund, hvor globaliseringen er en del af hverdagen.⁷

Det færøske sprog stammer oprindeligt fra norrønt, som også ligger til grund for de sprog der tales på Island og de skandinaviske lande i dag. Før 2. verdenskrig var dansk det officielle sprog på Færøerne. Under 2. Verdenskrig var Færøerne besat af den engelske hær, og i denne tid voksede den politiske bevægelse for løsrivelse fra Danmark sig stærkere. Dette medførte indførelsen af Hjemmestyresloven, som bl.a. dikterer færøsk som det officielle sprog på Færøerne.

I Hjemmestyresloven fra 1948 §11 står:

*”Færøsk anerkendes som hovedsproget, mens dansk skal læres godt og omhyggeligt og kan anvendes på lige fod med færøsk i offentlige forhold. Ved forelæggelse af appelsager skal der medfølge dansk oversættelse af alle akter, der er på færøsk”.*⁸

Grammatik

Det færøske sprog har i betydeligt omfang bevaret den formrigdom, der var karakteristisk for det norrøne sprog. I pronomener og i substantivers entalsform har færøsk beholdt fire kasus (Andreasen & Dahl, 2004, p.18).

⁷ [http://www.denstoredanske.dk/Rejser%2c_geografi_og_historie/Færøerne/Færøerne_\(Landeartikel\)](http://www.denstoredanske.dk/Rejser%2c_geografi_og_historie/Færøerne/Færøerne_(Landeartikel))

hentet : 10.12.2013 kl. 11.00

⁸ <https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=45897> hentet: 08.12.2013 kl. 13.13

<i>Færøsk grammatik</i>		
Nominativ	Eg	Hestur
Akkusativ	Meg	Hest
Dativ	Mær	Hesti
Genitiv	Mín	Hests

Tabel 1. Færøsk grammatik

I substantivernes flertalsformer er den oprindelige forskel mellem nominativ og akkusativ ophævet. Desuden har endelserne i nogle tilfælde ændret form. Brugen af substantivernes genitivform er ligesom i vestnorsk indsnævret, i og med at ejendomsforhold især i det talte sprog nu udtrykkes med en præposition. Fx *Báturin hjá Óla* ”Oles båd”. For bøjning af verber er der to, særligt påfaldende, forandringer. I første person ental er der opstået en ny endelse –i, fx *eg komi* ”jeg kommer”. I flertal er der sket en forenkling, fordi der ikke længere er forskel mellem 1, 2 og 3 person, som der var i norrønt.

Den færøske morfologi ligger den dag i dag langt tættere på norrønt og islandsk end på noget andet nutidigt nordisk sprog (Andreasen & Dahl, 2004, p. 18).

Substantiverne bliver endvidere bøjet i et fald (Ibid. p. 51)

<i>Fald opdeling (ubestemt ental)</i>		
Hvørfall	Hvør siglur har? Hvem sejler der?	Bátur Båd
Hvønnfall	Hvønn sást tú? Hvem så du?	Bát Båd
Hvørjumfall	Hvørjum møtti tú? Hvem mødte du?	Báti Båd
Hvørsfall	Hvørs vegna? Hvis er det?	Báts Båds

Tabel 2. Fald opdeling

Grammatisk køn

På dansk opereres med to køn i navneord; intetkøn og fælleskøn. I det færøske sprog opereres med tre køn; maskulinum, femininum og neutrum. Ordets køn kan i de fleste tilfælde aflæses. Kendetegnet ved det maskuline navneord er –ur endelsen. Fx *ein maður* – en mand. Det feminine navneord har som regel endelsen –a. Fx *ein kona* – en kone. Neutrum har sjældent nogen endelse, fx *eitt barn* – et barn. Andre ord har logisk grammatisk køn (semantisk køn), selv om endelserne ikke stemmer overens med de typiske kendetegn, fx *ein mostur* – en moster, er femininum, selv om det har en typisk maskulinum endelse.

Udover at navneordet selv kan have en form, der afslører dets køn, vil kønnet også afspejles i de tilknyttede ord i en sætning.

Dansk påvirkning på det færøske sprog

Udover de familiære sprogband mellem færøsk og dansk, har det danske sprog en stor indflydelse på den færøske sprog. Der er mange ord, der har en færøsk betegnelse, men en direkte dansk oversættelse bliver brugt i det talte sprog. Fx hedder en elefant *ein fílur* på korrekt færøsk, men *elefantur* bliver ofte brugt. *Elefantur* er således et dansk ord, tillagt den færøske maskuline endelse –ur og således formes et færøsk ord, ud fra påvirkning fra det danske sprog. En del af forklaringen på denne konstruktion kan findes i traditionerne, men kan også skyldes, at en del færinger rejser til Danmark for at uddanne sig og får børn imens. Disse familier tager sproget med hjem og finder en sproglig mellemvej, som fungerer som effektiv kommunikation. Derudover har mange færinger familie i Danmark, som de besøger med jævne mellemrum, hvilket også medfører at det færøske talesprog, er stærkt eksponeret for det danske sprog. En anden del af forklaringen kan muligvis også være, de små nationers krav om tilpasning til verdenssamfundet, hvor Danmark fungerer som et link mellem Færøerne og omverdenen.

9. SEMESTER PROJEKT

På 9. semesters projektet, var formålet at udvikle to tests til færøsk. To tests, der indenfor SSF forskning har vist sig at være gode markører for SSF - Sætningsgentagelse og Nonsensordsgentagelse.

Projektets problem formulering var: *Hvordan udvikles sprogligt testmateriale til færøske børn?*

Hensigten med projektet var at udviklet noget, der kan bruges i det færøske samfund. Grunden var, at det syntes at være yders brugbart, at der blev udviklet sprogligt testmateriale til færøsk, da der er stor mangel på dette.

Grunden til at det blev Sætningsgentagelse og Nonsensord var, at disse to test har fået megen opmærksomhed, når det omhandler sproglige vanskeligheder. Udover at Nonsensord er særlig god til at identificere sproglige vanskeligheder, er det også en fleksibel test, da den kan let udvikles til alle sprog, også når fonologiske faktorer er taget i betragtning (Dispaldro et. al. 2013, p. 324). Ligeledes har forskning peget i retning af, at Sætningsgentagelse er en god test for at identificere sproglige vanskeligheder. Nogle forskere mener endda, at Sætningsgentagelse er en bedre markør for SSF end Nonsensord, fordi den visere bedre værdi for sensitivitet, samtidig med at den er mere fintmærkende (Riches, 2012, p. 499).

Hensigten var således, at udvikle to tests, som skulle være specifikke og sensitive nok, til at indfange evt. sproglige vanskeligheder.

I undersøgelsen var der syv deltagere med – fem voksne og to børn -. Oprindeligt var ønsket at empirien skulle være kvantitativt baseret, men grundet den lille samplingsgruppe, blev resultaterne mere kvalitativt baserende, da det ikke var muligt at lave statistik med så få deltagere.

For Nonsensord gentagelsestest blev der opnået lofteffekt for de voksne mennesker, mens resultaterne for børnene viste en stigning i sværhedsgrad parallelt med forøgelsen af stavelser. De samme resultater var gældende for Sætningsgentagelsestesten. For begge tests opstod der tvivl omkring hvorvidt testene var for nemme pga. børnenes relativt høje scores. Men det kunne ikke valideres med kun resultater fra to børn. Konklusionen for projektet var: at for alle resultater der var nået frem til, kræves videre forskning, specielt forskning inden færøske børns sproglige udvikling, dette for at kunne udvikle en god sproglig test til færøske børn, som skal være med til at indfange evt. sproglige vanskeligheder.

HYPOTESER

For at klarlægge sammenhænge mellem forskellige variable, er det nødvendigt at gå ud fra en hypotese, som bliver fastsat inden indsamling af empirien. Forsøgslederen, som laver en undersøgelse, vil inden begyndelsen af denne, gå ud fra en hypotese om, at der er en sammenhæng mellem de variable der undersøges. Uden denne forsvinder grundlaget for undersøgelsen. På trods af at forsøgslederen har en forhåndsantagelse om en sammenhæng, vil der oftest udarbejdes en nul-hypotese, h_0 , som tager udgangspunkt i at der *ikke* er en sammenhæng mellem de to variable (Coolican, 2009, p. 322). Igennem dannelsen af nul-hypotesen og ved antagelsen om at denne er korrekt, muliggøres udregninger af sandsynligheden af sammenhængen mellem de to variable, som undersøges. En nul-hypotese er altså en påstand om den population, som undersøgelsens deltagere er taget fra (Ibid., p. 334).

Selvom der findes en hvis mængde litteratur og empiri på sproget hos tosprogede og hvordan dette udvikles, er det på ingen måde undersøgt til fulde. Når det omhandler færøske børns sproglige udvikling, er det stort set et udforsket område – undersøgelsen af færøske børns sproglige kompetencer på færøsk og dansk.

Endvidere er det en sekundær interesse at følge op på 9. semesters projektet. Dermed har det betydning at Sætningsgentagelsestesten og Nonsensordsgentagelsestesten skal være en del af testbatteriet.

Formålet med specialet er, at undersøge begge deres sprog, samt at se hvordan de klarer sig i disse tests. En hypotese er at børnene vil klare sig bedre på dansk end på færøsk. Dette er grundet af den tanke, at selvom S1 er det sprog der bliver talt i hjemmet, så er S2 en stor del af barnets dagligdag. Endvidere som beskrevet i afsnittet om det færøske sprog, bruges mange danske ord i det daglige færøske sprog. Hvilket kan give forældrene anledning hyppigere at sige noget dansk til deres børn.

I denne undersøgelse er der dog ikke statistisk grundlag at tage udgangspunkt i og derfor er der ikke udarbejdet en nul-hypotese. Der er derimod taget udgangspunkt i flere alternative hypoteser, om at der faktisk er sammenhænge mellem de forskellige variable, som undersøges. En alternativ hypotese, h_1 , er det omvendte af en nul-hypotese. Her forventes at der *er* en sammenhæng mellem variablene (Ibid., pp.326-328).

Hypoteserne:

1. H_1 : Børnene vil klare sig bedre på deres S2 ift. deres S1
2. H_1 : Børnene vil klare sig bedre i den færøske version af Nonsensordsgentagelse ift. den danske version – da testene differentierer i opbygning
3. H_1 : Hvis børnene klarer sig godt i Sætningsgentagelse vil de også klare sig godt i genfortællingsnarrativ – for begge sprog
4. H_1 : Hvis børnene klarer sig godt i VIBORG vil dette afspejles i deres narrativer

Ud fra ovenstående hypoteser, er den første hypotese den som vil virke som den røde tråd gennem resultatafsnittet, da ønsket er at undersøge hvordan børnene klarer sig i henholdsvis færøsk og dansk.

To børn er udtaget til et casestudie, hvor der er særligt fokus på sproglige vanskeligheder hos tosprogede børn.

VIDENSKABSTEORETISKE OVERVEJELSER

I dette afsnit vil der være en kort beskrivelse af kvantitativ forskningsmetodologi, herunder validitet og reliabilitet. Efterfølgende vil der være en kort afsnit om etiske overvejelser i forbindelse med et kvantitativt forskningsprojekt.

Kvantitativ forskningsmetodologi

Kvantitativ forskningsmetodologi undersøger områder, der kan opfattes som eller omsættes til tal, dvs. målbare størrelser og/eller tællelige antal (Coolican, 2009, p. 55). Den kvalitative forskning omfatter ikke databehandling, som omsætter til tal eller målbare størrelser, da der her fokuseres på individuelle livsverdener (Ibid.).

Formålet med både kvantitative og kvalitative undersøgelser, er at afprøve hypoteser. Hypoteser er udsagn fra den virkelige verden, som er baseret på en given teori (Ibid., p. 11). Undersøgelser der bliver lavet af reelle forhold ude i verden, bliver kaldt empiriske. Empiri betyder, gennem erfaring (Ibid., p. 8). Den oprindelige empiriske metode havde to faser, hvor den første var at samle data gennem, erfaring, eksterne sanser og uden nogen forudfattet mening. For det andet, at se om der er et mønster og relationer i forbindelse med det data der er tilgængelig (Ibid.). Empiristerne fremførte at den viden der var, kunne forklares gennem personlig erfaring fra verden og ikke gennem common sense (Ibid.). Problemet med denne tilgang er, at den er svær at forholde sig til, fordi at en hypotese bliver stillet ud fra en baggrundsteori. Hvis dette ikke bliver gjort, så er det svært at finde ud af hvad det er, som skal undersøges (Ibid., p. 10).

Variabler

Kvantitative metoder anvender variabler. En variabel, er noget som varierer, og som kan observeres og måles. En variabel kan fx være højde, der varierer efter alder og fra et enkelt individ til et andet. En kvantitativ undersøgelse vil normalt søge at finde en relation mellem variabler (Coolican, 2009, p. 29). I begyndelsen bliver der forsøgt at finde de mest relevante variabler, dvs. de variabler som har betydning eller indflydelse på det, som skal undersøges. De variable, som bliver anset for ikke at have betydning, bliver kaldt irrelevante variable. De variable, som ikke bliver undersøgt kal-

des parametre. Parametre undersøges ikke, selvom de kan være relevante variable, men holdes konstante (Coolican, 2009, p. 29).

Hypotesetestning

En vigtig form for tolkende statistik omhandler testning af hypoteser. Når der laves en hypotese er det for at finde ud af, om der er sammenhæng mellem to eller flere forhold hos en gruppe mennesker. En hypotese kan være en-halet eller to-halet. Den en-halede hypotese udtaler sig om retningen af den antagende forskel eller sammenhæng. Den to-halede udtaler sig kun om, der er forskel eller sammenhæng uden at antage, at forskellen eller sammenhængen går i den ene retning eller i en anden retning (Coolican, 2009, p. 349).

Validitet og reliabilitet

Kvaliteten af en undersøgelse afhænger af den validitet og reliabilitet. Validitet og reliabilitet falder ind under undersøgelsens metode, og fortæller noget om undersøgelsens troværdighed.

Undersøgelsens reliabilitet afhænger af hvorvidt en undersøgelse kan genskabes. En undersøgelse med høj reliabilitet kan genskabes og give resultater der viser det samme, som første gang undersøgelsen blev foretaget, under forudsætning at omstændighederne er de samme. Validiteten af undersøgelsen afhænger af, hvorvidt det der ønskes undersøgt, faktisk også er det der undersøges. En undersøgelse som har en høj validitet, er altså en undersøgelse, som måler det den forsøger at undersøge. Ligeledes skal et givet fænomen kunne undersøges ved hjælp af andre metoder, og stadig give det samme resultat (Coolican, 2009, p. 33-34).

Inden fysik er det relativt let at afgøre en undersøgelses validitet, mens det kan være sværere inden den psykologiske verden. Inden for fysikken kan flere forskellige delkomponenter adskilles for at se på ét fænomen. Denne mulighed findes ikke inden for psykologien, idet det ikke er muligt at skille et menneske ad, for blot at undersøge én delkomponent. Idet den menneskelige krop og psyke hænger sammen, kan det være svært at bedømme, hvad der faktisk bliver målt (Ibid.). Undersøgelsens konstruktions validitet kan påvirke den endelige validitet, hvis forkerte metoder bliver brugt til at tolke en faktisk effekt (Ibid., p. 85). Konstruktionens validitet stiller spørgsmålstejn ved hvorvidt resultater kan generaliseres til en større konstruktion.

Validitetsbegrebet har mange underopdelinger, som hver især beskriver hvad der kan gå galt inden for bestemte eksperimenttyper. Kun nogle få af dem er relevante for dette speciale, som kort vil blive beskrevet her.

Under intern validitet findes statistiske procedurer som fejlkilde. Statistiske procedurer kan, hvis udført forkert, være en bias. Forkerte statistiske procedurer eller andre statistiske fejl (indtastningsfejl o.l.) kan give en undersøgelse en lav validitet. Heriblandt forkert indtastet data, manglende forståelse for hvordan computerprogrammet SPSS virker og forkert brug af statistiske analyser. Dette kan få en undersøgelse til at vise sammenhænge, som enten ikke findes i virkeligheden eller fjerner ellers relevante sammenhænge (Coolican, 2009, p. 83).

Der kan ligeledes i udvælgelsesprocessen af respondenter opstå bias for en undersøgelse, og dermed også skabe en dalende validitet. Hvis det ønskes at afdække et givent fænomen for danske børn i en bestemt aldersgruppe, er det nødvendigt at sørge for at børnene i undersøgelsen er fordelt over hele Danmark, at antallet af børn der kommer fra storbyer er proportionelt korrekt ift. hvor mange børn der kommer fra de øvrige byer. Det samme er gældende for børn fra landet. Derudover skal børnene komme fra familier, der repræsenterer de økonomiske SES-grupper – også ift. hvor mange familier faktisk ligger i disse grupper (Berk, 2009, p. 377). Endvidere skal der være en proportionelt korrekt fordeling af tosprogede fra både vestlige og ikke vestlige lande, børn der går på privatskoler, børn der har den rigtige højde, øjenfarve, og som rangerer alle steder på den sociale rangstige i klassen, samt for hvad børnene spiser, både sundt og usundt, osv. Alle disse parametre skal således være gældende for både drenge og piger. For at opnå en høj validitet i en sampling er det nødvendigt at have så mange parametre som muligt under kontrol i undersøgelsen. Desto mere omfattende undersøgelsen er, bedre er forskernes muligheder for at tage højde for mange af disse parametre og dermed mindske samplingsbiasen og højne samlingens validitet (Ibid. p. 84-85).

Ekstern validitet omhandler generaliserbarhed. Ligesom validitet lægger ekstern validitet vægt på de tilsyneladende resultater en undersøgelse giver, og stiller spørgsmålstegn ved hvorvidt effekten kan tages ud af sin kontekst og sige noget mere bredt om fænomenet (Coolican, 2009, p. 86-87).

En undersøgelses økologiske validitet omhandler i høj grad, om hvorvidt resultaterne fra undersøgelsen kan generaliseres til andre omgivelser med andre forudsætninger. En undersøgelse har høj økologisk validitet, hvis den kan generaliseres fra laborato-

rieforsøg til den virkelige verden. Man skal dog være opmærksom på, at en feltundersøgelse i naturlige omgivelser ikke nødvendigvis har en højere validitet end et forsøg udført i et laboratorium. Dette afhænger ligeledes af om feltundersøgelsen kan generaliseres til andre omgivelser, som også er naturlige. På trods af en ellers realistisk setting kan den økologiske validitet være lav, hvis adfærdsmønstrene ikke kan overføres til andre settings (Coolican, 2009, p. 86-87).

Etiske overvejelser

Etiske overvejelser skal sikre de respondenter, der deltager i undersøgelsen og validiteten af den endegyldige rapport (Coolican, 2004, p. 598).

Etik er et begreb, der kan være svært at definere. Ifølge the American Psychological Association fra 1992, er der seks overordnede grundprincipper som bør følges, for at opnå det højeste etiske ideal. Der skal udvises kompetence, integritet, professionelt og videnskabeligt ansvar, samt respekt for menneskers rettigheder og ære. Der skal ydes omsorg for andres velbefindende og der skal ligeledes udvises en social ansvarsbevidsthed (Coolican, 2009, p. 598-599). I Danmark regnes Det Etiske Råd, som øverste instans.

De overordnede principper varetager deltagerens interesser iht. det er ønsket undersøgt. Deltagerens interesser skal varetages i alle faser af undersøgelsen og inden for alle undersøgelsestyper. Samtykke fra deltagerne er essentielt i et forskningsprojekt med mennesker. Om muligt, skal der altid gives samtykke fra deltageren på forhånd. Forskeren er forpligtet til at informere deltageren fuldt ud om undersøgelsen og minde deltageren om at forsøget kan forlades når som helst, hvis det ønskes (Ibid., p. 608).

Manglende etiske overvejelser kan ødelægge en undersøgelses validitet (Ibid., p. 600-601). Bestemte forud forståelser kan *farve* en undersøgelses resultater. Det er derfor vigtigt at være åben omkring hvordan der indsamles data, samt hvordan denne bliver behandlet (Ibid.). Deltageren skal dog altid sløres i undersøgelsen, således at det ikke er muligt at finde frem til specifikke medvirkende i en given undersøgelse. Anonymisering er derfor vigtigt, mens en total tavshedspligtsaftale mellem deltager og undersøgeren vil ødelægge reliabiliteten af en fremtidig undersøgelse og dermed beskadige validiteten af den pågældende undersøgelse (Coolican, 2009, p 600).

Psykometri og psykologiske test

I følgende afsnit vil der være en kort beskrivelse af hvad *psykometri* er. Herefter er der en beskrivelse af psykologiske test og dens målemetoder.

Psykometri

Psykometri kan kort beskrives som måling af mentale evner og færdigheder vha. prøver. Psykometri udgør et særligt psykologisk fagområde, der beskæftiger sig med prøvekonstruktion, statistiske metoder til at undersøge målenøjagtighed og den indre sammenhæng mellem forskellige opgaver i en prøve m.m. (Coolican, 2009, p. 173).

Psykologiske test

Psykologiske test og målemetoder, har en historie der går tilbage til 1900 tallet. De findes i stort antal, og der udvikles løbende nye (Ibid. p. 16).

Psykologiske test er måleinstrumenter til undersøgelse af forskellige aspekter af en psykologisk funktion (Ibid.). Den enkelte test består af en eller flere delopgaver af samme art, men i stigende sværhedsgrad, hvis løsning kræver brug af den specifikke psykologiske færdighed, der ønskes undersøgt (Elsass et. al., 2006, p. 27-29).

De fleste psykologiske test relaterer til en psykologisk teori, fx neuropsykologisk teori, kognitionsteori eller psykodynamisk teori. De har altid et defineret, specifikt formål, fx vurdering af kort- og/eller langtidshukommelse for sprog (Ibid., p. 27). Det er meget forskelligt hvordan et testmateriale er opbygget, det kan fx være en lille historie der skal genfortælles eller en sætning der skal gentages.

Materialet administreres af testeren over for testpersonen på en nøje defineret måde, fx med angivelser for oplæsningshastighed og tidsrum fra oplæsning til reproduktion af det oplæste. De registrerede, ubearbejdede besvarelser udgør en *testprotokol* (Ibid., p. 100).

Testens formål er således at vurdere, hvilket niveau testpersonen placerer sig på for en bestemt funktion (Ibid.).

METODE

I dette afsnit vil der være en beskrivelse af de foranstaltninger der er foretaget i forbindelse med udarbejdelsen af dette speciale.

Design

Formålet med specialet er at afprøve hypoteserne, samtidig med at få større kendskab til færøsk-danske børns sprogtilegnelse. Da der ikke findes undersøgelser omkring færøske-danske børns sprog, var dette et oplagt emne at undersøge, i og med at undersøgeren har kvalifikationer og indblikket i det færøske sprog og liv.

Der er mange variabler der har betydning for barnets sprogtilegnelse. Heriblandt sprogkompetence, hukommelse og sprogenes forskelle (Berk, 2009, p. 358).

For at sikre specialets validitet bruges flere standardiserede tests og forinden empirisk indsamling, er der læst bredt om forskning indenfor området. På denne måde sikres at resultaterne og diskussion bliver velbegrundet. Der bruges desuden statistikprogrammet SPSS for at sikre en ensartet udregning, der minimerer menneskelige fejl.

Deltagere

Ønsket for specialet er at undersøge tosprogede færøske-danske børn, i både deres S1 og S2.

Endvidere skulle alle deltagerne have et tilstrækkeligt veludviklet sprog, samt at de skulle have mulighed for at følge de instrukser, testene krævede af dem. For alle børn skulle færøsk være deres første sprog (S1), mens dansk skulle være deres andet sprog (S2). Graden af børnenes tosprogethed er defineret ud fra, at alle børnenes forældre er færing, samt gældende for alle børn, er S1 det sprog der bliver talt i hjemmet.

Rekruttering og subjekter

For at rekruttere disse børn, blev det lavet et opslag på en eksisterende Facebook gruppe, oprettet til færing bosiddende i Aalborg og omegn. Der var stor interesse for emnet og mange forældre ville gerne at deres børn skulle være med. Men som tiden gik, var der nogle der gav afbud eller ikke kunne være med alligevel.

Det endte med at være 16 børn i alderen 4-8 år, hvoraf et barn ikke ønskede at være med. Udarbejdelsen af dette speciale baserer sig derfor på indsamlet data fra i alt 15 børn. 8 drenge og 7 piger, alle bosiddende i Danmark. Alle børn taler og forstår både færøsk og dansk om end i forskellig grad.

Aldersfordeling

Den aldersmæssige spredning viser at den yngste deltager er 4,0 år og den ældste er 8,9 år. Gennemsnitsalderen er 82,8 måneder, hvilket svarer til 6,5 år. Gennemsnitsalder for pigerne er 80,5 svarende til en alder på 6,4 år, med en standardafvigelse på 21,2. Gennemsnitsalderen for drengene er 84,9 måneder, hvilket svarer til 6,6 år, med en standardafvigelse på 15,4. Den relativt høje standardafvigelse i pigernes aldersfordeling kan skyldes at de yngste deltagere er piger.

Ophold

Børnenes kendskab til det færøske sprog skyldes enten at de er født på Færøerne og sidenhen flyttet til Danmark, eller at forældrene er boende i Danmark, og barnet er født her. 13 børn er født på Færøerne og har senere hen flyttet til Danmark. De har boet i Danmark i gennemsnit 46,3 måneder med en standardafvigelse på 26,1. De to yngste børn som deltager i undersøgelsen er begge født i Danmark.

Socioøkonomisk status

De fleste af børnene, har forældre med en mellem lang videregående uddannelse. 60 % af mødrene har en mellem lang videregående uddannelse, mens 26,7 % har en lang videregående uddannelse. 46,7 % af fædrene har mellem lang videregående uddannelse, mens kun 6,7 % har en lang videregående uddannelse. Mødrenes gennemsnitsalder er 31,2 år med en standardafvigelse på 3,7. Den yngste af mødrene er 26 år, mens den ældste er 40 år. Fædrenes gennemsnitsalder er 33,6 år med en standardafvigelse på 5,3. Den yngste far er 25 år mens den ældste er 45 år.

For alle børnene er færøsk det sprog, som bliver talt i hjemmet (S1), hvor dansk bliver deres andet mål (S2).

80 % af børnene bor sammen med begge forældre, mens de resterende 20 % har bo-pæl hos moren. Af alle 15 børn, er der 12 af dem der har søskende.

Ud af alle børnene der deltager i undersøgelsen, går 9 af dem i folkeskole, mens de andre er i børnehave.

Af andre oplysninger der bliver oplyst, er der to børn, der har hørevanskeligheder. Et barn, der har fået sat en diagnose og et andet barn havde en hjerneskade som nyfødt.

MATERIALER

I følgende afsnit beskrives de materialer der er udformet i forbindelse med oversættelse af testene, samt kontakt til forældrene i denne undersøgelse. Derefter følger en præsentation af alle testene. Slutteligt er der en redegørelse for opbygningen af testbatteriet.

Forældresamtykke

Undersøgelsesobjektet for denne undersøgelse er børn under 18 år, hvilket betyder at forældresamtykke er nødvendigt. I forbindelse med kontakten til forældrene, har det desuden været betydningsfuldt at oplyse hensigten med specialet, samt at forsikre forældrene om, at alle informationer der samles ind opbevares fortroligt.

Alle forældre fik to spørgeskemaer. Hvor det ene omhandlede oplysninger om barnet. Barnets alder, pasningsform, søskende osv. Endvidere var der også spørgsmål om forældrene. Alle disse spørgsmål, skal være med til at give en billede af de socio-økonomiske forhold. Endvidere skulle alle forældrene svare på et spørgeskema hvor de skulle vurdere deres barns sproglige kompetencer både i forståelse og produktion.⁹

Testene

Børnesprogklinikken ved Aalborg Universitet har været så venlige at stille testene til rådighed i udarbejdelsen af dette projekt, samt at give lov at bruge deres lokaler i forbindelse med selve testningen.

Testbatteriet

Testbatteriet består af TROG-2, VIBORG, MAIN narrativer – en fortælling og en genfortælling – Sætningsgentagelse og Nonsensordsgentagelse. I følgende afsnit vil der være en beskrivelse af hver tests, og hvad de hver især skal være med til at indfange hos det enkelte barn, samt hvordan disse tests er udviklet og oversat til færøsk.

⁹ Se bilag 3

Test for Reception of Grammer – Version 2

Test for Reception of Grammer (TROG) er oprindeligt udformet af Dorothy Bishop i 1989 på basis af forskningsstudier af sprogforståelse hos børn med sprogforstyrrelser, samt børn med grammatisk ukorrekt tale (Bishop, 2010, p. 9). Arbejdet med at revidere den oprindelige test blev sat i gang i 2000, og den reviderede udgave, TROG-2, udkom i 2003. Den danske version af TROG-2 er overstat og tilpasset af Kristine Jensen de López og Ane Knüppel. Det er den første standardiserede grammatiske sprogtest på dansk til børn og unge i alderen 4-15 år (Ibid., p. 5).

Testen indfanger barnets forståelse for grammatiske kontraster i form af ordbøjninger, funktionsord og ordstilling (Ibid., p. 8).

Testen består af 20 blokke, der hver især indeholder fire sætninger, med fire simple tegninger med klare farver. Opgaverne er konstrueret således, at uf af fire mulige skal barnet pege på den svarmulighed der stemmer overens med den verbalt præsenterede opgave (Ibid. p. 9). Testen stiller ingen krav til barnets ekspressive kunnen (Ibid.). I testens første blokke er der leksikale distraktioner, hvor et eller flere ord ikke stemmer overens med den stillede opgave. Mens i testens sidste blokke findes grammatiske distraktioner, hvor de grammatiske konstruktioner stiller større krav til barnets sproglige forståelse (Ibid. p. 10).

Testen blev oprindeligt oversat til færøsk af nogle studerende i 2010. Disse studerende har været så venlige at udlåne deres materialer, så de kunne bruges til dette speciale.

Da testen blev oversat til færøsk, opstod der grammatiske konflikter med fire sætninger: Q3, Q4, S4 og T3. Konflikten bestod i, at færøske navneord er kønsbestemt, og de tilknyttede udsagnsord- og tillægsord afspejler navneordets køn. Det kan fungere som en ekstra ledetråd til svaret på sætningen. Fx i Q blokken – postmodificeret objekt – er en sætning: *Hesten som jager pigen er stor*, hvor stor refererer tilbage til hesten og ikke pigen. På færøsk vil stor afspejle den maskuline endelse *-ur*, idet *hestur* på færøsk er maskulinum og kønnet påvirker tillægsordets form – *stórur*, i dette tilfælde. Tillægsordet, der knytter sig til pigen –femininum- ville være *stór*, i dette tilfælde. De fire ovennævnte problemer blev løst ved, at de oprindelige figurer på billedet blev erstattet af andre figurer, der allerede var at finde i testen, således at

selve ordforrådet i testen forblev det samme (Winnie Rasmussen, personlig kommunikation, af d. 04.10.2013).

Udover at bruge denne oversættelse af TROG, blev der endvidere lavet om på nogle ord i nogle sætninger. Disse studerende havde benyttet ordet ”elefantur” (elefant), som nogle gange bliver benyttet i den færøske talemåde, samt ordet ”blomstur” (blomster). Elefant hedder fíkur på færøsk, og blomst hedder blóma. Det var betydningsfuldt for dette speciale at ændre disse ord, til de rigtige færøske ord.

VIBORG ordforrådstest

VIBORG testen var oprindeligt et pilotprojekt foretaget på børn i daginstitutioner i Viborg. I 2004 blev testen ved hjælp af 660 børn i alderen 3-7 år standardiseret. Testen er rettet mod barnets ekspressive sprog og undersøger barnets ordforråd. Selve testen består af en mappe med billeder, hvor barnet skal sige navnet på det, der er afbilledet. Hertil hører et scoringsark, hvor rigtige svar giver point og markeres, hvorimod de alternative svar noteres i en kolonne for sig.

Oversættelsen gav anledning til at en refleksion over samfundsforskelle, men da alle børnene er bosiddende i Danmark, blev det vurderet at de havde chancen for at kende de færøske ord, der knytter sig til stimulus billederne, på samme niveau som danske børn. Fx vokser der ikke særligt mange træer på Færøerne og der findes ingen zoologiske haver, men børnene i denne undersøgelse er bosiddende i Danmark, og har på lige fod med danske børn, mulighed for at komme i kontakt med disse.

Nonsensord gentagelsestest

Den danske og den færøske version af Nonsensord er ikke struktureret på samme måde. Den danske version skifter i mellem hvor mange stavelser ordene har, hvorimod den færøske version er bygget op således at den begynder med tostavelles ord og der kommer løbende flere stavelser på. I den danske version er der ikke en tydelig linje omkring rækkefølgen af ord og stavelser, men ordene kommer skiftevis. Derudover har den danske version fire ord mere. Børnesprogklinikken ved Aalborg Universitet var så venlige at stille den danske Nonsensord gentagelsestest til rådighed til dette speciale.

I nedenstående beskrives hvordan den færøske Nonsensord gentagelsestest blev udviklet.

Udviklingen af testen Nonsensord

Selve materialet til testen er anskaffet af professor Kristine Jensen De Lopéz ved Aalborg Universitet.

Der er på forhånd fundet ord, som skal kunne fungere på alle sprog. Proceduren er, at der bliver valgt et ord for hver kolonne, og til hver stavelse.

<i>Nonsensord – Tostavelsersord</i>				
1	Zibu	Sibu	Sipu	Zipu
2	Lita	Lida	Dula	Tula
3	Maki	Naki	Magi	Nagi
4	Luni	Lumi	Nuli	Muli

Tabel 3. Nonsensord

Som denne tabel illustrerer, så var der for 1. række fire mulige ord, hvor ordet sipu blev valgt. Den største udfordring var at vælge ordene med to stavelser, fordi mange ord minder om rigtige færøske ord. Fx er ordet ”Lita” i 2. række et ord på færøsk, som betyder at farve. For tre-, fire- og femstavelsersord opstod der ikke samme overvejelser, da ingen af ordene gav mening for det færøske sprog.

I alt er der valgt 16 ord, som skal gentages. Alle 16 ord blev indtalt og afspillet digitalt, for at alle skulle høre ordene på samme måde.

Proceduren for Nonsensord gentagelse er, at deltageren hører ordet og skal med det samme gentage ordet, ordret. Barnet får at vide, at det hører et ord, som ikke giver mening, men skal forsøge at sige på samme måde, som det som bliver afspillet. Alt som bliver sagt bliver optaget, og bliver deltageren også gjort opmærksom på dette.

MAIN narrativer

MAIN – Multilingual Assessment Instrument for Narratives – blev oprindeligt udviklet til at undersøge narrative evner hos to eller flersprogede børn (Gagarina et. al., 2012, p. 1). MAIN indeholder fire historier, som alle er omhyggeligt konstrueret. Alle historier er kontrollerede for kognitiv og sproglig kompleksitet. Endvidere er de kontrollerede i deres makro- og mikrostruktur, samt at de er kontrollerede om de er kulturelle hensigtsmæssige (Ibid.).

Materialet for de danske narrativer, er venligst udlånt af Børnesprogklinikken ved Aalborg Universitet.

I forbindelse med oversættelsen til færøsk, blev i første omgang alt oversat. Herefter blev det back-translatet for at sikre materialets og oversættelsens validitet. I og med at materiet er så omhyggeligt og eksplicit udført, opstod der ikke specielt mange problematikker ift. selve oversættelsen, samtidig med at materialet også er lavet så det kan tilpasses til alle kulturer.

Udviklingen af Sætningsgentagelsestesten

Selve materialet og reglerne til testen er anskaffet af professor Kristine Jensen De Lopéz ved Aalborg Universitet.

For selve testen er der regler for hvordan testen skal opbygges. Der er regler for alle sprog, hvor det færøske sprog hører under det germanske sprog. For alle sprog skal testen opbygges i tre levels (niveauer).

Level 1
1.1 Simple mono-clausal sentences
1.2 V2 – to verber der er bøjet
Level 2
2.1 Negation
2.2 Object wh-question (who, which)
2.3 Scrambling ¹⁰
2.4 Bi-clausal sentence involving co-ordination and subordination
Level 3
3.1 Subject relative clauses
3.2 Object relative clauses
3.3 Conditionals

Tabel 4. Sætningsgentagelse

For alle sætninger er der set efter ord, funktionsord¹¹ og stavelser.

I startfasen blev der lavet mange overvejelser omkring selve opbyggelsen til hver sætning. Da det ikke har været muligt at anskaffe data omkring færøske børns ordforrådsudvikling, har det bidraget med en del tvivl omkring, hvilke ord der forventes at

¹⁰ Scrambling: at blande ord, ideer, sætninger etc. så de ikke er i den rigtige rækkefølge, og ikke giver mening

¹¹ Funktionsord er artikler (kendeord), pronominer (stedord), konjunktioner (bindeord), præpositioner (forholdsord), hjælpeverber (hjælpeudsagnsord) og interjektioner (udråb)

de kan. Level 1 er opbygget således, at der skiftes mellem køn og nutid og datid. Level 2 er opbygget på samme måde, men for *object wh-question* er sætningerne bøjet i to forskellige fald; *hvørfall* og *hvørjumfall*.¹² For *object wh-question* er der fire sætninger med, dette for at få flere aspekter med i sætningerne. For level 2 var der stor tvivl omkring flere af ordene. Fx et ord som *áraka* (tæt på) kan umiddelbart virke som et svært ord, da det falder mange færinger mere naturligt at sige *nær við* (tæt på –direkte oversat), hvor den korrekte færøske grammatiske betegnelse er *áraka*. Et andet ord er *kuldaskáp* (køleskab), hvor den danske betegnelse køleskab bliver brugt i det daglige færøske sprog. Tanken bagved at bruge disse ord, er også for at undersøge om børn kan disse ord. Da testen stadig kun er i startfasen, virker det som en logisk grund, at undersøge om sådanne ord kan være med i testen. For level 3. virker sætninger umiddelbar ikke svære, men de stiger både i ord, funktionsord og stavelser.

I forbindelse med dette speciale, blev der lavet en dansk version af Sætningsgentagelse. I og med, at færøsk og dansk hører under samme gren for det germanske sprog, var der ikke specielt mange komplikationer med at oversætte testen. For at kunne sammenligne testene bedst muligt, er det forsøgt at holde alle sætninger så lig som overhoved muligt. Der var nogle sætninger som blev lavet lidt om, for at de kunne give mening for det danske sprog.¹³

Rækkefølgen

I alt blev det til 6 tests på hvert sprog. Rækkefølgen for begge sprog blev følgende:

1. TROG -2
2. Nonsensord
3. Fortællingsnarrativ
4. Sætningsgentagelse
5. Genfortællingsnarrativ
6. VIBORG

¹² Jf. Afsnit: *Det færøske sprog*

¹³ Se bilag 5 & 6 for at se testene – og hvordan de er bygget op.

PROCEDURE

I dette afsnit vil proceduren blive gennemgået, samt grunden til rækkefølgen beskrevet på foregående side.

TROG-2

Alle 15 børn gennemgik TROG-2 testen på begge sprog. TROG-2 var den første opgave, alle børnene skulle udføre. Der er flere begrundelser for, at TROG-2 skulle være den første opgave. Et er, at testen er relativ lang, den kan tage op til 20 minutter at udføre, alt efter hvor hurtige børnene er. I og med at børnene ikke er tvunget til at sige noget, kan TROG-2 virke som en "ice-breaker". Det er muligt at holde en pause, hvis nødvendigt og hermed kan der være en oplagt mulighed at komme i bedre kontakt til barnet, hvilket kan have en positiv effekt for udførelsen af de kommende tests, da barnet føler sig trygt ved situationen og ved testlederen.

TROG-2 er scoret efter standardiserede regler (Bishop, 2003, p.47-49). I dette speciale, er der kun set efter antal rigtige blokke, som er resultatet, som bliver analyseret. Grunden til det, er at se hvordan børnene klarer sig gruppevis, dvs. på deres færøske og danske. Der er endvidere lavet en korrelationsanalyse for at se om der er en korrelation mellem disse, samt en t-test for at se om der er statistisk signifikant forskel mellem resultaterne.

VIBORG

Alle børnene gennemgik VIBORG ordforrådtest på både dansk og færøsk. Udover at det var en relativ nem test for alle børnene, viste det sig, for alle 15 børn, at det var både sjovere og lettere test at udføre på dansk. Også for de børn, hvor det blev forventet at de ville klare sig godt på færøsk, klarede de sig bedre på dansk. Det var især tydeligt med ord, som de bruger på et dagligt niveau i det danske sprog – ord som fx *en bille*, hvor børnene ikke vidste det færøske navn. Det samme var gældende for *en busk*.

VIBORG var den sidste opgave børnene lavede, som viste sig at have en positiv effekt for hele situationen, i og med at børnene syntes at testen var sjov at udføre, og gav dem mod på at komme igen – hvilket også var bagtanken til at VIBORG skulle være den sidste test.

Testen er scoret efter rigtige og forkerte svar. For at analysere resultaterne for VIBORG er der set efter hvordan børnene klarer sig gruppevis, dvs. på deres færøske

og danske. Der er endvidere lavet en korrelationsanalyse for at se om der er en korrelation mellem disse, samt en t-test for at se om der er statistisk signifikant forskel mellem resultaterne.

Nonsensord

Alle 15 børn udførte også Nonsensord i både den færøske og danske version. Nonsensordsgentagelsestesten, viste sig at være en god opgave at have med i testbatteriet. Alle børn syntes den var sjov, og den gav børnene mulighed for at føle sig mere trygge i situationen, da de fik lov de at grine lidt – hvilket medførte at de ikke var nervøse da det kom til at fortælle narrativer.

Testen bliver scoret på følgende måde:

1. Antal korrekte målløde, *-her gives et point for hver korrekt stavelse.*
2. Antal ukorrekte målløde, *-hvis ordet ikke siges på samme måde, fx hvis en stavelse bliver fjernet eller tilføjet.*
3. Antal point, *-her gives 3 point for et nonord gentaget helt korrekt, 2 point for nonord gentaget med én fejl, 1 point for nonord gentaget med to eller tre fejl og 0 point gives for et nonord gentaget med fire fejl eller flere. En fejl kan være ændring, udeladelse eller tilføjelse af en enkelt lyd. Lydombytning tæller som to fejl, fordi to lyde så findes på en anden plads i ordet, end de burde.*
4. PPC (percentage phonemes correct), *-som udregnes: $\frac{\text{Antal korrekte målløde}}{(\text{antal korrekte} + \text{antal ukorrekte målløde})} = \text{fonemer korrekt \%}$*

Grunden til at der er valgt at score testen på denne måde, er for bedst at kunne sammenligne resultaterne med andre tilsvarende tests. Desuden er det på samme måde, som den danske Nonsensord bliver scoret.

For at analysere resultaterne for Nonsensord, er der set efter hvordan børnene klarer sig gruppevis, dvs. på deres færøske og danske, dette på trods af at opgaverne ikke er ens. Det synes at være lige så interessant at sammenligne disse test, for at se hvordan de korrelerer. Der er endvidere lavet en t-test for at se om der er statistisk signifikant forskel mellem resultaterne.

MAIN narrativer

Alle børn gennemgik narrativerne. Billederne for historierne er sjove, og alle børn var spændte på at høre hvad de skulle i den opgave. Der var nogle enkelte børn, som var nervøse for at skulle fortælle en historie. Alle børn lavede en fortælling først. Begrundelsen for dette er, at genfortællingsnarrativt ikke skulle have en indflydelse på, hvordan deres fortællingsnarrativer blev udformet.

Historierne er scoret efter manualen, som er meget udførlig udformet (Gagarina et.al., 2012). Det er muligt at score narrativerne for mikrostruktur, men dette er ikke blevet gjort for dette speciale. Dvs. der er scoret for historiebygning, strukturel kompleksitet, mål, indre tilstande og forståelsesspørgsmål. Det er gældende for alle narrativerne.

Sætningsgentagelse

14 børn gennemgik testen på færøsk. Det skyldes at et barn ikke vil udføre testen.

Alle 15 børn udførte testen på dansk. For bedst at kunne sammenligne sprogene, er der i denne test scoret for:

1. Korrekte sætninger i hver level
2. Samlet antal korrekte sætninger
3. Procenter korrekte stavelser
4. Fejltyper:
 - a. Fejl i funktionsord
 - b. Omission
 - c. Submission
 - d. Grammatiske fejl
 - e. Ordstillingsfejl
 - f. Andre fejl

Grunden til at fejltyper scoret så nøjagtigt, er for at se hvilke fejltyper færøskedanske børn laver, om de kan sammenlignes med de fejltyper tosprogede i anden forskning har vist.

RESULTATER

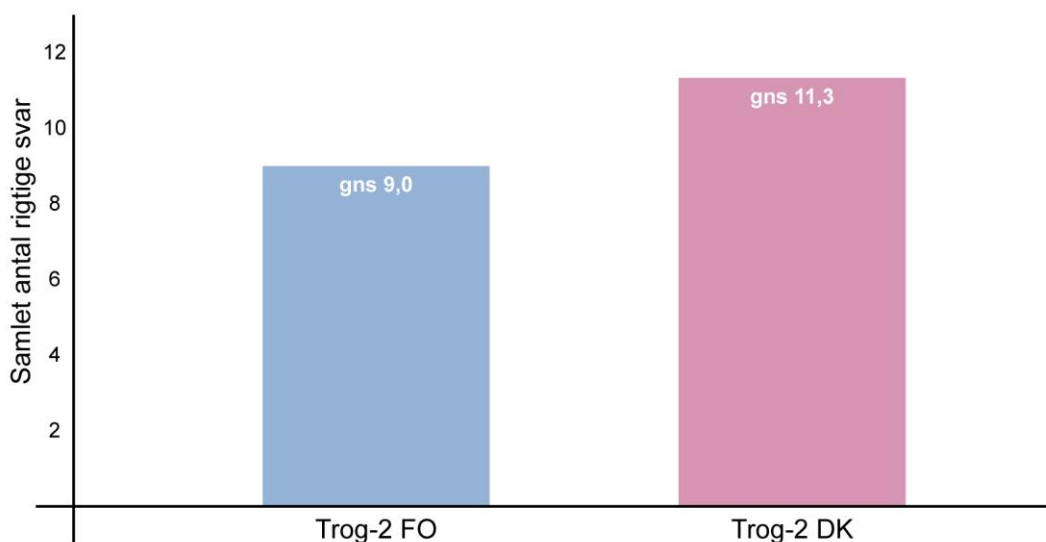
I dette afsnit vil de indsamlede resultater blive fremstillet efter de er behandlet i SPSS.

Resultaterne fremstilles i følgende rækkefølge: TROG-2, VIBORG ordforrådtest, Nonsensordsgentagelsestest, MAIN narrativer og Sætningsgentagelse. Alle resultater vil blive præsenteret gruppevis, således at de samlede resultater for færøsk og dansk vil blive præsenteret. Udover vil der være en række korrelationsanalyser for alle tests og på tværs over testene bliver præsenteret. For alle korrelationsanalyser er der anvendte Pearson r. Endvidere er der lavet en række afhængige t-test for se om der er forskelle mellem testresultaterne på tværs af de to sprog.

Efter hvert resultatafsnit vil der være en opsummering af de enkelte resultater for at skabe et bedre overblik. Der vil i blive anvendt forkortelserne FO for færøsk og DK for dansk.

TROG-2

Figur 1 viser gennemsnitsantal for rigtige blokke i TROG2 testen for færøsk og dansk. Ud fra nedenstående figur, ses at resultaterne for TROG-2 DK er relativt højere end for de færøske resultater.

Figur 1. Gennemsnit for korrekte blokke for TROG-2 FO & DK

Ud fra disse resultater blev der lavet en deskriptiv analyse (se tabel 5) for både at fremstille resultaterne fra range, gennemsnit og standardafvigelserne. Tabel 5 viser at for resultaterne i TROG-2 FO, er gennemsnittet for antal rigtige blokke er 9

(SD=4,3) og for TROG-2 DK er gennemsnittet 11,3 (SD=5,8).

<i>Range, gennemsnit og SD for TROG- 2 FO & DK</i>				
	Min	Max	Mean	SD
TROG-2 FO	1	14	9	4,3
TROG-2 DK	2	19	11,3	5,8

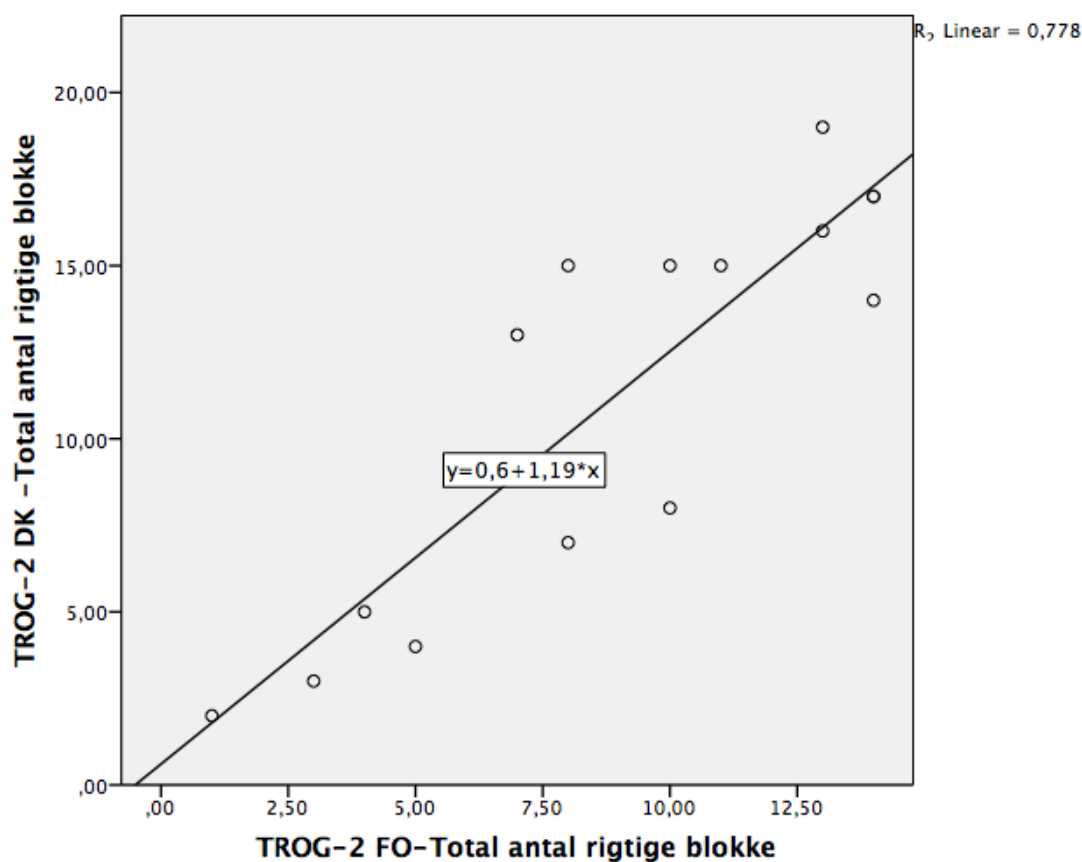
Tabel 5. Range, gennemsnit og SD for Trog-2 FO & DK

Der blev endvidere lavet en Pearson korrelationsanalyse for henholdsvis TROG-2 FO og DK samt alder. Tabel 6 viser korrelationerne, hvor der ses signifikante positive korrelationer for begge versioner af TROG ($p = 0,01$).

<i>Korrelationstabel for TROG-2</i>			
	Alder	TROG-2 FO	TROG-2 DK
Alder		,805**	,773**
TROG-2 FO			,882**

Tabel 6. Korrelationstabel for Trog-2. (* $p = 0,05$ og ** $p=0,01$)

Ud fra ovenstående tabel ses, at der en signifikant positiv høj korrelation mellem testene. Korrelationen bliver endvidere illustreret i nedenstående scatterplot.

Figur 2: Scatterplot TROG-2 FO & DK

For at se om der er en signifikant forskel mellem resultaterne for testene, blev der endvidere lavet en afhængig t-test. T-testen viser, at der er statistisk signifikant forskel mellem resultaterne for TROG-2 FO og TROG-2 DK, hvor børnenes score på TROG-2 DK er signifikant højere end for TROG-2 FO.

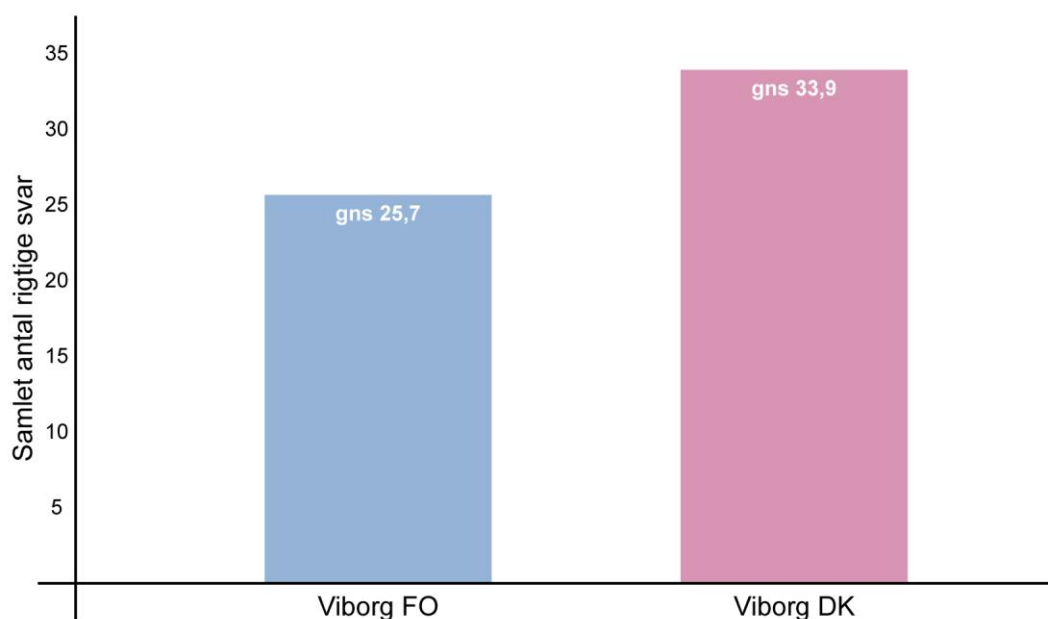
<i>T-Test – TROG-2 FO & DK</i>						
TROG-2 FO & DK	Mean	SD	SD error Mean	t	df	Sig. (2-tailed)
Total antal rigtige blokke	-2,33	2,9	0,7	-3,1	14	0,007

Tabel 7: T-test :TROG-2 FO og TROG 2

Opsummeret viser de deskriptive analyser og resultaterne fra interferentiel statistisk, at børnene klarer sig bedre på dansk end på færøsk. Korrelationsanalysen viser, at der er en signifikant høj korrelation mellem TROG-2 FO og TROG-2 DK. Børnene klarer sig bedre på dansk, men der er en sammenhæng mellem, hvis de klarer sig godt i TROG-2 FO, så klarer de sig også godt på TROG-2 DK, og der er signifikant forskel mellem de færøske resultater og de danske resultater.

VIBORG

Figur 3 viser gennemsnitsantallet for rigtige svar i VIBORG. Ud fra nedenstående figur ses, at resultaterne for VIBORG DK, er relativt højere end for de færøske resultater.

Figur 3: VIBORG FO & DK: gennemsnit for rigtige svar

Den deskriptive analyse for antal korrekt svar på VIBORG testen ses i tabel 8. For VIBORG FO er gennemsnittet 25,7 (SD=8,4) og for VIBORG DK er gennemsnittet 33,9 (SD=9,5).

<i>Deskriptiv analyse for VIBORG FO & DK</i>				
	Min	Max	Mean	SD
VIBORG FO	11	41	25,7	8,5
VIBORG DK	14	47	33,9	9,6

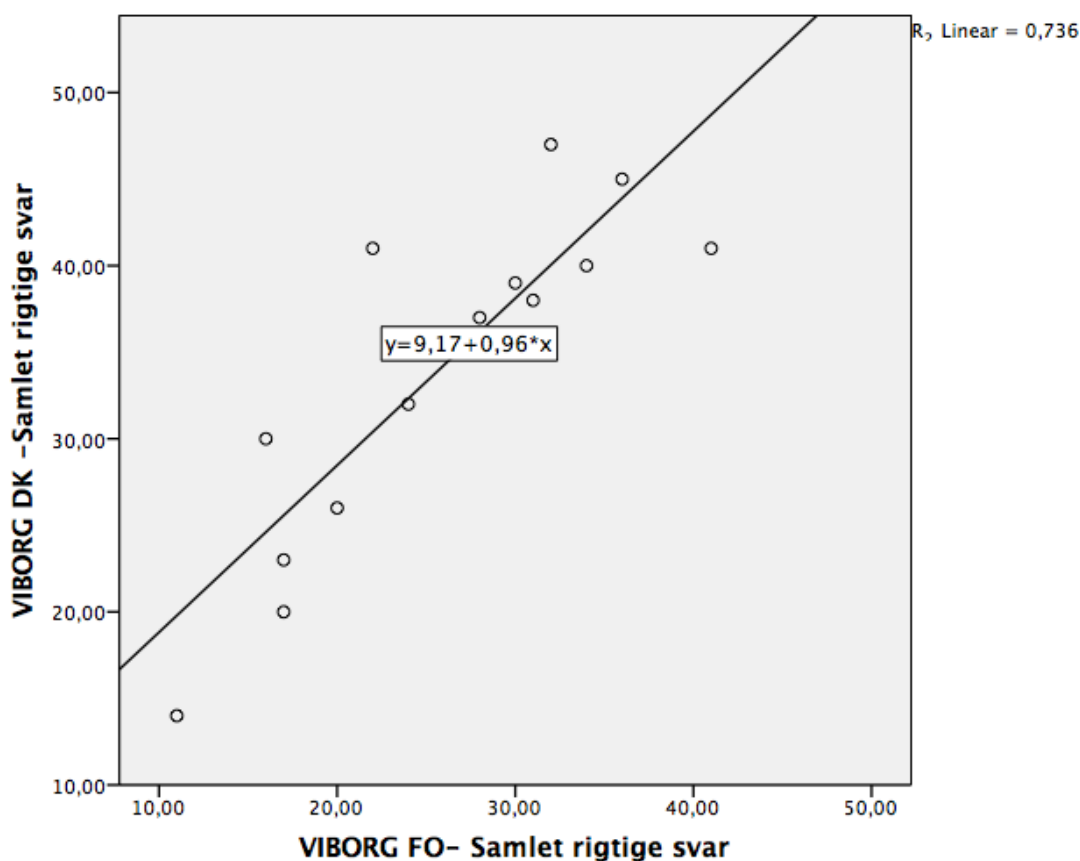
Tabel 8: Deskriptiv analyse for VIBORG FO og DK

Der blev endvidere lavet en korrelationsanalyse resultaterne, for at se om der var en sammenhæng mellem VIBORG FO og VIBORG DK.

<i>Korrelationstabel for VIBORG</i>			
	Alder	VIBORG FO	VIBORG DK
Alder		,734**	,673**
VIBORG FO			,858**
VIBORG DK			

Tabel 9: Korrelationstabel for VIBORG (** p =001)

I tabel 9 ses at der er en høj korrelation mellem VIBORG FO og VIBORG DK, endvidere ses en høj korrelation for både VIBORG FO og VIBORG DK ved alder. Nedenstående figur illustrerer korrelationen mellem VIBORG FO og DK.

Figur 4: Scatterplot for VIBORG

Ud fra foregående scatterplot, ses at der er en sammenhæng mellem børnenes resultater, at hvis de klarer sig godt i VIBORG FO så klarer de sig også godt i VIBORG DK. De deskriptive analyser viste at der var en forskel mellem testen resultater, for at undersøge om denne forskel er statistisk signifikant, blev der lavet en afhængig t-test.

<i>T-Test For Viborg FO & DK</i>						
VIBORG FO & DK	Mean	SD	SD error Mean	t	df	Sig.(2-tailed)
Samlet rigtige svar	-8,3	4,9	1,3	-6,5	14	0,000

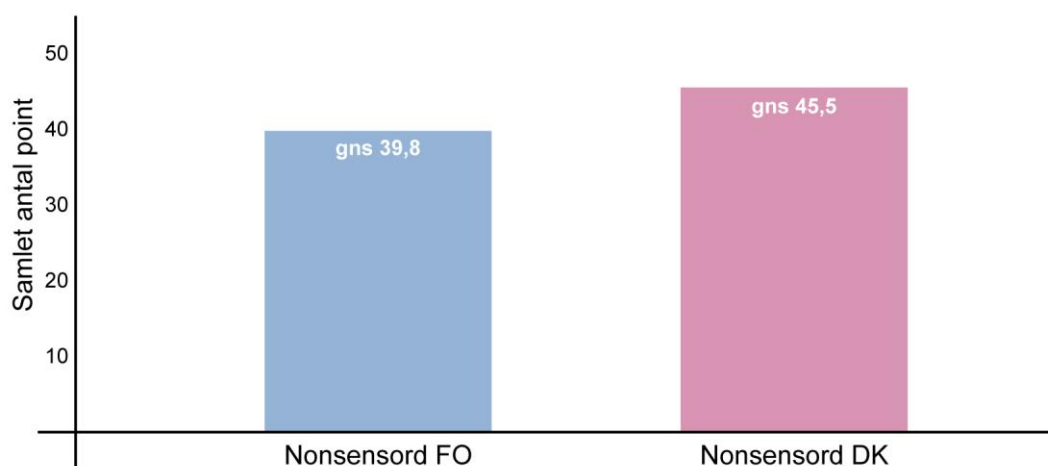
Tabel 10: T-test: VIBORG FO og DK

Ovenstående t-test viser, at der er statistisk signifikant forskel mellem testresultaterne for henholdsvis VIBORG FO og DK.

Opsummeret viser de deskriptive analyser, at børnene klarer sig bedre på dansk end på færøsk. Korrelationsanalysen viser, at der er en signifikant høj korrelation mellem VIBORG FO og VIBORG DK. For at undersøge om der var en signifikant forskel mellem resultaterne viste T-testen, at børnene klarede sig signifikant bedre på den danske version af Viborg testen end på den færøske version. Hvilket betyder, at børnene klarer sig bedre på dansk, men der er en sammenhæng mellem, hvis de klarer sig godt i VIBORG FO, så klarer de sig også godt på VIBORG DK, og der er signifikant forskel mellem de færøske resultater og de danske resultater.

Nonsensordsgentagelsestesten

Figur 5 viser gennemsnitsscoren for point i alt for Nonsensord FO og Nonsensord DK. Nedenstående figur viser deskriptivt at der er relativt stor forskel mellem gennemsnitsresultaterne mellem disse tests.

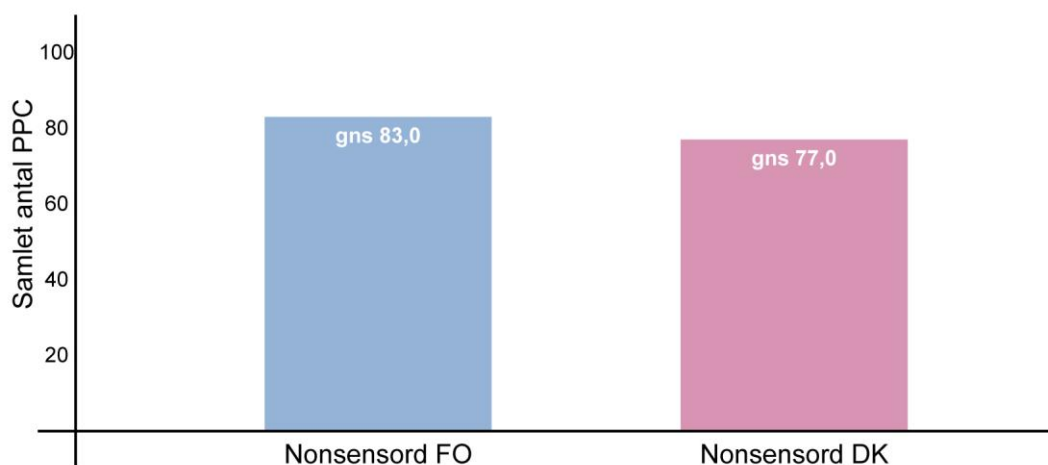
Figur 5: Nonsensord FO og DK

Nedenstående tabel viser resultaterne for henholdsvis range, gennemsnit og standardafvigelse.

Nonsensord FO & DK				
	Minimum	Maximum	Mean	SD
Nonsensord FO	34	45	39,8	3,5
Nonsensord DK	32	52	45,5	5,9

Tabel 11 : Nonsensord FO og DK

Resultaterne for testene er også analyseret for deres procente korrekte fonemer. Nedenstående figur, viser gennemsnit for procent korrekte fonemer.

Figur 6: Gennemsnit for PPC i procenter

Foregående figur viser antal procent korrekte fonemer, hvor der ses at gennemsnitscoren for de færøske resultater er højere.

<i>Procenter korrekte fonemer</i>				
	Minimum	Maximum	Mean	SD
Nonsensord FO	69,6	94,6	83,	7,9
Nonsensord DK	54,2	88,5	77	9,4

Tabel 12: Procenter korrekte fonemer

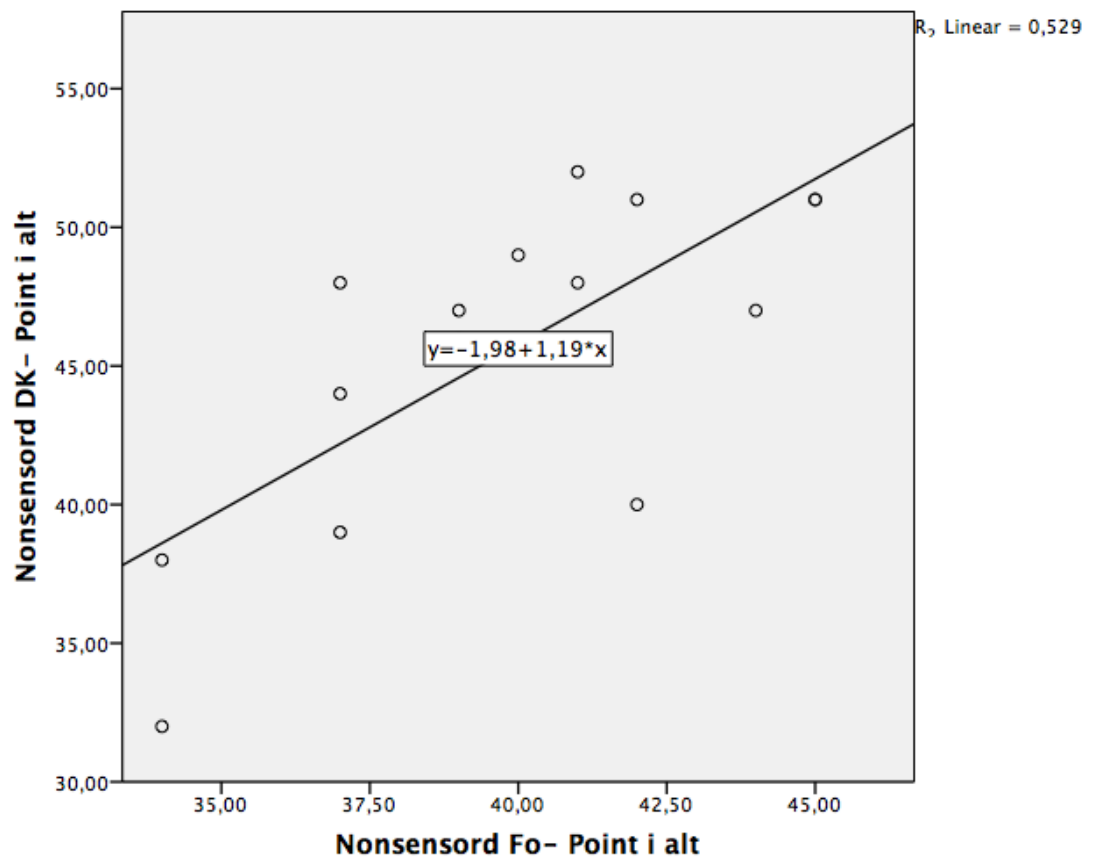
For korrelationsanalysen for Nonsensord FO og Nonsensord DK blev der også lavet en korrelationsanalyse for henholdsvis point i alt og procenter korrekte fonemer.

<i>Korrelationsanalyse: Nonsensord</i>					
	Alder	FO- Point i alt	FO - PPC	DK- Point i alt	DK- PPC
Alder		,556*	,611*	0,335	0,347
Fo- Point i alt			,976**	,727**	,664**
FO - PPC				,687**	,647**
DK- Point i alt					,915**
DK- PPC					

Tabel 13: Korrelationsanalyse: Nonsensord FO og DK - Nonsensord FO PPC og Nonsensord DK PPC

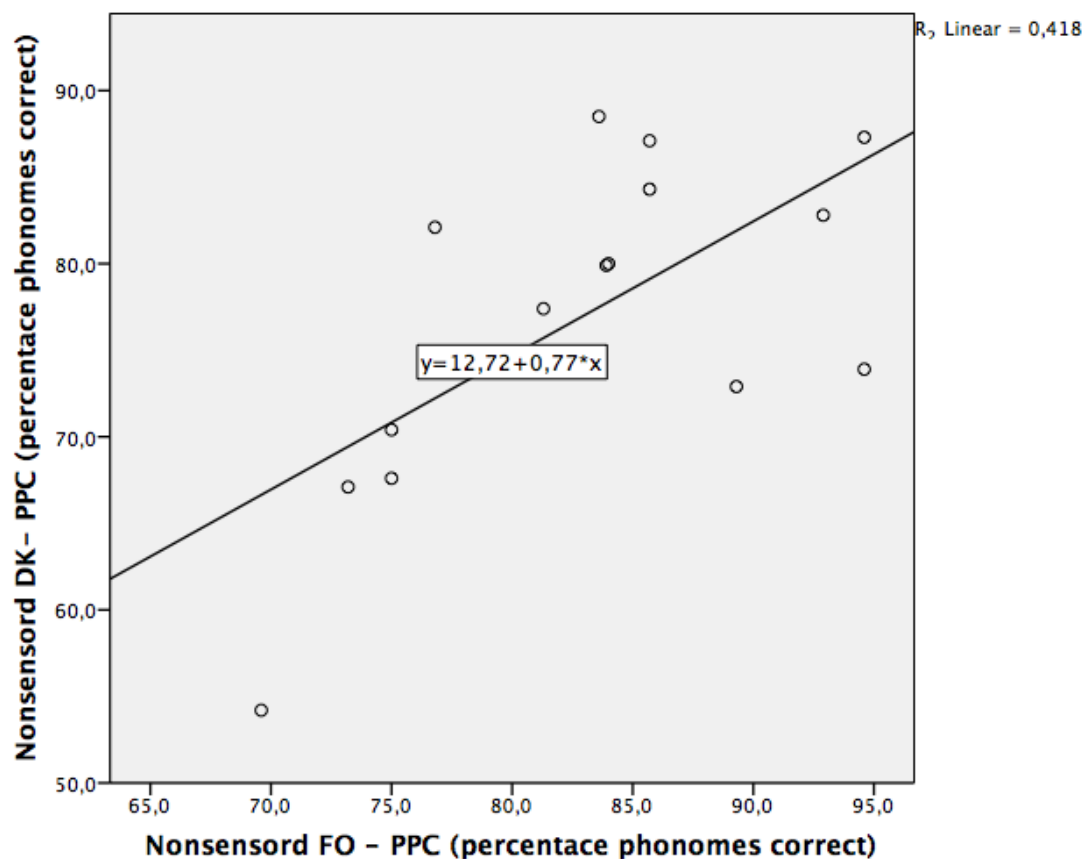
(*p=0,05, **p=0,01)

Nedenstående figur illustrerer korrelationen mellem Nonsensord FO og DK – point i alt.

Figur 7: Scatterplot Nonsensord FO og DK – point i alt

Samtidig blev der lavet en scatterplot for at illustrere korrelationen mellem procenter korrekte fonemer.

Figur 8: Nonsensord FO & DK – PPC

Deskriptivt ses ud fra ovenstående korrelationstabel, at der er en høj korrelation mellem Nonsensord FO og Nonsensord DK. Endvidere ses at der, statistisk set er en høj signifikant positiv korrelation mellem Nonsensord FO og alder, men ikke for Nonsensord DK og alder.

De deskriptive analyser viste at der forskel mellem resultaterne for Nonsensord FO og DK, både for point i alt og for procenter korrekte fonemer. For at undersøge om denne forskel er statistisk signifikant, er der lavet en t-test.

<i>T-test Nonsensord FO & DK - Point i alt & PPC</i>						
	Mean	SD	Std. Error Mean	t	df	Sig. (2-tailed)
Nonsensord Fo- Point i alt	-5,7	4,1	1,04	-5,467	14	0,000
Nonsensord DK - point i alt						
Nonsensord FO - PPC	5,9	7,4	1,9	3,123	14	0,007
Nonsensord DK – PPC						

Tabel 14: t-test Nonsensord FO & DK - Point i alt & PPC

Foregående tabel viser, at der er statistisk signifikant forskel for henholdsvis resultaterne mellem point i alt FO og DK, samt for procenter korrekte fonemer for Nonsensord FO og DK.

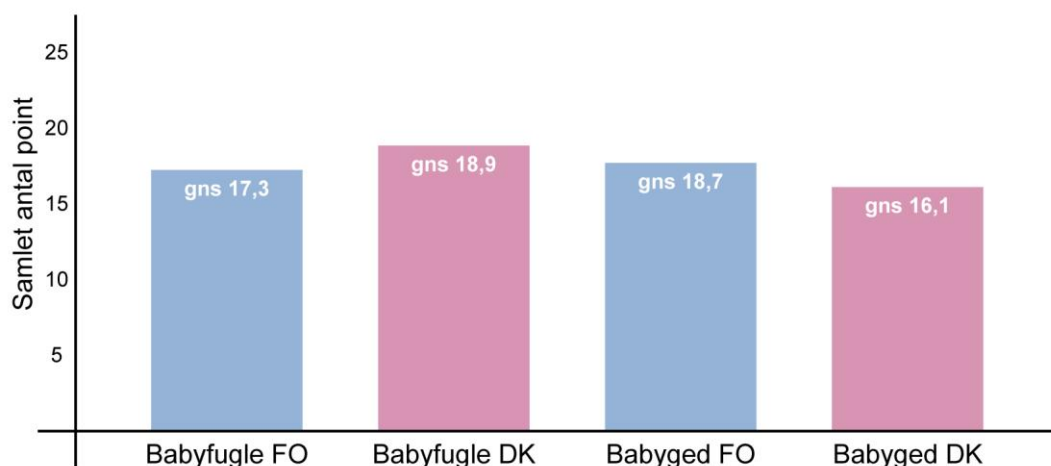
Opsummeret viser de deskriptive analyser, at børnene klarer sig bedre på dansk end på færøsk i resultaterne for point i alt. De deskriptive analyser for PPC viser at børnene i gennemsnit for den færøske tests får et højere procent antal korrekte fonemer. Korrelationsanalysen viser, at der er en signifikant høj korrelation mellem Nonsensord FO og Nonsensord DK. For at undersøge om der var en signifikant forskel mellem resultaterne viste T-testen, at der er signifikant forskel mellem henholdsvis resultaterne for point i alt FO & DK, samtidig at der er signifikant forskel mellem procenter korrekte fonemer FO & DK.

MAIN narrativer

I dette afsnit vil der være en beskrivelse af narrativerne. Først vil resultaterne for fortællingsnarrativerne blive præsenteret, herefter genfortællingsnarrativerne. Til sidst vil der være en opsummering for alle narrativerne.

Fortællingsnarrativer

Nedenstående figur viser resultaterne for alle fortællinger. Figuren viser gennemsnitsresultatet for hele gruppen for henholdsvis færøsk og dansk.

Figur 9: Gennemsnitsantal point for total historie FO & DK

Figuren viser at der er en forskel mellem gennemsnitsresultaterne imellem historierne for begge sprog.

Den deskriptive analyse for kodningerne af fortællingerne ses i tabel 15. Her ses at elementer som *mål* og *indre tilstande* ikke nævnes af børnene specielt ofte. Samlet set trækker det deres samlede score ned.

<i>Deskriptiv analyse for fortællingsnarrativerne FO & DK</i>				
Score	Min	Max	Mean	SD
Babyfugle (FO: N=8)(DK: N =7)				
Historiebygning FO	3	9	6,1	1,9
Historiebygning DK	4	9	6,7	1,9
Strukturel kompleksitet FO	3	6	4,5	1,2
Strukturel kompleksitet DK	4	5	4,4	0,5
Mål FO	0	1	0,5	0,5
Mål DK	0	2	0,9	0,9
Indre tilstande FO	0	3	1,1	1,2
Indre tilstande DK	0	4	1,6	1,4
Forståelse FO	5	8	7,1	1,1
Forståelse DK	6	10	8,1	1,6
Babyged (FO: N=7)(DK: N=8)				
Historiebygning FO	4	9	6	1,6
Historiebygning DK	2	8	5,1	1,9
Strukturel kompleksitet FO	3	6	4,4	0,9
Strukturel kompleksitet DK	2	6	3,9	1,5
Mål FO	0	2	0,9	0,7
Mål DK	0	2	0,5	0,8
Indre tilstande FO	0	8	2,1	2,7
Indre tilstande DK	0	9	2,4	2,9
Forståelse FO	5	10	8,7	1,9
Forståelse DK	1	10	7,9	2,9

Tabel 15. Deskriptiv analyse for fortællingsnarrativerne FO & DK

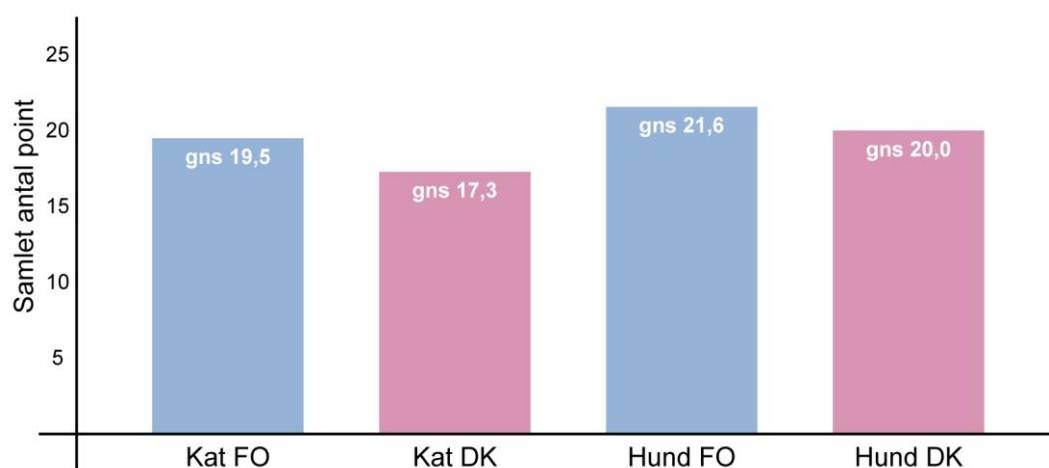
Endvidere blev der lavet en korrelationsanalyse for fortællingsnarrativerne, men i og med at samplingsgrupperne er meget små for fortællingsnarrativerne, var der i flere tilfælde var det ikke muligt at udregne en korrelation mellem testene. I de tilfælde der var en korrelation var det for alder og Babyfugle FO og Babyged DK, men disse korrelationer var meget lave. Der er derfor ikke statistisk grundlag for at konkludere at der er en sammenhæng mellem testene, i og med at samplingsgruppen er meget lille.

Deskriptivt sås at der var en forskel mellem resultaterne for historierne.

Opsummeret for historierne er således, at der deskriptivt ses en forskel mellem resultaterne for henholdsvis de færøske og de danske resultater. Endvidere ses at elementer som mål og indre tilstande synes at være svære for børnene at få med, som samlet trækker deres samlede score ned. Men i og med at grupperne er så små, er det ikke muligt at udregne om der er statistiske signifikante korrelationer ej heller om der er signifikante forskelle mellem resultaterne.

Genfortællingsnarrativer

Figur 10 viser gennemsnitsscoren for total historie for henholdsvis begge historie på færøsk og dansk, og ud fra denne figur ses, at resultaterne for de færøske historier er relativt højere.

Figur 10: Resultater for total historie – genfortællingsnarrativer FO & DK

Tabel 16 viser deskriptivt resultater for genfortællingsnarrativerne i henholdsvis færøsk og dansk.

<i>Resultater for kodningen i genfortællingsnarrativer</i>				
	Min	Max	Mean	SD
Kat (FO: N=8)(DK: N =7)				
Historiebygning FO	3	11	7,4	3
Historiebygning DK	2	8	5,9	1,9
Strukturel kompleksitet FO	2	6	4,1	1,4
Strukturel kompleksitet DK	2	5	3,3	1,3
Mål FO	0	2	0,7	0,9
Mål DK	0	2	1	0,8
Indre tilstande FO	0	5	2,8	1,9
Indre tilstande DK	0	5	2,9	1,7
Forståelse FO	7	10	8,6	1,5
Forståelse DK	6	10	9	1,5
Hund (FO: N=7)(DK: N=8)				
Historiebygning FO	5	13	8,7	2,7
Historiebygning DK	3	13	7,6	3
Strukturel kompleksitet FO	2	6	4,3	1,7
Strukturel kompleksitet DK	2	5	3,5	1,4
Mål FO	1	2	1,1	0,4
Mål DK	0	3	1,1	0,9
Indre tilstande FO	0	4	2	1,6
Indre tilstande DK	0	6	3,1	2,3
Forståelse FO	5	10	9	1,8
Forståelse DK	7	10	9,5	1,1

Tabel 16. Resultater for kodningen i genfortællingsnarrativer

Ud fra tabel 16 ses deskriptivt at børnene får højere scores i Hund FO og –DK ift. Kat FO og -DK. Deskriptivt ses i figur 10 at resultaterne for den totale historie for hele gruppen er højere for færøsk end for dansk, hvilket ikke var forventet. Endvidere ses samme tendens, som med fortællingsnarrativerne, at mål og indre tilstande, er elementer der er svære at for børnene at få med i deres fortællinger, som samlet set trækker deres samlede score ned.

Der blev lavet korrelationsanalyser for at se om der er statistiske signifikante korrelationer mellem genfortællingsnarrativer. I modsætning til fortællingsnarrativer var det her muligt at udregne nogle statistiske høje korrelationer. Der er en positiv høj signifikant korrelation mellem Kat FO og Hund DK: $r = 0,780$, $p = 0,05$. Endvidere var der en positiv korrelation mellem Hund FO og Kat DK: $r = 0,704$, $p = 0,05$. Men i og med at grupperne er så små, skal disse resultater tages med forbehold, da der ikke kunne udregnes statistiske signifikante korrelationer mellem de andre tests.

Deskriptivt sås at der var forskel på resultaterne mellem genfortællingsnarrativerne.

For at se om der var statistik signifikant forskel, blev der lavet en t-test. Men det var ikke muligt at udregne disse resultater, i og med at grupperne er så små. Det kan derfor ikke siges at der er et statistisk signifikant forskel mellem resultaterne, selvom det er muligt at se en deskriptiv forskel.

Opsummeret for genfortællingsnarrativer er således, at der deskriptivt ses en forskel mellem resultaterne for henholdsvis de færøske og de danske resultater. Udover ses at gennemsnitsresultaterne for de færøske genfortællingsnarrativer var højere end de danske historier, hvilket ikke var forventet. Endvidere ses at elementer som mål og indre tilstande synes at være svære for børnene at få med, som samlet trækker deres samlede score ned. Ift. til fortællingsnarrativerne var der signifikante korrelationer mellem Hund FO og Kat DK, samtidig med at der var en korrelation mellem Kat FO og Hund DK. Selvom det deskriptivt sås en forskel mellem resultaterne er der ikke grundlag for at sige at der er en statistisk signifikant forskel.

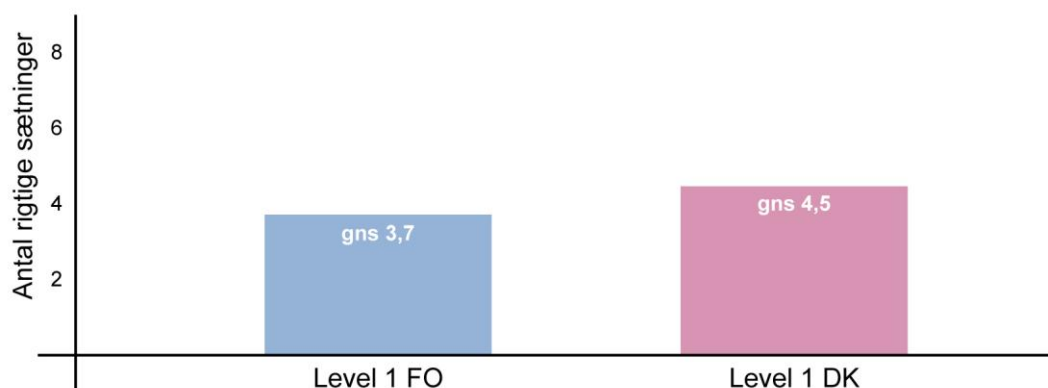
Sætningsgentagelse

I dette afsnit vil resultaterne fra sætningsgentagelse blive præsenteret. Først vil resultaterne for hvert enkelt Level blive præsenteret – for både færøsk og dansk. Til sidst vil de blive sammenlignet, med specielt henblik på at se på hvilke fejltyper børnene laver.

Level 1

For Level 1 er der seks sætninger.

Figur viser resultaterne for de færøske og danske resultater. For Sætningsgentagelse FO blev et barn ekskluderet, fordi barnet ikke ville gennemføre testen.

Figur 11: gennemsnit antal rigtige sætninger FO & DK

Den deskriptive analyse (som ses i tabel 17) viser range, gennemsnit og standardafvigelse for både de færøske og danske resultater.

<i>Level 1: Antal rigtige sætninger</i>					
	N	Min	Max	Mean	SD
Level 1 FO	14	0	6	3,7	1,9
Level 1 DK	15	0	6	4,5	2,0

Tabel 17: Level 1: Antal rigtige sætninger

Korrelationsanalysen for Level 1 FO og DK viser at der er en signifikant middel korrelation mellem dem; $r = 0,620$, $p = 0,05$.

For at se om der er en statistisk signifikant forskel mellem resultaterne er der lavet et t-test, som viser at der er en signifikant forskel mellem Level 1 FO og Level 1 DK, $t = -2,519$, $p = 0,26$.

Udover at se hvordan børnene klarer sig gruppevis for Level 1, er fejltypen analyseret, for at se hvilke fejltypen de laver.

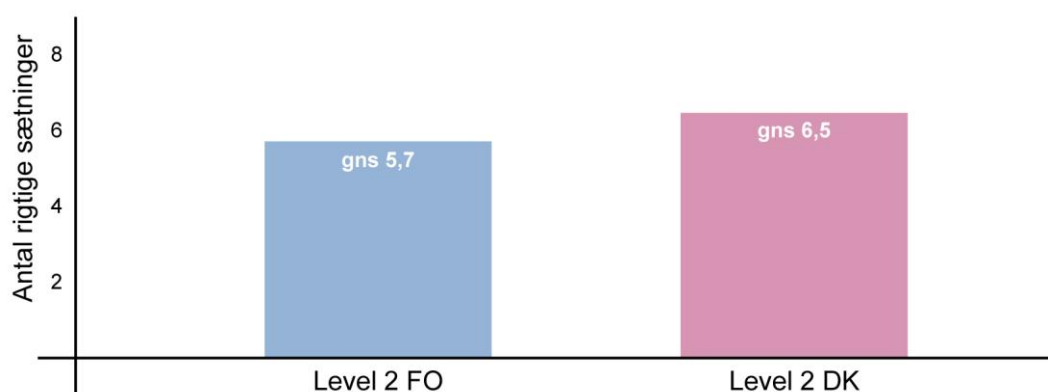
<i>Level 1 Fejltypen FO & DK</i>					
	N	Min	Max	Mean	SD
Fejl i funktionsord FO	14	0	3	0,9	1,2
Fejl i funktionsord DK	15	0	5	0,9	1,6
Omission fejl FO	14	0	14	1,9	3,9
Omission fejl DK	15	0	19	2,4	5,2
Submission Fejl FO	14	0	6	1,4	1,8
Submission fejl DK	15	0	10	1,9	3,3
Grammatiske fejl FO	14	0	3	1,3	1,2
Grammatiske fejl DK	15	0	9	0,9	2,5
Ordstillingsfejl FO	14	0	3	0,3	0,8
Ordstillingsfejl DK	15	0	6	0,9	1,9
Andre fejl FO	14	0	2	0,6	0,8
Andre fejl DK	15	0	0	0	0

Tabel 18: Level 1 Fejltypen FO & DK

Deskriptivt ses, at både for færøsk og dansk, er undladelse af ord den fejl der bliver lavet oftest. Endvidere er submission fejl også en fejl der er gennemgående.

Level 2

I figur 12, ses gennemsnitsantal for rigtige sætninger for Level 2 FO & DK. Her ses at der er forskel på de færøske og danske resultater, at de formår at få flere rigtige sætninger på dansk.

Figur 12: Gennemsnitsantal for rigtige sætninger

Tabel 19 viser den deskriptive analyse for begge tests, som viser range, gennemsnit og standardafvigelse.

Level 2 FO & DK- antal rigtige sætninger					
	N	Min	Max	Mean	SD
Level 2 FO	14	1	12	5,7	3,2
Level 2 DK	15	0	12	6,5	3,9

Tabel 19: Level 2 FO & DK- antal rigtige sætninger

Der blev ligeledes lavet en korrelationsanalyse for Level 2 FO og DK, som viser at der er signifikant høj korrelation mellem disse to, $r = 0,726$, $p = 0,01$.

For at se om der er statistisk signifikant forskel mellem disse to er der udført en t-test, som viser at statistik forskel mellem testresultaterne: $t = -1,763$, $p = 0,101$.

De deskriptive analyser for fejltyper i Level 2 ses i tabel 20. Her ses, at den tydeligste fejl er undladelse af ord. En fejl der skiller sig ud ift. Level 1, er at børnene har flere fejl i functionsord. En anden fejl, som er specielt iøjnefaldende er ordstillingsfejl, med et maksimum på 15/20. Her er et barn der gennemgående laver sætninger om, som samlet set trækker resultatet op.¹⁴

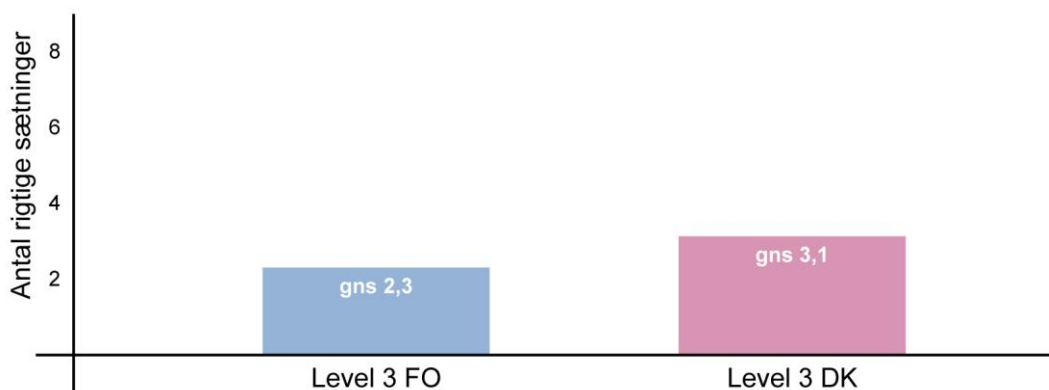
¹⁴ Se afsnit om "Et casestudie"

<i>Level 2 Fejltyper FO & DK</i>					
	N	Min	Max	Mean	SD
Fejl i funktionsord FO	14	0	24	7,1	7,3
Fejl i funktionsord DK	15	1	24	8,3	8,1
Omission fejl FO	14	1	44	14,6	11,7
Omission fejl DK	15	1	66	18,6	19,7
Submission Fejl FO	14	0	18	4,3	4,8
Submission Fejl DK	15	0	38	6,5	9,6
Grammatiske fejl FO	14	0	5	2	1,9
Grammatiske fejl DK	15	0	8	1,7	2,5
Ordstillingsfejl fejl FO	14	0	15	2,4	3,9
Ordstillingsfejl fejl FO	15	0	20	2,9	5
Andre fejl FO	14	0	3	0,4	0,9
Andre fejl DK	15	0	0	0	0

Tabel 20: Level 2 Fejltyper FO & DK

Level 3

Figur 13 viser gennemsnitsantal for rigtige sætninger for Level 3 FO & DK. Her ses at antallet for rigtige sætninger for danske sætninger er relativt højere end for de færøske sætninger.

Figur 13: Gennemsnitsantal for rigtige sætninger

Tabel 21 viser den deskriptive analyse for rigtige sætninger for Level 3.

<i>Level 3 FO & DK- antal rigtige sætninger</i>					
	N	Min	Max	Mean	SD
Level 3 FO	14	0	6	2,3	2,1
Level 3 DK	15	0	7	3,1	2,3

Tabel 21 Level 3 FO & DK- antal rigtige sætninger

Ud fra denne deskriptive analyse ses igen højere scores for de danske resultater. Kor-

relationsanalysen for disse to, viser at der er en signifikant høj korrelation, $r = 0,704$, $p = 0,01$. T-testen viser at der er signifikant forskel på testresultaterne, $t = -2,944$, $p = 0,012$.

De deskriptive resultater for fejltyper viser samme tendens, som i de andre levels, at den største gruppe fejl er undladelse af ord, herefter fejl i funktionsord og submission.

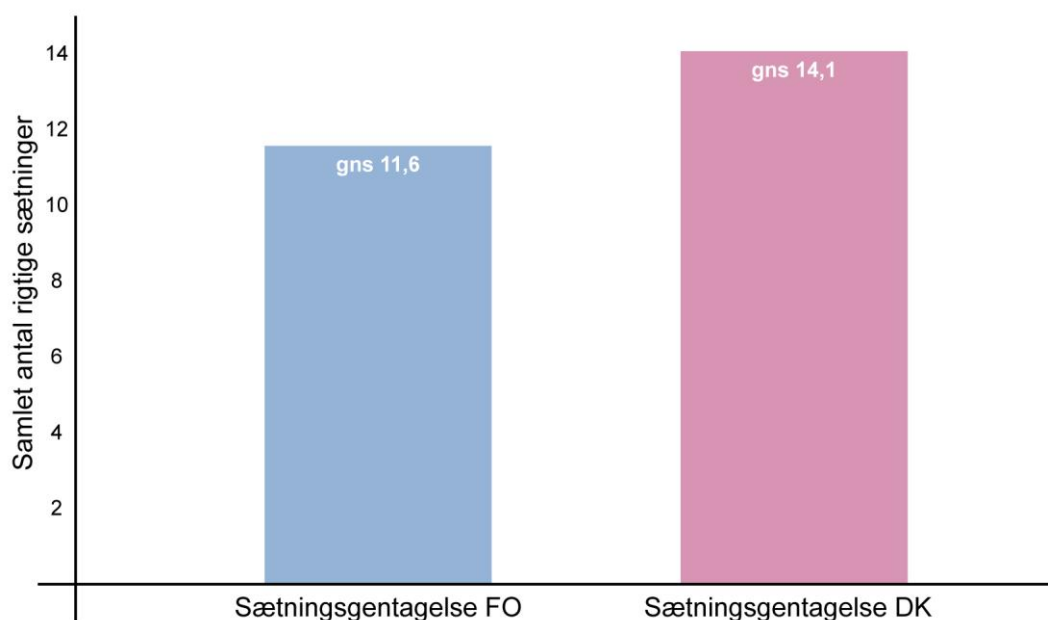
<i>Level 3 Fejltyper FO & DK</i>					
	N	Min	Max	Mean	SD
Fejl i funktionsord FO	14	2	13	5,2	3,5
Fejl i funktionsord DK	15	1	16	6,3	5,3
Omission fejl FO	14	1	30	11,2	10,3
Omission fejl DK	15	1	59	15,6	18,3
Submission Fejl FO	14	0	15	6,6	4,5
Submission Fejl DK	15	0	27	6,6	6,3
Grammatiske fejl FO	14	0	8	2,1	2,4
Grammatiske fejl DK	15	0	6	1	1,7
Ordstillingsfejl fejl FO	14	0	15	3,5	3,9
Ordstillingsfejl fejl DK	15	0	16	2,1	3,9
Andre fejl FO	14	0	6	0,8	1,7
Andre fejl DK	15	0	1	0,1	0,3

Tabel 22: Level 3 Fejltyper FO & DK

Gennemgående for alle levels er, at for de deskriptive analyser, ses at børnene klarer sig forholdsvis bedre på dansk end på færøsk. Endvidere har de deskriptive analyser for fejltyper vist, at den mest gennemgående fejl er undladelse af ord.

Sætningsgentagelse samlet

Figur 14 viser samlet gennemsnitsantal for rigtige sætninger for henholdsvis Sætningsgentagelse FO & DK.

Figur 14: Samlet gennemsnitsantal for rigtige sætninger

Ovenstående figur viser, at der deskriptivt er forskel mellem hvor mange rigtige sætninger børnene får i den færøske og den danske test.

Udover ovenstående figurer og deskriptive tabeller, blev der også lavet en korrelationsanalyse for sætningsgentagelse FO og DK. Korrelationer er signifikante ved $p = 0,01$. Tabel 23 viser korrelationerne for Sætningsgentagelse FO og DK for rigtige sætninger og samlet score for stavelser.

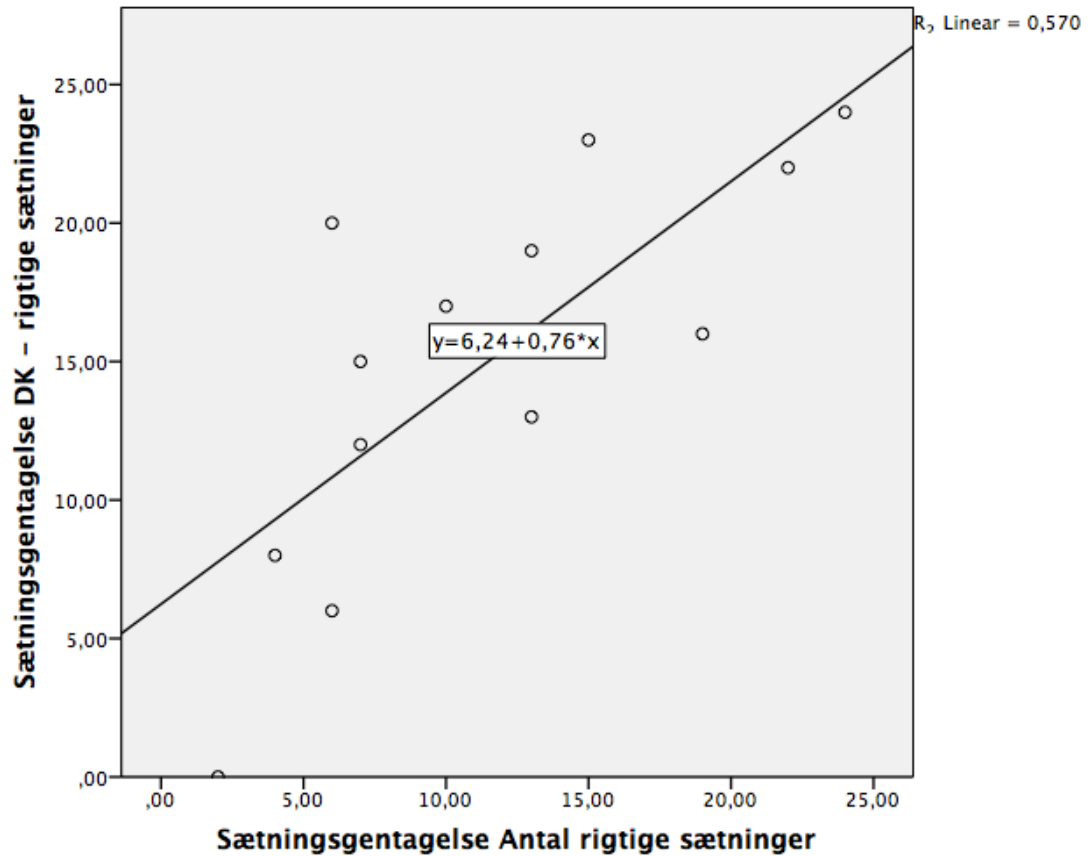
Tabel 23: Korrelationstabel for Sætningsgentagelse FO & DK					
	Alder	Sætningsgen- tagelse FO	% stavelser FO	Sætningsgen- tagelse DK	% stavelser DK
Alder		,554*	,684**	,568*	,519*
Sætningsgen- tagelse FO			,809**	,755**	,695**
% stavelser FO				,741**	,787**
Sætningsgen- tagelse DK					,943**
% stavelser DK					

Tabel 23: Korrelationstabel for Sætningsgentagelse FO & DK (* $p = 0,05$, ** $p = 0,01$)

Ovenstående korrelationsanalyse viser at der er statistiske signifikante høje korrelati-

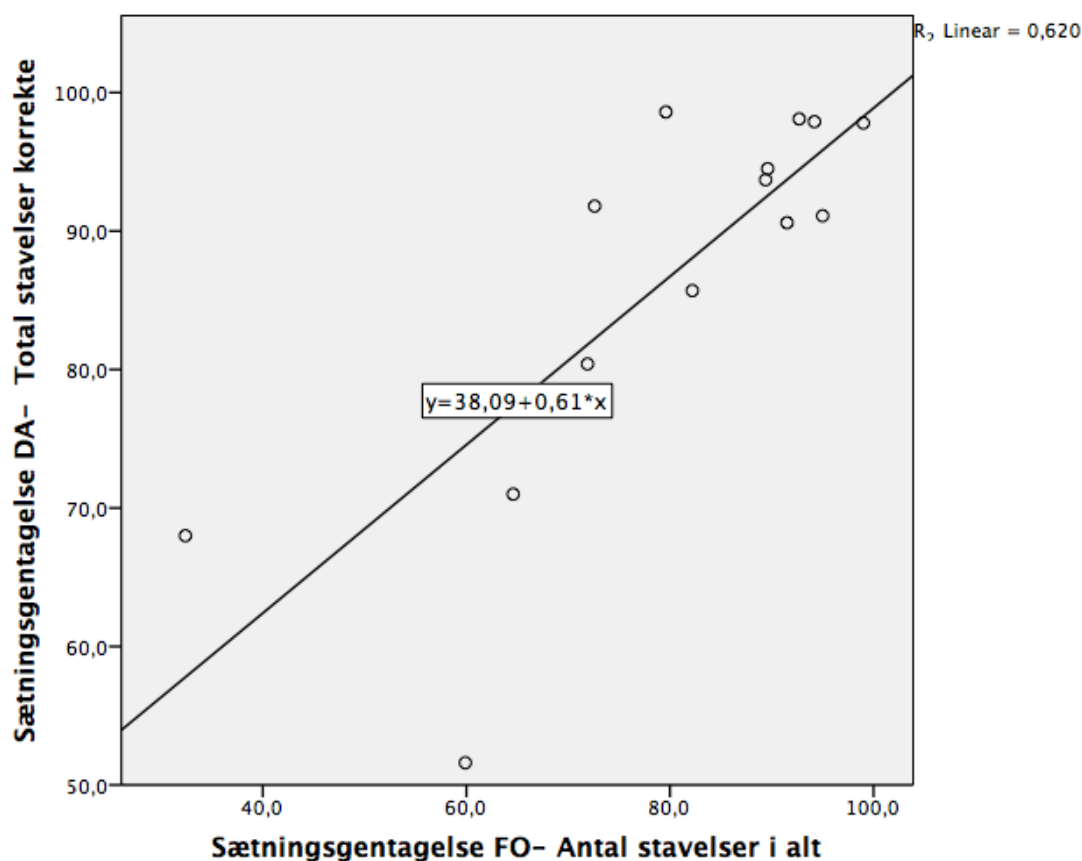
oner mellem testene.

Nedenstående scatterplot illustrerer korrelationen mellem Sætningsgentagelse FO og DK for antal rigtige sætninger.

Figur 15: Scatterplot for rigtige sætninger FO og DK

Nedenstående scatterplot figur illustrerer korrelationen mellem procent stavelser korrekte FO og DK.

Figur 16: Scatterplot for % korrekte stavelser

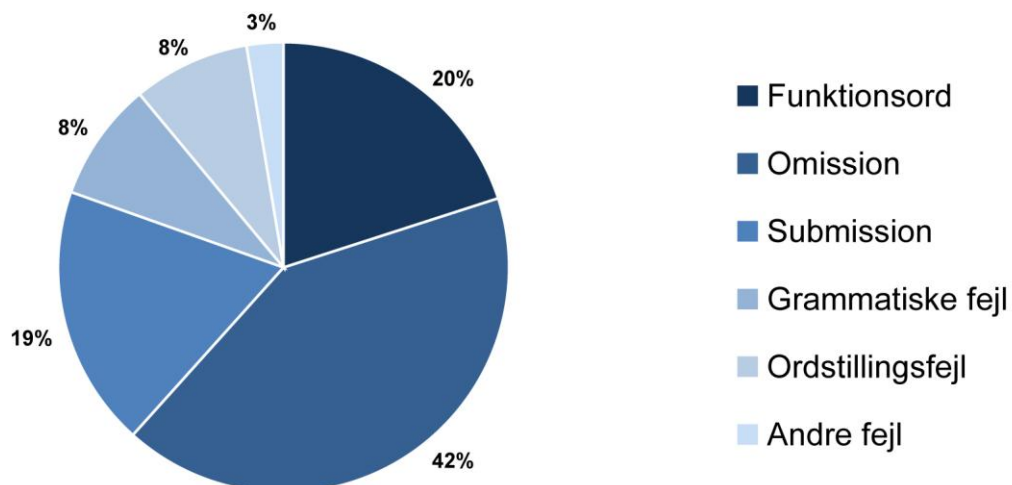
Da de deskriptive analyser viste at der er forskel mellem resultaterne for henholdsvis færøsk og dansk, blev der også lavet en t-test.

<i>T-test Sætningsgentagelse antal rigtige sætninger</i>						
	Mean	SD	Std. Error Mean	t	df	Sig. (2-tailed)
Antal rigtige sætninger FO	-3,5	4,8	1,3	-2,75	13	0,017
Antal rigtige sætninger DK						

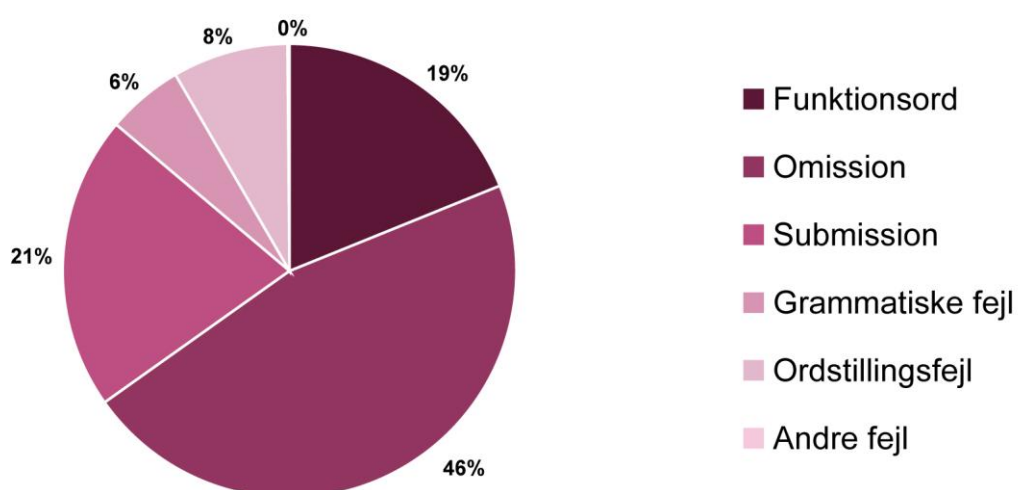
Tabel 24: T-test Sætningsgentagelse antal rigtige sætninger

Ovenstående tabel viser, at der er statistisk signifikant forskel mellem de færøske resultater og de danske resultater for antal korrekte stavelser i sætningsgentagelsestestene.

T-testen for fejltyper for de færøske og danske resultater viste at der var ikke statistiske signifikante forskelle mellem fejltyper. Hvilket betyder, at de fejltyper de laver på færøsk laver de også på dansk. I nedenstående figurer er fejltyper blevet konverteret til procenter, hvor det er muligt at se fejlene i procenter for henholdsvis færøsk og dansk

Figur 17: Fejltyper Sætningsgentagelse FO i procenter

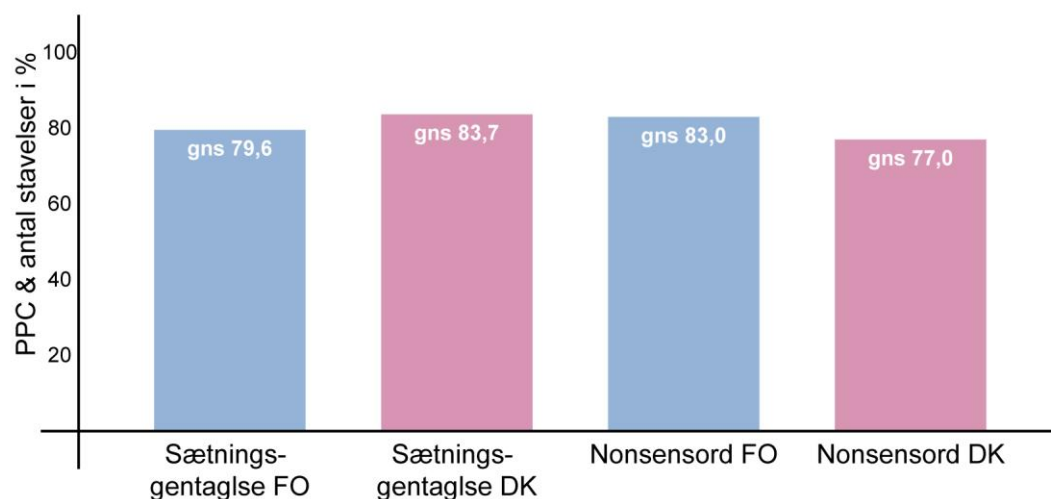
Figur 18: Fejltyper Sætningsgentagelse DK i procenter

Opsummeret for Sætningsgentagelse FO og DK viser resultaterne at børnene klarer sig bedre på dansk, og der er signifikante høje korrelationer mellem testene. Samtidig viste t-testen at der er signifikant forskel mellem testresultaterne på de to sprog. Ovenstående figurer for fejltyper, ses at forskellen for fejltyper er meget lig hinanden på begge sprog, som t-testen viste, så var der ikke signifikante forskelle mellem fejltyperne på færøsk og dansk.

Sætningsgentagelse og Nonsensord

I dette afsnit vil Sætningsgentagelse og Nonsensordsgentagelse blive sammenholdt. For at sammenligne testene vil procent rigtige stavelser for Sætningsgentagelse og PPC for Nonsensord blive sammenlignet.

Figur 19 viser børnenes resultater for både sætningsgentagelse FO og DK og Nonsensord PPC FO og DK.

Figur 19: Nonsensord FO og DK + Sætningsgentagelse % stavelser FO & DK

De deskriptive analyser (se tabel 25) for henholdsvis de færøske og de danske tests, viser at børnene får højere scores i Nonsensord FO. Gennemsnitsscoren for de andre danske tests er dog højere, hvilket viser. At gennemsnitsscoren for Nonsensord FO er højere end for Nonsensord DK vil blive diskuteret i Diskussionen.

Sætningsgentagelse og Nonsensord					
	N	Min.	Max.	Mean	SD
Nonsensord FO - PPC	15	69,6	94,6	83,0	7,9
Sætningsgentagelse FO	14	32,4	99	79,6	18,2
Nonsensord DK- PPC	15	54,2	88,5	77,0	9,4
Sætningsgentagelse DK	15	45,3	98,6	83,7	17,2

Tabel 25: Sætningsgentagelse og Nonsensord

Korrelationsanalysen for disse tests ses i nedenstående tabel. Korrelationsanalysen er for procenter korrekte stavelser i Sætningsgentagelse og procenter korrekte fonemer i Nonsensord.

Korrelationstabel for Sætningsgentagelse & Nonsensord				
	Nonsensord FO – PPC	Sætningsgentagelse FO	Nonsensord DK – PPC	Sætningsgentagelse DK
Nonsensord FO – PPC		,724**	,647**	,878**
Sætningsgentagelse FO			,577*	,787**
Nonsensord DK – PPC				,824**
Sætningsgentagelse DK				

Tabel 26: Korrelationstabel for Sætningsgentagelse og Nonsensord (*p=0,05. **p=0,01)

Ovenstående korrelationsanalyse viser at testresultaterne statistisk set korrelerer højt med hinanden.

Den deskriptive analyse viste at der forskelle mellem resultaterne for testene. Korrelationerne mellem sætningsgentagelse DK og Nonsensord på både FO og DK korrelerer højt.

For at se om der var statistisk signifikant forskel, blev der lavet en t-test, som viser, at mellem Nonsensord FO og Sætningsgentagelse FO og DK, at der ikke en signifikant høj forskel mellem disse resultater. På den anden side var der en signifikant høj forskel mellem Nonsensord DK og Sætningsgentagelse DK.

Opsummeret for Sætningsgentagelse og Nonsensord viser resultaterne, at de korrelerer middel til højt for alle resultaterne. At korrelationsanalysen for alder og Nonsensord DK ikke viser en signifikant korrelation vil blive diskuteret senere. Men for de andre tests ses at der er en sammenhæng mellem alder og testene.

Sætningsgentagelse og MAIN genfortælling

Der blev også lavet korrelationsanalyser for Sætningsgentagelse total score og total score for genfortællingsnarrativerne.

I tabel 27 ses at der er positiv høj signifikant korrelation mellem Sætningsgentagelse FO og Hund DK og Kat FO. For Sætningsgentagelse DK ses en høj korrelation mellem Hund FO og DK.

Korrelationstabel for Sætningsgentagelse & genfortællingsnarrativer							
	Alder	Sætningsgentagelse FO	Sætningsgentagelse DK	Kat FO	Hund FO	Kat DK	Hund DK
Alder		0,448	,538*	0,491	0,366	0,521	0,696
Sætningsgentagelse FO			,946**	,743*	0,766	0,278	,884**
Sætningsgentagelse DK				0,598	,964*	0,682	,760*
Kat FO							,780*
Hund FO						0,704	
Kat DK							
Hund DK							

Tabel 27: Korrelationstabel for Sætningsgentagelse og genfortællingsnarrativer (*p=0,05, **p=0,01)

Opsummeret ses i flere høje korrelationer mellem Sætningsgentagelsestestene og genfortællingsnarrativer. En hypotese var også at der ville være en sammenhæng mellem genfortællingsnarrativerne og Sætningsgentagelse.

VIBORG og MAIN

For at undersøge om der er en sammenhæng mellem børnenes score i VIBORG ordforrådtest og MAIN narrativer, blev der lavet en korrelationsanalyse mellem disse variabler.

Korrelationsanalysen viste at der var statistiske signifikante høje korrelationer mellem Kat DK og VIBORG DK, $r = 0,818$, $p = 0,05$. Samtidig var der en høj korrelation mellem Hund DK og VIBORG DK, $r = 0,721$, $p = 0,05$. Der var også en høj korrelation mellem Hund DK og VIBORG FO, $r = 0,894$, $p = 0,01$.

Opsummering for resultaterne

I ovenstående afsnit er alle resultaterne gennemgået. Der er blevet undersøgt for korrelationer og forskelle mellem testene og sproget. Der blev fundet flere forskellige interessante resultater. Generelt klarer børnene sig bedre i det danske sprog end det færøske, hvilket også var forventet. For TROG-2 resultaterne, som måler børnenes grammatisk sætningsforståelse, ses en aldersmæssig udvikling, dog med spredning ift. hvordan børnene scorer og hvad forventes for deres alder. For VIBORG ordforrådtest ses også en aldersmæssig udvikling, samtidig med at resultaterne for deres ordforråd på danske er højere end for det færøske.

Nonsensord FO og DK testene differentierer i opbygning og længde, hvilket kan have medført resultater, som i første omgang er svære at sammenligne. Men korrelationsanalysen viste at der er statistisk signifikant høj korrelation mellem testene, både for point i alt og for procenter korrekte fonemer. Børnene klarer sig bedre i den færøske test sammenlignet med den danske. Dertil viser korrelationsanalyserne for Nonsensord DK og alder, at disse korrelerer lavt. Om grunden er at testene er forskellige eller om der kan være andre grunde, synes at være et interessant emne at diskutere.

Børnene udviser forskellige problematikker ift. narrativerne. Der ses en gennemgående tendens for alle børnene at have svært ved at få elementerne: mål og indre tilstande med. Det kan være at børnenes alder, og at de udviklingsmæssigt ikke er nået det stadie, hvor de er i stand til at give historiens karakterer følelser endnu. Det kan også være, at de ikke er vant til at fortælle historier og det derfor ikke falder dem naturligt at have disse elementer med i historien. Endvidere viste resultaterne at børnene fortalte forholdsvis mere fyldestgørende fortællinger med Hund og Babyged historierne, da resultaterne for disse tests er relativt højere end de to andre. Endvidere er det interessevækkende at resultaterne for Babyged FO og genfortællingsnarrativer har højere gennemsnitscore på færøsk end på dansk.

Til sidst blev resultaterne fra Sætningsgentagelse gennemgået. Som i de andre resultater klarede børnene sig også her bedre i den danske test. Gennemgående for begge tests, er fejltyperne: undladelse af ord, fejl for funktionsord og submission. Korrelationsanalyserne viste at der er sammenhæng mellem alder og for både den færøske og danske testresultater. Samtidig var der høje korrelationer for Nonsensord FO og Sætningsgentagelse DK / FO.

I diskussionen vil flere af resultaterne blive diskuteret, som et svar på specialets problemformulering, men først vil resultaterne fra casestudierne blive gennemgået.

”ET CASE STUDIE”

Et sekundært formål med dette speciale, er udvikling af Sætningsgentagelse FO- og Nonsensord FO testen, så de kan bruges som kliniske materialer i det færøske samfund, samt det danske samfund.

Da resultaterne blev gjort op, var det tydeligt at specielt to børn havde store vanskeligheder med at gennemføre flere af testene. Da flere af børnenes resultater er specielt interessante ift. børn med sproglige vanskeligheder, vil disse børns resultater blive gennemgået i dette afsnit. Da disse børn tydeligvis har nogle sproglige skævheder i deres profiler, vil der i dette afsnit forsøges at se på specielt sætningsgentagelse og nonsensord for at se, om de indfanger evt. sproglige vanskeligheder. Resultaterne fra disse børn vil blive behandlet som casestudier i det efterfølgende afsnit, for således at få et dybere indsigts i det enkelte barns profil på tværs af alle opgaverne. Dette er også med henblik for at undersøge om disse to børn evt. kunne have sproglige vanskeligheder og evt. en lignende samlet profil på tværs af deres to sprog.

Oplysninger om børnene

Barn 1 er 7 år, og går til dagligt i 0 klasse i en almindelig folkeskole. Efter skoletid er barnet i skolefritidsordningen (DUS). Barnet er født på Færøerne, men har boet de seneste 4 år i Danmark. Moren har kort – middellang uddannelse og faren har 9. klasse. Moren har oplyst, at barnet skal få en talepædagog i skolen. Moren rapporterer endvidere at hun synes at nogle af barnets sproglige skyldes underbid. Endvidere bliver der oplyst at barnet har nedsat hørelse i venstre øre.

Barn 2 er 5;9 år og er i børnehave til dagligt. Efter sommerferien skal barnet begynde i 0. klasse i en almindelig folkeskole. Barnet er født på Færøerne men har de seneste to år boet i Danmark. Moren har en gymnasieuddannelse og faren har en kort-middellang uddannelse. Ud fra morens rapportering, menes der ikke at barnet har nogle sproglige vanskeligheder.

Børnenes resultater

Ud fra nedenstående tabel ses, at barn 1 klarer sig lidt bedre i TROG-2, mens forskellen ikke er speciel stor i VIBORG. Dette til trods for, at der kunne forventes at barn 1 ville klare sig forholdsvis bedre i VIBORG end barn 2 pga. aldersforskellen.

<i>Resultater for TROG-2, VIBORG ordforrådtest.</i>				
	TROG-2 FO	TROG-2 DK	VIBORG FO	VIBORG DK
Barn 1	8	7	17	23
Barn 2	4	5	17	20

Tabel 28: Resultater for TROG-2, VIBORG ordforrådtest.

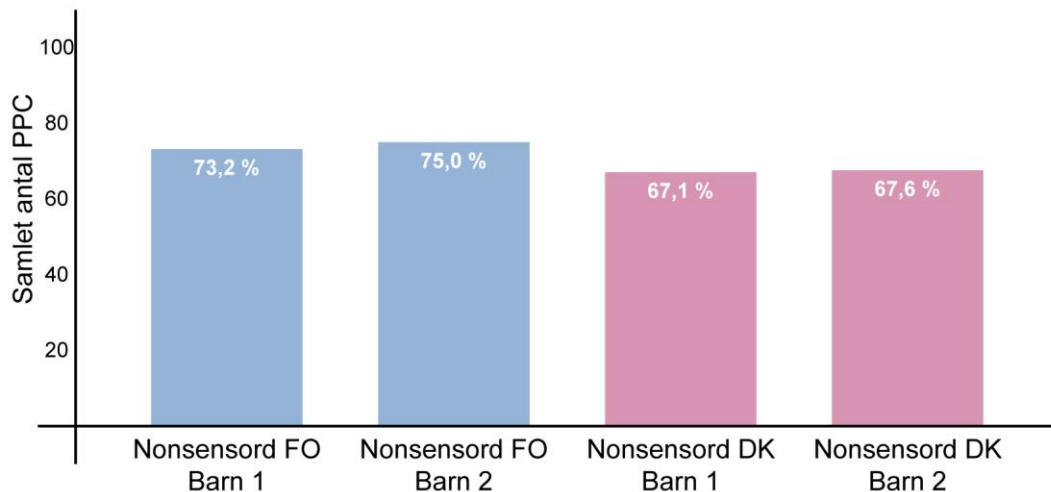
For narrativeverne ses at de klarer sig meget ens. Barn 2 klarer sig meget bedre at fortælle på dansk end på færøsk. Udoover det, ses der ikke nogen iøjnefaldende forskel.

<i>Resultater for narrativer FO & DK</i>				
	Barn 1		Barn 2	
	Færøsk	Dansk	Færøsk	Dansk
Babyfugle - Total historie		12	13	
Babyfugle - Forståelse		9	6	
Babyged - Total historie	15			22
Babyged - Forståelse	8			9
Kat -Total historie		16	16	
Kat -Forståelse		10	8	
Hund- Total historie	16			13
Hund -Forståelse	10			10

Tabel 29: Resultater for narrativer FO & DK

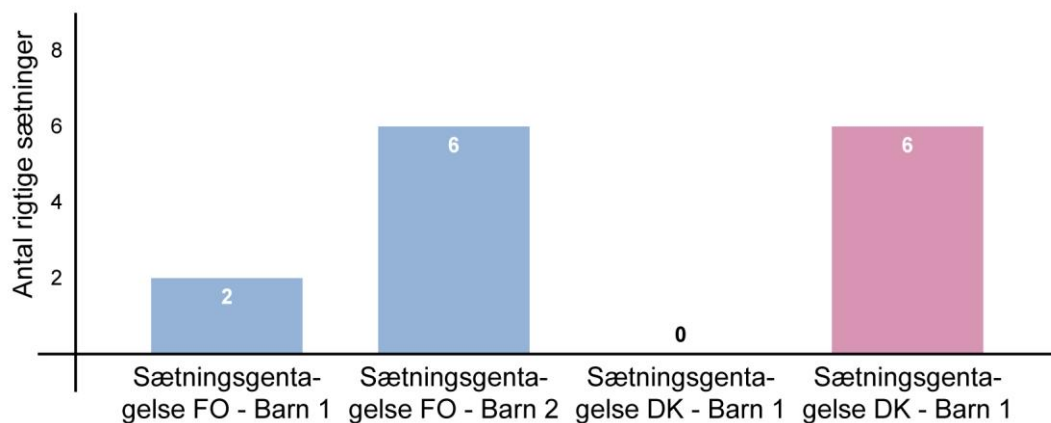
For Nonsensord resultaterne, som ses i figur 18, fremkommer en forskel. Der skal dog tages forbehold for at testene ikke er helt ens, men for bedre overblik, er resultaterne kommet i en graf.

På trods af deres aldersforskel, så er forskellen mellem deres scores ikke speciel stor. For et barn på 5 og et barn på 7 ville det være forventet at se en større aldersforskel. Dette viser sig ikke at være tilfældet for disse børn. Specielt ift. Nonsensord FO ville det være forventet at se en aldersforskel, da korrelationsanalyserne for denne test har vist, at der er en sammenhæng mellem alder og testen. Men barn 1 som er ældre end barn 2 klarer sig på et lavere niveau i Nonsensord FO og DK end barn 2.

Figur 20: Resultater for Nonsensord PPC

Resultaterne for Sætningsgentagelse viser tydeligt at barn 1 har mange vanskeligheder med denne test.

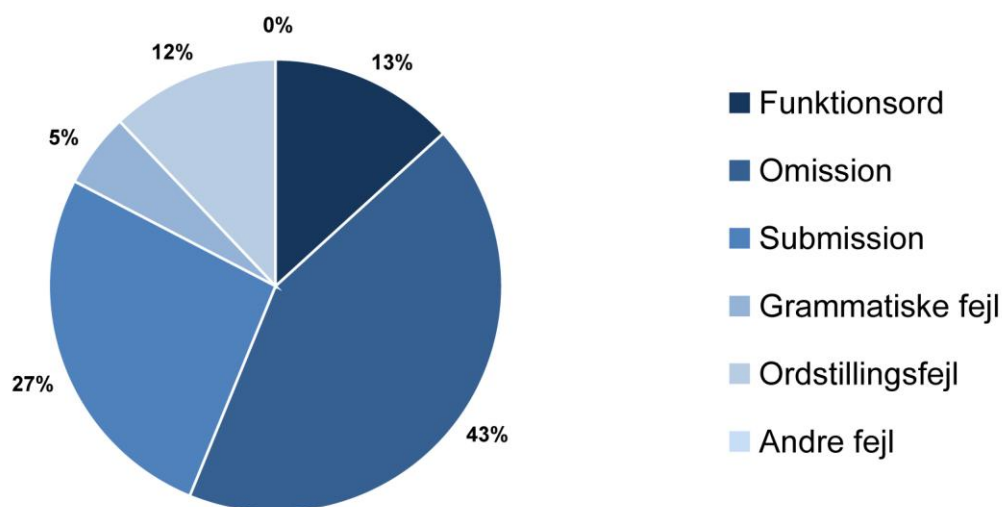

Figur 20: Antal rigtige sætninger FO & DK

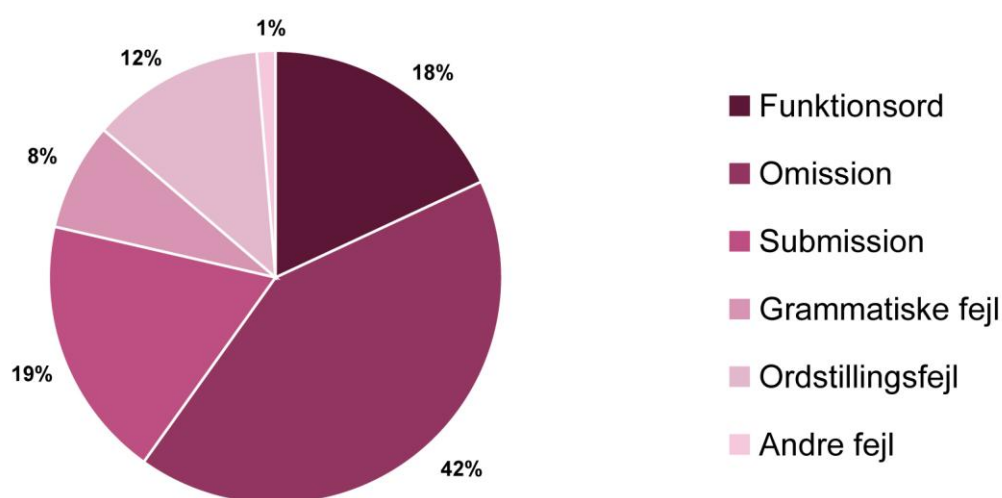
Barn 1 har samlet to rigtige sætninger i den færøske test. Mens barn 2 formår at få 6 rigtige for begge tests. Ud af 27 sætninger, er 6 rigtige ikke mange, og det var forventet at et barn på barns 2 alder, ville klare sig bedre.

Når der bliver set efter fejltypen for disse to børn, ses at den mest gennemgående fejl er undladelse af ord. Det er ikke overraskende, da denne type var den mest gennemgående for hele samplingsgruppen, men en anden type fejl bliver yders synlig for denne gruppe: ordstillingsfejl.

Fejltyperne for disse børn blev konverteret til procenter og ses i nedenstående figurer.

Figur 21: Fejltyper Sætninggentagelse FO

Figur 22: Fejltyper Sætningsgentagelse DK

Endvidere er fejl i funktionsord noget som begge børn har. Barn 1 har gennemgående ordstillingsfejl. Barnet laver gennemgående alle sætninger om til henholdsvis spørgsmål på dansk og svar på færøsk. Fx er sætning 1 for Level 1 *Han spiser en banan hver dag*. Barn 1 siger: *Hvorfor spiser han en banan hver dag*. På færøsk siger barnet *fordi* foran hver sætning. Efter ihærdige forsøg på at få barnet til at forstå at det skulle sige nøjagtigt det samme som testlederen, og barnet tydeligvis troede at det

sagde det samme, blev der fortsat med testen.

Barn 2 havde ikke denne type fejl i sætningsgentagelse. Undladelse af ord er den type fejl, barn 2 laver flest af, men fejl i funktionsord og submission fejl er også store grupper for barn 2. I og med at børnene får fejl i funktionsord, er der også grund til at se ekstra på disse børn, da forskning har vist, at børn med SSF, har problemer med funktionsord (Komeili & Marshall 2013, p. 154 & 160).

Tosprogede børn med sproglige vanskeligheder

Når det omhandler sproglige vanskeligheder bland tosprogede børn, er profilen anderledes ift. etsprogede børn. Disse børn skal mestre to sprog, og at lære to sprog er ikke nemt for et barn, bl.a. fordi hvert sprog udover at have sin egen grammatik også sin egen pragmatik som barnet skal forstå og lære (Altarriba & Heredia, 2008, p. 302). Derfor er det yderst vigtigt at undersøge begge sprog, og om hvorvidt barnet har vanskeligheder med begge, fordi evt. vanskeligheder med det ene sprog blot kan skyldes manglende eksponering, og ikke nødvendigvis betyder at barnet har sproglige vanskeligheder.

Når et barn skal diagnosticeres med SSF, skal sproglige evner være afvigende. Non-verbal IQ skal være indenfor normalområdet. Udover det, skal barnet ikke have andre diagnoser, så som ADHD (Leonard, 2000, p. 10). For tosprogede, skal de have problemer med begge sprog.

Fejltypen som er specielt gennemgående for hele samplingsgruppen i dette speciale, er undladelse af ord. Denne fejltype var også gennemgående i en undersøgelse af tosprogede børn lavet af Komeili & Marshall i 2012 (Komeili & Marshall, 2012, p. 158).

En anden fejl som var udpræget blandt barn 1 og barn 2, var fejl i funktionsord, som er karakteristisk for børn med SSF (Komeili & Marshall, 2013, p. 153).

Derudover havde barn 1 mange ordstillingsfejl. Det har ikke været muligt at finde et studie, som kan forklare disse ordstillingsfejl. Men da denne problematik er i begge sprog, menes det at være begrundet at barnet får nærmere udredning, da barnets nok har sproglige vanskeligheder, og at de ikke skyldes et underbid, som moderen ellers rapporterer.¹⁵

Der skønnes at disse børn er afvigende i deres sproglige udvikling, selvom der ikke

¹⁵ Jf. Afsnit: Oplysninger om børnene

er statistik grundlag for at konkludere om børnenes sprog er afvigende, pga. den lille samplingsgruppe. Af samme grund var det ikke muligt at udregne sensitivitet og specificitet på Sætningsgentagelse og Nonsensord, hvilket ville være foretrukket. Endvidere var det ikke muligt at udregne om der var statistiske forskelle mellem disse to børn og resten af gruppen, da gruppen var for lille.

DISKUSSION

I følgende diskussionsafsnit vil resultaterne i specialet blive diskuteret. I alle afsnit trækkes der paralleller mellem resultaterne fundet i denne undersøgelse og konklusioner draget i andre undersøgelser, som også beskæftiger sig med tosprogede.

Til sidst vil der være en diskussion om specialet problemformulering og om hvorvidt specialets testbatteri er en fyldestgørende identifikation af færøske-danske børns sprogs niveau.

Formålet med specialet er at undersøge tosprogede færøske-danske børns sprog. Da der ikke findes tidligere udført forskning inden disse to sprog, syntes det ikke blot interessant, men også vigtigt. Som nævnt i indledningen bor der mange færinger i Danmark, hvor flertallet er kvinder. Mange af disse kvinder vælger at blive boende i Danmark, som medfører at færøske-danske børn formentlig altid vil være i Danmark. Dette betyder meget for specialet og dens interesseområde, da det synes at være yderst brugbart at der bliver forsket i disse børns sproglige udvikling samt afvigende sprogudvikling.

Flere af testene der bliver brugt i dette speciale er allerede tests der er standardiseret til dansk, som er med til at støtte resultaterne, samtidig med at de gav grundlag til afsnittet om case studiet.

I nedenstående afsnit vil alle resultaterne blive diskuteret, samt resultaterne for de to børn som blev udtaget til case studiet.

Testene

Resultaterne for testene viser en statistisk signifikant høj korrelation imellem testene og alder, dog undtagen Nonsensord DK. Udviklingspsykologisk ses giver det mening, at resultaterne bliver bedre med alderen. Dette ses også i Berk's gennemgang af barnets sprogtilegnelse (Berk, 2009).

TROG-2

Resultaterne for TROG-2 viste at børnene klarer sig bedre i TROG-2 DK, hvilket også var forventet. Samtidig ses en statistisk signifikant høj korrelation mellem testene. Der var også en høj korrelation mellem testene og alder, hvilket betyder at børne-

ne både bliver bedre med alderen, men også at de børn der klarer sig godt i TROG-2 DK, også klarer sig godt i den færøske test. Nogle sætninger i den færøske test blev ændret af grammatiske grunde ift. den danske test, men vises ikke som nogen betydelig indflydelse på resultaterne. De fejl børnene fik i den færøske TROG-2 var gennemgående de samme som på dansk. Altarriba & Heredia (2008) argumenterer også for at sprogene er tilknyttet et og samme center i hjernen og derved hænger sammen (Altarriba & Heredia, 2008, p. 41-43), hvilket kan begrunde sammenhængen imellem resultater i henholdsvis S1 og S2. Der var dog en blok, som mange af børnene fik fejl i, især den færøske TROG – *reversibelt over og under*. Dette kan begrundes ud fra Berk's Independent memory hypotesen, hvor sproget er delt op i to centre i hjernen og ikke er tilknyttet hinanden (Berk, 2009, p. 393). På den anden side, er det også muligt at "over og under" er semantisk set sværere at forstå på færøsk end på dansk.

Udover at bruge den oversættelse af TROG, som nogle studerende fik oversat i 2010, blev der endvidere lavet om på nogle ord i nogle sætninger. Disse studerende havde benyttet ordet "elefantur" (elefant), som nogle gange bliver benyttet i den færøske talemåde, samt ordet "blomstur" (blomster). Elefant hedder *fíkur* på færøsk, og blomst hedder *blóma*. Det var betydningsfuldt for dette speciale at ændre disse ord, til de rigtige færøske ord, for at undersøge om børnene kunne forstå disse ord, eller om de kun kan de danske ord. Sætningerne som blev rettet, så de afspejlede det rigtige køn, havde ikke betydelig indflydelse på selve testen. Derimod viste det sig, at mange børn havde problemer med at forstå flere af de rigtige færøske ord. Fx kunne flere af børnene ikke ordet *fíkur* (elefant), og det var tydeligt i selve situationen at de ikke forstod hvad der blev sagt. Der var et tilfælde med et barn, hvor en sætning med en elefant blev læst op, og barnet ikke kunne forstå sætningen. Testningen fortsatte og da der igen kom en sætning med en elefant, gik det op for barnet hvad ordet betød, da alle fire dyr på billedet var en elefant. Der syntes ikke at være grund til at undersøge barnets ordforråd, som ellers er muligt i TROG-2, da barnet udover at ikke kunne forstå det færøske ord for elefant, klarede sig til det som var forventet for dets alder.

VIBORG ordforrådtest

Resultaterne for VIBORG viste at børnenes ordforråd er bedre på dansk, men børnene har ligeledes et relativt godt ordforråd på færøsk. Det kan dog diskuteres om VI-

BORG FO, skal laves om. I og med at testen ikke er afprøvet på flere børn, er det usikkert hvorvidt testen er god nok til det færøske sprog. Bl.a. fordi at flere billeder ikke passer ind i det færøske samfund, fx dyr som primært opleves i en zoologisk have, og som ikke findes på Færøerne. Et andet punkt, er at der endnu ikke vides helt, hvornår det enkelte barn erhverver sig bestemte ord. Det er derfor svært at konkludere i dette speciale, om mange af de fejl børnene i denne undersøgelse laver, stemmer overens med hvad der er forventet for deres alder. Der er mange ord, der minder særdeles meget om de danske ord, hvilket også gav anledning til at nogle børn gættede sig til hvad det hed på færøsk. Fx er et billede af en tommestok, som hedder *tummastokkur* på færøsk, som flere børn gættede sig frem til. Selvom der er mange spekulationer omkring hvorvidt testen er god nok til det færøske sprog, synes det også at være vigtigt at pointere, at nemlig dette speciale undersøger børnenes ordforråd. Testresultaterne for VIBORG FO korrelerer med alder, som viser at testresultaterne bliver bedre med alderen. Det kan dog diskuteres om testen bliver for let, jo ældre de bliver. Men i denne undersøgelse klarer børnene sig relativt flot. I og med at der ikke er en etsproget gruppe børn at sammenligne med, skønnes det, at resultaterne fint afspejler børnenes ordforråd på færøsk og dansk. Havde der været et gruppe etsprogede børn, at sammenligne med, ville resultaterne sandsynligvis være nogenlunde de samme, som forskning har vist, at tosprogedes ordforråd er lavere end etsprogede (Bialystok, 2009). Altarriba & Heredia påpeger dog, at senere hen i livet, vil tosprogede være på samme niveau i begge sprog, som etsprogede er med deres ene sprog (Altarriba og Heredia, 2008, p. 178). Hvilket peger i retning af, at hvis speciallets samplingsgruppe blev testet igen om et par år, vil deres resultater være på et langt højere niveau på begge sprog.

Nonsensord

I Nonsensord opstod der tvivl før begyndelsen af testningen, om hvorvidt testene kunne sammenlignes, fordi de differentierer i opbygning og længde. Under selve processen af testningen, blev det meget interessant at observere børnene under udførelsen af Nonsensord. For flere børn, tydede det på at børnene havde det sværere med Nonsensord DK. En begrundelse er at der allerede efter tre ord kommer et femstavelser ord, og her virkede det som om børnene mistede lidt tillid til sig selv, og allerede der syntes at testen var for svær. I Nonsensord FO bliver testen gradvis sværere, og

her var det også helt tydeligt at børnene mærkede dette, og der var også flere af børnene der kommenterede dette. Flere af børnene kunne relatere denne proces til udførelsen af TROG, og på en måde forsvarede sig selv, ved at sige at testen blev sværere længere hen i processen. Korrelationsanalysen viste at Nonsensord FO korrelerer med alder, men der var kun en lav korrelation mellem alder Nonsensord DK. Det kan måske skyldes, at testen er bygget op i en tilfældig rækkefølge af ordene, og dermed gør det mere besværligt at sammenligne testen med alder, ift. når testen bliver gradvis sværere. I og med at Nonsensord gradvis bliver sværere, blev hypotesen om børnene ville klare sig bedre i Nonsensord FO sat, som også bliver bekræftet.

I en undersøgelse lavet af Kohnert, Windsor & Yim (2006) blev etsprogede (N = 50), tosprogede (N=22) og børn med sproglige vanskeligheder (N=28) undersøgt via bl.a. Nonsensord. De tosprogede fik i gennemsnit 87 % rigtige, som er relativt bedre end børnene med sproglige vanskeligheder (81 % rigtige i gennemsnit), men ikke lige så godt som etsprogede (92 % rigtige i gennemsnit). Deres konklusion var, at der krævedes mere forskning indenfor tosprogethed og Nonsensord, samtidig med at det blev udført på begge sprog (Kohnert et. al., 2006, p. 26-27). Derfor kan det ikke konkluderes om testene i dette speciale er specifikke nok til at kunne indfange evt. sproglige vanskeligheder hos tosprogede. Det ville være interessant at sammenligne specialets samplingsgruppe med en gruppe etsprogede danske og etsprogede færøske børn, for at sammenligne resultaterne, samtidig med at der blev undersøgt om Nonsensord er en god markør for SSF hos tosprogede.

MAIN narrativer

MAIN narrativer viste nogle meget interessante fund. I fortællingsnarrativerne var der ingen af børnene der havde en indledning med både tid og sted, men havde kun *"der var engang"* eller lignende indledende sætninger. Den indledning giver kun 1 point, hvorimod hvis barnet formår at indlede med både tid og sted får det to point. Dette kan skyldes børnenes alder, og at de endnu ikke er kommet til det stadie i deres udvikling, at de kan indlede en historie med både tid og sted. Gennemgående var det svært for børnene at få mål og indre tilstande med, men historierne på dansk viste bedre scores for både mål og indre tilstande. Resultaterne for fortællingsnarrativerne er særdeles interessante. Hypotesen var at børnene ville klare sig bedre på dansk end

på færøsk. Selvom dette ikke kan statistik bekræftes, viser de deskriptive analyser, at generelt er gennemsnitsresultaterne for grupperne højere på færøsk end for dansk.

For Babyfugl er gennemsnitsscoren højere på dansk end på færøsk, mens for Babyged FO er gennemsnitsscoren højere på færøsk. Alle historier er bygget op på samme måde, men mange af børnene havde svært ved at forstå hvad historien gik ud på. Hver historie er bygget op, med at hovedfigurerne i historien oplever noget dårligt. I Babyfugle er der en kat der vil spise babyfuglene, men der kommer en hund og redder dem. Et spørgsmål i forståelsesdelen er om hvem barnet tror at fuglemoren bedst kan lide, katten eller hunden. Flere af børnene svarede at moren kunne lide både katten og hunden, fordi katten så sød ud. Dette får barnet ikke et point for, da det rigtige svar er hunden, fordi den redder fuglene. Det samme var tilfældet for Babyged, hvor der var børn der forsvarede ræven, ved at sige at ræve nogle gange kan komme til at lave noget de egentligt ikke har lyst til. MAIN er opbygget efter teorien indenfor narrativer, der anvender makro- og mikrostrukturer, og at historierne er bygget op ift. at de giver mulighed for at barnet kan udtrykke de nøjagtige samme makrostrukturer indenfor hver historie, mens karakterne i historierne bare er skiftet ud (Gagarina et. al. 2012, p. 10). I dette speciale er der set efter makrostrukturerne. Mikrostrukturerne er meget specifikke ift. sprog (Ibid.).

En kvalitativ observation ift. narrativerne og mikrostrukturen, er at det ikke tyder på at børnene laver grammatiske fejl. I en undersøgelse lavet af Gutiérrez-Cellen (2002), som undersøgte engelsk-spansk tosprogede børns færdigheder i narrativer viste, at tosprogede ikke udviste problemer ift. grammatisk kendskab. Selv børn der virkede mere svækkede i det ene sprog, kunne producere et fortællingsnarrativ med overordnet god kvalitet i det sprog de fortalte på (Gutiérrez-Cellen, 2002, p. 189). Samme tendens ses i resultaterne fra dette studie. Det tyder på at børnene har tilstrækkelig grammatisk forståelse på begge sprog, til at kunne producere en spontan fortælling, som også kan understøttes med TROG-2 resultaterne. Hvis den kvalitative observation at børnenes narrativer havde vist, at børnene havde flere fejl i deres mikrostrukturer, ville disse resultater blive eksamineret nærmere, da forskning peger i retning af, at børn med sproglige vanskeligheder udviser problemer i mikrostrukturen for narrativer (Gagarina et. al., 2012, p. 16).

Ift. genfortællingsnarrativerne, var det ligeledes svært for børnene at få mål og indre tilstande med. Det var forventet, at børnene ville få en højere score for dette i genfortællingsnarrativerne, i og med at de skal genfortælle. Selvom resultaterne er højere

sammenlignet med fortællingsnarrativerne, er elementerne stadig problematiske for børnene at få med. Specielt indre tilstande, er noget som børnene tilsyneladende har det svært med. Dette selvom, at de fx hører at hund og kat har følelser. Det tyder på at børnene synes det er lettere at genfortælle en historie end at finde på en selv. Dette er ikke usandsynligt, da de hører historien og herefter skal genfortælle den, og selve processerne for en spontan fortælling og en genfortælling kræver forskellige processevner (Gutiérrez-Cellen, 2002, p. 189).

Selvom der ikke er blevet kodet for grammatiske fejl, var det tydeligt både under selve testningen og under processen for transskriberingen, at disse fejl ikke var gennemgående. Der var nogle grammatiske fejl, men ikke noget der har stor betydning. Dette var også gældende for Sætningsgentagelse, hvor grammatiske fejl ikke var den type fejl, børnene lavede mange af.

I undersøgelsen af Gutiérrez-Cellen blev der endvidere fundet, at de fleste børn udførte bedre narrativer på deres S2 (Gutiérrez-Cellen, 2002, p. 190), dette er ikke tilfældet for resultaterne i dette speciale, men det kan skyldes at kun resultaterne for makrostruktur er kodet.

MAIN narrativer, er et materiale som i forbindelse med dette speciale blev oversat til færøsk. Men eftersom MAIN materialet er piloteret og rettet adskillige gange og proceduren udførligt ekspliciteret, tyder det på at en oversættelse i sig selv ikke vil have haft indflydelse på resultaterne. Det færøske materiale er blevet *back-translatet*, som ellers kunne være en grund til at diskutere evt. forskelle mellem resultaterne i denne undersøgelse og materialet i sig selv. Dermed er der nu mangel på at afprøve det på flere færøsk-danske børn.

MAIN materialet er endvidere lavet på den baggrund, for at skulle indfange sproglige vanskeligheder hos tosprogede. Ift. specialets case studie afviger børnenes resultater ikke specielt meget fra de andre børn i samplingsgruppen, men igen her skal der tages højde for at mikrostrukturen ikke er scoret. Det kan derfor diskuteres om makrostrukturen bliver specifik nok, til at kode resultater for børn, som i andre sproglige test virker afvigende. Kvalitativt set, er børnenes historier ikke specielt fyldestgørende, men de formår at få nogle specifikke hændelser med, som giver point. Ift. de andre børn i samplingsgruppen, ses en tydelig udvikling, når det omhandler at fortælle en god historie. Historierne bliver længere, samtidig med at der kommer flere følelser og strukturel kompleksitet i historierne. Dette er ikke tydeligt i historierne for børnene i case studiet.

Sætningsgentagelse

Sætningsgentagelse blev udviklet i forbindelse med 9. semesters projektet. I den undersøgelse blev det også diskuteret om testen anvendte ord, som er genkendeligt for børn. Der var ikke grund nok til at konkludere hvorvidt børnene skal kunne nogle bestemte ord på færøsk, i den aldersgruppe som samplingsgruppen har. Der er ord, som virkede specielt svære for nogle børn, men ikke lige så svære for andre børn. I dette speciale, blev der også lavet en Sætningsgentagelse til dansk, opbygget på samme måde som den færøske test. Det blev gjort for at kunne sammenligne sprogene, samtidig med, at det var muligt at undersøge om testen var for svær på færøsk. Resultaterne viste at børnene klarer sig bedre på dansk, hvilket var forventet. Men i denne undersøgelse, synes der stadig ikke at være grund til at sige at testen skal laves om. Men hellere at den skal testes på ældre børn og på flere børn, for at se om den bliver for let jo ældre børnene bliver. Der var statistik signifikant høj korrelation mellem testene, og samtidig for alder. Samtidig viste t-testen at der var statistisk signifikant forskel mellem resultaterne.

Ift. case studiet er der ikke statistisk grundlag at konkludere, at testen er specifik og sensitiv nok til at indfange evt. sproglige vanskeligheder. Grunden er at gruppen er for lille, at der ikke var muligt at udregne sensitivitet og specificitet. Deskriptivt sås, at børnene er dårligere stillet ift. de andre børn i samplingsgruppen, og derfor udtaget til specialets case studie. Specielt Barn 1 har vanskeligheder, som helt tydeligt peger i retning af evt. sproglige vanskeligheder. Begge børn udviser vanskeligheder med henholdsvis S1 og S2, hvilket tyder på at der kan være tale om børn med sproglige vanskeligheder.

Tosprogethed og sproglige vanskeligheder

Forskning peger i retning af, at der er et overlap mellem tosprogethed og sproglige vanskeligheder (Håkansson & Nettelbladt, 1996; Paradis & Crago 2000; Windsor & Kohnert 2005 i Altarriba & Heredia, 2008, p. 300). Derfor bliver det mere tydeligt hvor betydningsfuldt det er, at et tosproget barn, der mistænkes for at have sproglige vanskeligheder undersøges på begge sprog (Altarriba & Heredia, 2008, p. 301). Praktisk set, betyder dette, at der nemt kan opstå en række problematikker. For det første er der ikke udviklet sprogligt testmateriale til alle sprog- som er tilfældet for dette speciale -. Dertil skal der være en person der kan teste på det andet sprog – i dette

tilfælde ville det være færøsk -. Til sidst skal der være tilstrækkelig information omkring, hvad forventes som normal sproglig udvikling på henholdsvis S1 og S2 (Altarriba & Heredia, 2008, p. 301).

For dette speciale opstår der også en række problematikker ift. problemformuleringen og case studiet. En grund er, at det ikke har været muligt at finde ud, hvad forventes som normal sproglig udvikling for det færøske barn. Hvornår barnet tilegner sig bestemte ord osv. I og med, at der ikke vides noget om det færøske sprog, giver det også problemer når det omhandler det tosprogede færøske barn.

Da det har været muligt at benytte de danske standardiserede sproglige tests, kunne det dog underbygges, at børnene resultater i case studiet var afvigende ift. de andre børn. Det kan dog diskuteres, om det kun er positivt, at der er benyttet standardiserende test i dette speciale. I en undersøgelse af Paradis (2010) argumenteres for, at det ikke altid er den bedste løsning at bruge standardiserende tests, som kun er standardiserende til ét sprog. Et tosproget barn, vil typisk score under hvad der er forventet for dets alder, fordi der ikke tages hensyn til tosprogethed. Fx er det vigtigt at vide, hvad forventes som ”normalt” for et 6 året gammel barn, der er tosproget (Paradis, 2010, p. 246).

Altarriba og Heredia (2008) argumenter også for, at det er svært at identificere sproglige vanskeligheder hos tosprogede børn, da de let kan blive over og under identificerede med sproglige vanskeligheder (Altarriba & Heredia, 2008, p. 313). Som også kan være tilfældet for børnene i specialets casestudie.

Opsummeret kan siges om resultaterne for specialets samplingsgruppe, at resultaterne peger i retning af, at børnene har tilegnet sig et hensigtsmæssigt sprog ift. de udfordringer de stilles overfor i dagligdagen, samtidig med at de overordnet får bedre resultater i de danske test. I en undersøgelse lavet Kovács og Mehler (2010) indikeres også at tosprogede følger den generelle sproglige udvikling, og når milepælene på lige fod med de ensprogede (Kovács & Mehler, 2010, p. 612).

Metodiske overvejelser

Kvaliteten af en undersøgelse afhænger af dens validitet og reliabilitet. Validitet og reliabilitet falder ind under undersøgelsens metode og fortæller noget om undersøgelsens troværdighed (Coolican, 2004, p. 33). Derfor er det nødvendigt som forsker

at forholde sig til den anvendte metode. Validitet henviser til det overordnede spørgsmål, om man undersøger det som man gerne vil undersøge. Overvejelser om testbrugbarheden og erfaringer med testene, er aspekter som kan have haft en indflydelse på resultaterne, således at der fremkommer fejlkilder.

Det har været samme testleder til både de færøske og danske tests, som kan diskuteres om det har haft en indflydelse på resultaterne. Der kan argumenteres for, at hvis det havde været en anden testleder til de danske test, ville børnene have fået andre resultater, måske bedre resultater, da det kan diskuteres om børnene ydede deres bedste i deres S2, da de havde mulighed for at skifte over til det færøske sprog. For alle børn blev der optaget lydfiler, for at kunne transskribere narrativerne, samt Nonsensord og Sætningsgentagelse. Der blev endvidere lavet inter-rater reliabilitetstest, hvor der var omkring 95 % enighed for alle tests.

Reliabilitet henviser til, om hvorvidt en undersøgelse kan genskabes. En undersøgelse med høj reliabilitet kan genskabes og give de samme resultater, som den første undersøgelse, under forudsætning af at omstændighederne er de samme (Coolican, 2004, p. 33). Reliabiliteten af denne undersøgelse formindskes derved også hvis ovenstående fejlkilder er en reliabilitet, da det skaber en mindre mulighed for at resultaterne vil være præcis de samme i gentagelse af samme undersøgelse.

Ydermere kan det diskuteres om størrelsen af samplingsgruppen er tilstrækkelig. Samplingsgruppen er på 15 børn i alderen 4-8 år. Hvis man ønsker at afdække en givent fænomen for færøske – danske børn i en bestemt aldersgruppe, er det nødvendigt at sørge for børnene i undersøgelsen er fordelt over hele Danmark. Havde samplingsgruppen været større er der mulighed for at de statistiske analyser kunne have været større og tydeligere.

Implikationer for praksis

Dette speciale tydeliggør hvor betydningsfuldt det er at undersøge tosprogede færøske-danske børn. Det er vigtigt at vide hvad er normal sproglig udvikling for færøske-danske børn, for at kunne identificere evt. sproglige vanskeligheder.

At møde et tosproget barn med sproglige vanskeligheder, kan medføre en række problematikker ift. udredning og intervention. Som før påvist, er det nødvendigt at barnets begge sprog bliver vurderet, da begge sprog skal være afvigende hvis barnet har sproglige vanskeligheder. Ift. et minoritetssprog, kan det være svært at udrede et barn

med sproglige vanskeligheder, da der skal være en person der har erfaring med udredning samt kunne tale og forstå sproget. Umiddelbart synes dette ikke til at være det største problem når det vedrører færøske-danske børn. Undersøgelsen om hvor mange færinger der bor i Danmark, viste at mange af dem får en lang videregående uddannelse, hvilket kunne tyde på at der mellem disse færinger også findes flere psykologer. Som der også er argumenteret for, har det tydning at der bliver forsket videre i disse sprog, da der vides, at sproglige vanskeligheder kan medføre alvorlige følger senere i livet.

FREMTIDIG FORSKNING

Resultaterne fra den aktuelle undersøgelse kan bruges som indikator til fremtidig forskning. Ved videre forskning indenfor samme område, vil det være relevant at inddrage et større antal børn fra et bredere geografisk område, for at kunne tale om en mere almengældende udvikling. Samtidig med at de kunne være interessant om resultater fra børn der fx bor i København korrelerer med resultater for børn der bor i Aalborg. Det ville samtidig være relevant at udvælge børn med en større aldersspredning, da det i så fald ville være muligt, at en evt. udvikling eller afvigende udvikling er mere tydelig. En større samplingsgruppe ville også bibringe en mere robust normalfordeling mellem dataene; noget, som har gjort det svært at sige noget konkluderende om dette speciales resultater.

KONKLUSION

Det færøske sprog er, psykologisk set, stort set udforsket, bl.a. omkring hvordan børn tilegner sig sproget og afvigende udvikling indenfor sprogets udvikling, hvilket vakte interessen for emnet og førte til dette speciale.

Dette speciale omhandlede undersøgelsen af 15 færøsk-danske børns sproglige evner, hvilket blev undersøgt via forskellige sproglige tests. Specialets problemformulering lød: *Hvordan klarer tosprogede færøsk-dansk talende børn sig i henholdsvis deres S1 og deres S2?*

Der blev fundet flere forskellige interessante resultater. Generelt klarer børnene sig bedre i det danske sprog end det færøske, hvilket også var forventet. For TROG-2 resultaterne, som måler børnenes grammatisk sætningsforståelse, ses en aldersmæssig udvikling, dog med spredning ift. hvordan børnene scorer og hvad forventes for deres alder. For VIBORG ordforrådtest ses også en aldersmæssig udvikling, samtidig med at resultaterne for deres ordforråd er højere for der danske end for det færøske.

Nonsensord FO og DK testene differentierer i opbygning og længde, hvilket kan have medført resultater, som i første omgang var svære at sammenligne. Her klarer børnene sig bedre i den færøske test sammenlignet med den danske. Dertil viste korrelationsanalyserne for Nonsensord DK og alder, at disse korrelerer lavt.

Børnene udviste forskellige problematikker ift. narrativeverne. Der sås en gennemgående tendens for alle børnene, at de havde det svært ved at få elementerne: mål og indre tilstande med. Det kan skyldes børnenes alder, og at de udviklingsmæssigt ikke er nået det stadie, hvor de er i stand til at give historiens karakterer følelser endnu. Det kan også være, at de ikke er vant til at fortælle historier, og det derfor ikke falder dem naturligt at have disse elementer med i historien. Endvidere viste flere af resultaterne for narrativeverne, at de var højere på de færøske historier end på de danske.

Til sidst blev resultaterne fra Sætningsgentagelse gennemgået. Som i størstedelen af testene, klarede børnene sig også her bedre i den danske test.

Til sidst kan siges om resultaterne og for at svare på problemformuleringen, at resultaterne peger i retning af, at børnene har tilegnet sig et hensigtsmæssigt sprog ift. de udfordringer de stilles overfor i dagligdagen, samtidig med at de overordnet får bedre resultater i de danske test.

LITTERATURLISTE

Andreasen, P. & Dahl, Á. (1997) *Mállæra*. Føroya skúlabókagrunnur, Tórshavn. (pp. 17-82)

Altarriba, J. & Heredia, R. R. (2008) *An Introduction to Bilingualism. Principles and Processes*. Lawrence Erlbaum Associates

Archibald, Lisa M. D. (2006) *Short-term and working memory in children with specific language Impairment*, Durham theses, Durham University. (pp 2-228) Available at Durham E-Theses Online: <http://etheses.dur.ac.uk/2676/>

Armon-Lotem, S. (2014) *Between L2 and SLI: inflections and prepositions in the Hebrew of bilingual children with TLD and monolingual children with SLI*. Journal of Child Language, 41, pp. 3-33

Armon-Lotem, S. (2012) *Introduction: Bilingual children with SLI – the nature of the problem*. Bilingualism: Language and Cognition 15(1). Cambridge University Press

Berk, L. E. (2009) *Child Development* kap. 9 (pp. 356-397) Pearson Education, Inc.

Bialystok, E. (2009). *Bilingualism: The good, the bad, and the indifferent*. Bilingualism: Language and Cognition 12 (1)

Bishop, D. V. M. (2004) *Specific language impairment: Diagnostic dilemmas i Classification of developmental language disorders: theoretical issues and clinical implications* (redigeret af Verhoeven, H. & van Balkom, H) Lawrence Erlbaum Associates Inc., Publishers (pp. 309-326)

Bishop, D. V. M. (2010) *Test for Reception og Grammar*. Version 2. Trog 2 vejledning. Pearson

Camilleri, B. & Botting, N. (2013) Beyond static assesment of childrens´s receptive vocabulary: the dynamic assessment of word learning (DAWL) (pp. 565-581) International Journal of Language and Communication Disorders Vol. 48, No. 5

Clegg, J., Hollis, C-, Mawhood, L. & Rutter M. (2005) *Developmental language disorders – a follow up in later adult life- Cognitive language and psychosocial outcomes* (pp 128-149). Journal of Child Psychology and Psychiatry 46:2

Conti-Ramsden, G. & Botting, N. (2001) *Psykolingustic Markers for Specific Language Impairment (SLI)* (pp. 741-748) J. Child Psychol. Psychiat. Vol. 42. No. 6 [7 sider]

Coolican, H. (2009) *Research Methods and Statistics in Psychology*. Hodder Education, an Hachette UK company

Cosa, A. (2005) *Lexical Access in Bilingual Production i Handbook of Bilingualism*. Oxford University Press

Damico, J.S., Muller, N. & Ball, M.J. (2013) *Language and Speech Disorders*. Part. 1 & 2 (pp. 11-57) Blackwell Publishing Ltd.

Devescovi, A. & Caselli, M.C. (2006) *Sentence repetition as a measure of early grammatical development in Italian* (187-208). Internation Journal of Language and Communication Disorders Vol. 42, No. 2 [21 sider]

Diaz, R. (1983) *Thought and two languages: The impact of bilingualism on cognitive development*. In REVIEW OF REASERARCH IN EDUCATION

<http://links.jstor.org/sici?sici=0091732X%281983%2910%3C23%3ATATLTI%3E2.0.CO%3B2-5>

hentet d. 25.05.2014

Dispaldro, M., Leonard, L.B. & Deevy, P. (2013) *Real-Word and Nonword Repetition in Italian Speaking Children With Specific Language Impairment: A Study of*

Diagnostic Accuracy (pp. 323-336) *Journal of Speech, Language, and Hearing Research* Vol. 56.

Edwards, J.V. (2004) *Foundation in Bilingualism*. In Bathia, T.K., & Ritchie, W. C., *The Handbook of Bilingualism*. Blackwell Publishing

Elsass, P., Icanouw, J., Mortensen, E.L., Poulsen, S. & Rosenbaum, B. (2006) *Assesmentmetoder. Håndbog for psykologer og psykiatere*. Kap. 4 (pp. 97-159) – Forfatterne og Psykologisk Forlag A/S

Gagarina, N., Klop, D., Kunnari, S., Tantele, K., Välimaa, T., Balčiūniene, I., Bohnacker, U. & Walters, J. (2012) *Part I. MAIN: Multilingual Assessment Instrument for Narratives*. *ZAS Papers in Linguistics* 56, 2012: 1-140

Gallés, S.N & Bosch, L. (2005) *Phonology and Bilingualism* i *Handbook og Bilingualism*. Oxford University Press

Gutiérrez-Cellen. V.F. (2002) *Narratives in two languages: Assessing Performance of Bilingual Children*. *Linguistics and Education* 13 (2)

Hoff. E. (2005) *Language development* (3rd ed.). Belmont: Wadsworth/Thomson Learning

Jensen, N. H. (2010) *Børns sprog og kommunikation – barnets sproglige udvikling* : I Jernlang, Espan (red.) (2000) *Barnets udvikling – en helhed*. Nordisk forlag

Karmiloff-Smith, A. & Karmiloff, K. (2002) *Barnets veje til sprog*. Nordisk forlag (pp. 15-26, 76-212)

Klausen, L. & Hodal, G. (2005) *Et sprog – flere sprog*. Hans reitzels forlag (pp. 71-95)

Komeili, M. & Marshall, C.R. (2013) *Sentence Repetition as a measure of morpho-syntax in monolingual and bilingual children* (pp.152-161) *Clinical Linguistics & Phonetics* 27 (2) [9 sider]

Kohnert, K., Windsor, J. & Yim, D. (2006) *Do Language-Based Processing Task Separate Children with Language Impairment from Typical Bilinguals?* *Learning Disabilities Research & Practice* 21 (1) 19-29. The Division for Learning Disabilities of the Council for Exeptional Children

Kovács, A.M. & Mehler, J. (2010) *Flexible Learning of Multible Speech Structures in Bilingual Infants*. *Science* 325

Leonard, L.B. (1994) *Children with specific Language Impairment*. Kap 2. & 6

Levy, F. (1980) *The development and sustained attention (vigilance) and inihibition in children: some normative data*. *J. Child. Psychol. Psychiat.* Vol. 21. Pergamon Press ltd. (pp. 77-84)

Lockwood, W.B. (1955) *An Introduction to Modern Faroese* (pp. 28-152) Ejnar Munksgaard. København

Manolitsi, M. & Botting, N. (2011) *Language abilities in children with autism and language impairment: using nattative as a additional source of clinical information*. *Child Language Teaching and Terapy* 27:39

Olsen, L.S & Lopez, K. J. (2010) *SLI er mere end blot forsinket udvikling af sproglige færdigheder i Psyke & Logos*. Dansk Psykologisk Forlag

Paradis. J. (2010) *The interface between bilingual development and specific language impairment*. *Applied Psycholinguistics* 31 (pp. 227-252)

Petrucelli, N., Bavin, E. L. & Bretherton, L. (2012) *Children With Specific Language Impairment and Resolved Late Talkers: Working Memory Profiles at 5 Years* (pp. 1690-1703) *Journal of Speech, Language, and Hearing Reserach* Vol. 55

Rollins, P.R., Pan, B.A., Conti-Ramsden, G. & Snow, C.E. (1994) *Communicative skill in children with specific language impairments: A comparison with their language-matched siblings*. Journal of Communication Disorders 27 (pp. 189-206).

Riches, N.G. (2012) *Sentence repetition in children with specific language impairment: an investigation of underlying mechanism*. (pp. 499-510) International Journal of Language & Communication Disorders Vol. 47, No. 5

Stokes, S.F., Wong, A. M-Y., Fletcher, P. & Leonard, L.B. (2006) *Nonword Repetition and Sentence Repetition as Clinical Markers of Specific Language Impairment: The Case of Cantonese* (pp. 219-236) Journal of Speech, Language, and Hearing Vol 49. [17 sider]

Øvreeide, H. (2002) *Fagetikk i psykologisk arbeid*. Kap. 10. Høyskoleforlaget AS [28 sider]

Weiner, P.S. (1986) *The Study of Childhood Language Disorder: Nineteenth Century Perspectives* (pp. 1-47) Journal of Communication Disorder 19

Weismer, S.E., Tomblin, J.B., Zhang, X., Buckwalter, P., Chynoweth, J.G., & Jones, M. (2000) *Nonword Repetition Performance in School-Age Children With and Without Language Impairment* (pp. 865-878) Journal of Speech, Language, and Hearing. Vol. 43

Williams, D., Payne, H. & Marshall, C. (2013) *Non-Word Repetition Impairment in Autism and Specific Language Impairment: Evidence for Distinct Underlying Cognitive Causes* (pp. 404-417) Journal of Autism and Developmental Disorder 43 [13 sider]

Mona N. Steintún, personlig kommunikation, af d. 10.09.2013

Winnie Rasmussen, personlig kommunikation, af d. 04.10.2013

Internet kilder:

[http://www.denstoredanske.dk/Rejser%2c_geografi_og_historie/Færøerne/Færøerne_\(Landeartikel\)](http://www.denstoredanske.dk/Rejser%2c_geografi_og_historie/Færøerne/Færøerne_(Landeartikel)) hentet : 10.12.2013 kl. 11.00

<https://www.retsinformation.dk/Forms/R0710.aspx?id=45897> hentet: 08.12.2013 kl. 13.13

http://www.ssi.dk/Aktuelt/Nyheder/2013/~/_media/Indhold/DK%20-%20dansk/Sundhedsdata%20og%20it/NSF/Analyser%20og%20rapporter/Laegemiddelforbrugsanalyser/2012/Salget%20af%20ADHD%20medicin%20fra%20%202002%20-%202011.ashx hentet 08.12.2013 kl. 12.19

<http://www.cedaps.aau.dk/graduate-programmes/graduate-programme-dcd/formaal/> hentet 08.12.2013 kl. 12.07

<http://politiken.dk/indland/ECE166953/faeroeske-unge-flygter-til-danmark/> hentet: 12.05.2014 kl. 14.03

BILAG 1

Forældresamtykke

Jeg vil opfordre dig til at læse nedenstående og sætte kryds. Du kan til en hver tid vælge at trække dig ud af projektet og tilbagekalde alle jeres endnu ubehandlede data.

☐ **Jeg giver hermed tilladelse til, at mit barn deltager i undersøgelsen**

Jeg har forstået, at alle data, som den studerende indsamler til brug i sit projekt ikke vil indeholde navne eller andre identificerbare karakteristika

Da du giver tilladelse til, at barnet deltager, vil jeg bede dig om at udfylde vedhæftede spørgeskemaer.

☐ **Jeg ønsker ikke, at mit barn deltager i undersøgelsen**

Sted _____ Dato _____

Forældre/værges underskrift _____

BILAG 2

Spørgeskema

1. Generel information om barnet

Barnets fødselsdato: _____

Hvor længe har barnet boet i Danmark _____ (År, måned?)

Hvilket sprog tales i hjemmet?

☐ dansk

☐ færøsk

☐ andet, angiv _____

Barnets beskæftigelse

☐ børnehave

☐ folkeskole

☐ hjemme skole

☐ andet, angiv _____

2. Pasningsform

Bliver barnet passet udenfor hjemmet ?

☐ ja

☐ nej

Hvis ja, hvor ?

☐ DUS/ SFO

☐ børnehave

☐ andet, angiv _____

3. Undervisning

Modtager dit barn dansk undervisning?

☐ ja

☐ nej

Hvis ja, hvem underviser barnet?

☐ skolen

☐ hjemmet

☐ andet, angiv _____

4. Barnets mor

Alder _____

Uddannelsesniveau

☐ 9 klasse

☐ Gymnasiet

☐ Kort videregående

☐ Mellem-lang videregående

☐ Lang videregående

Stilling : _____

Bor barnet sammen med mor?

☐ ja

☐ nej

Hvilke sprog tales i hjemmet?

☐ dansk

☐ færøsk

☐ andet, angiv _____

5. Barnets far

Alder _____

Uddannelsesniveau

☐ 9 klasse

☐ Gymnasiet

☐ Kort videregående

☐ Mellem-lang videregående

☐ Lang videregående

Bor barnet sammen med far?

☐ ja

☐ nej

Hvilke sprog tales i hjemmet?

☐ dansk

☐ færøsk

☐ andet, angiv _____

6. Søskende

Har barnet ældre hjemmeboende søskende?

☐ ja, antal _____

☐ nej

Har barnet yngre hjemmeboende søskende?

☐ ja, antal _____

☐ nej

BILAG 3

Baggrundsspørgsmål

1. **Barnets navn (fornavn, efternavn)** _____
2. **Fødselsdato** _____
3. **Går dit barn på nuværende tidspunkt i børnehave/ skole?**
 - ☐ Ja, børnehave ☐ Ja, skolefra _____ (År, måned) fra _____ (År, måned)
 - ☐ Nej ☐ Nej Hvis ja, hvilken slags børnehave? Hvis ja, hvilken slags skole?
 - ☐ Tosproget ☐ Tosproget
 - ☐ Etsproget S1 = barnets modersmål ☐ Etsproget S1 = barnets modersmål
 - ☐ Etsproget S2 = barnets andet sprog ☐ Etsproget S2 = barnets andet sprog
 - ☐ Anden, hvilken anden? ☐ Anden, hvilken anden?

4. I hvilket land blev dit barn født?

- ☐ I land med S1, ☐ I land med S2, ☐ I andet land, hvilket? _____ hvilket? _____

1. **Siden hvornår har dit barn boet i landet med S2?** _____ (År, måned)

2. Fødselsorden

- ☐ 1 ☐ 2 ☐ 3 ☐ Skriv nummeret _____

7. Hvor gammel var dit barn, da han/hun sagde sit første ord?

____ år ____ måned(er)

8. Har du på noget tidspunkt været bekymret for dit barns sprog?

- ☐ Nej ☐ Ja, uddyb hvorfor _____

9. Har nogen i din familie har sprog- eller talevanskeligheder?

- ☐ Nej ☐ Ja, uddyb hvem? _____ Fx mor, far, søskend(e)

10. Har dit barn nogensinde haft høreproblemer?

Høreforringelse Jævnlig øreinfektioner

- ☐ Nej ☐ Nej
- ☐ Ja ☐ Ja, hvor mange? _____
- ☐ tyller (dræn i øret)

11. Efter din vurdering, hører dit barn normalt?

- ☐ Nej ☐ Ja

12. Information omhandlende forældrene						
	Specificer dit modersmål (S1)	Specificer dit andetsprog (S2)	Specificer andre sprog du taler	Hvor længe har du boet i XX land?	Din uddannelse	Din beskæftigelse
Mor						
Far						

13. Hvilket sprog taler du med dit barn? Mor ☐ Mit modersmål (S1) ☐ Mit andetsprog (S2) ☐ Både modersmål og andetsprog ☐ Andre sprog, specificer hvilke _____ Far ☐ Mit modersmål (S1) ☐ Mit andetsprog (S2) ☐ Både modersmål og andetsprog ☐ Andre sprog, specificer hvilke _____

14. Hvilke sprog taler dit barn nu? Barnets S1, som er: _____ ☐ Barnets S2, som er: _____ Andre sprog, som er: _____

15. Hvilke sprog bliver dit barn eksponeret for? ☐ Barnets S1: _____ ☐ Barnets S2: _____ Andre sprog, som er: _____

16. I hvilken alder begyndte dit barn at blive eksponeret for S2? ☐ Fra fødslen ☐ Før 1 år ☐ Før 3 år ☐ Før 5 år ☐ Fra år _____

17. Bliver dit barn eksponeret for S2 i ☐ Børnehave eller skole ☐ Hos venner ☐ Hos søskende/ forældre/ andre slægtninge ☐ TV/ computer/ bøger ☐ Andet _____

18. Vurder, i procenter, hvor ofte dit barn er eksponeret for forskellige sprog i dets hver dag (i al daglig aktivitet kombineret): Hans/ hendes modersmål (S1) ☐ 25% ☐ 50% ☐ 75% ☐ 100% Hans/ hendes andetsprog (S2) ☐ 25% ☐ 50% ☐ 75% ☐ 100% Andet/ andre sprog ☐ 25% ☐ 50% ☐ 75% ☐ 100%

19. Vurder dit barns sprogfærdigheder Meget Ret godt Ret Meget

ved at sætte kryds i en passende kasse	godt		dårligt	dårligt				
Hvor godt <u>forstår</u> dit barn hans/ hendes modersmål? (S1)								
Hvor godt <u>forstår</u> dit barn hans/ hendes andetsprog? (S2)								
Hvor godt <u>taler</u> dit barn hans/ hendes modersmål? (S1)								
Hvor godt <u>taler</u> dit barn hans/ hendes andetsprog? (S2)								
20. Efter din mening, hvilket sprog taler dit barn bedst? ○ Hans/ hendes S1 ○ Hans/ hendes S2 ○ Andet sprog, som er _____								
21. Efter din mening, foretrækker dit barn nogen af sprogene mere end andre? ○ Nej ○ Ja, hvilket? _____								
22. Indiker hvor ofte de følgende aktiviteter er foretaget med dit barn den sidste måned	Hans/ hendes modersmål (S1)				Hans/ hendes andetsprog (S2)			
	Aldrig	To gange om måneden	En/to gange ugentligt	Næsten hver dag	Aldrig	To gange om måneden	En/to gange ugentlig	Næsten hver dag
Fortælle historier								
Læse bøger								
Lytte til sange eller syge								
Se/spille TV/ DVD/ Computerspil								

BILAG 4

Nonsensord gentagelsestest FO

NONWORD REPETITION TEST

Færøsk udgave

REGISTRERINGSSKEMA

Navn	_____	Ar	_____	Måned	_____	Dag	_____
Adresse	_____	Testdato:	_____ / _____ / _____				
Skole/Kl.	_____	Fødselsdato:	_____ / _____ / _____				
Testleder	_____	Testalder:	_____ / _____ / _____				
			☐ Pige		☐ Dreng		

KOMMENTARER

	Nonord	Lydskrevet svar	G/I.S	Barnets gentagelse	K.M	Uk.M	Point
1	Zipu						
2	Tula						
3	Nagi						
4	Lumi						
5	Sibula						
6	Banudi						
7	Malitu						
8	Lumiga						
9	Sibalita						
10	Mugidala						
11	Kasulumi						
12	Litisaku						
13	Sipumagila						
14	Tuligasumu						
15	Malusiguba						
16	Litapimudi						
Tilsammen							

I kolonnen 'G/I.S' skrives G (gentagelse) hvis nonordets afspilles en ekstra gang og I.S (intet svar) hvis barnet opgiver/ikke svarer. I kolonnen 'K.M' angives antal korrekte målyde. I kolonnen 'Uk.M' angives antal ukorrekte målyde.

POINTGIVNING

3 point	2 point	1 point	0 point
Gentaget helt korrekt Hvert fonem skal være på den forventende måde (med det rigtige tryk og på den rigtige plads i ordet) og der må ikke være tilføjede lyde	Gentaget med en fejl Ændring, udeladelse eller tilføjelse af en enkelt lyd	Gentaget med to eller tre fejl Ændring, udeladelse eller tilføjelse af to eller tre lyde. Lydombytning tæller som to fejl, fordi to lyde så findes på en anden plads i ordet, end de burde	Gentaget med fire fejl eller flere

PPC (PERCENTAGE PHONOMES CORRECT)

_____	=	_____ %
-------	---	---------

BILAG 5

Sætningsgentagelse FO

SÆTNINGSGENTAGELSE

Færøsk udgave

REGISTRERINGSSKEMA

Navn	_____	Ar	_____	Måned	_____	Dag	_____
Adresse	_____	Testdato:	_____ / _____ / _____				
Skole/Kl.	_____	Fødselsdato:	_____ / _____ / _____				
Testleder	_____	Testalder:	_____ / _____ / _____				
				☐	☐		
				Pige	Dreng		

KOMMENTARER

LEVEL 1			
Simple mono-clausal sentence		Rigtigt	Forkert
1-3			
V2		Rigtigt	Forkert
4-6			

LEVEL 2			
Negation		Rigtigt	Forkert
7-9			
Object wh-questions		Rigtigt	Forkert
10-13			
Scrambling		Rigtigt	Forkert
14-16			
Bi-clausal sentence involving co-ordination and sub-ordination		Rigtigt	Forkert
17-19			

LEVEL 3			
Subject relative clauses		Rigtigt	Forkert
20-22			
Object relative clauses		Rigtigt	Forkert
23-25			
Conditionals		Rigtigt	Forkert
26-28			

1. Et point for hvert korrekt ord (længste sætning 12 ord) – Complete sentence correct
2. Et point for hvert korrekt funktionsord (max 6 funktionsord)
3. Fejl i sætning
4. Fejl funktionsord
5. Samlet score
6. Stavelser korrekte
7. % stavelser korrekte

LEVEL 1								
Simple mono-clausal sentence		1	2	3	4	5	6	7
1	Hann etur eina banan hvønn dag							
2	Hon átti eina lekkra reyða súkklu							
3	Barnið fer skjótt í fyrsta flokk							
V2		1	2	3	4	5	6	7
4	Tann spennandi bókin varð lisin í gjár							
5	Tú kundi koyrt allan vegin til Klaksvíkar							
6	Leyvan rann undan fyri ikki at vera fangað							

LEVEL 2								
Negation		1	2	3	4	5	6	7
7	Tað fer heldur ikki at regna í dag							
8	Pápin fer ikki til skips aftur í ár							
9	Drongurin tímdi ikki at spæla við hini børnini							
Object wh-questions		1	2	3	4	5	6	7
10	Hvør hevur goymt fótbólthúgvuna hjá dronginum ?							
11	Hvør átti hasar flottu gulu blómurnar ?							
12	Hvussu nógv kosta 10 bananir og 5 súreplir ?							
13	Hvørjum vart tú saman við í gjár ?							
Scrambling		1	2	3	4	5	6	7
14	Tá vit komu áráka bilin, setti hann ferð á							
15	Man hann fara í dag, ella fer hann í morgin							
16	Enduliga fann eg knívin, hann lá í kuldaskápinum							
Bi-clausal sentence involving co-ordination and sub-ordination		1	2	3	4	5	6	7
17	Tað kostaði 100 krónur, alt íroknað							
18	Hann skundaði sær avstað, somu løtu boðini komu							
19	Hon ætlaði sær til havnar við bussinum í annaðkvöld							

LEVEL 3								
Subject relative clauses		1	2	3	4	5	6	7
20	Maðurin, sum etur seyðarhøvd, hyggur í sjónvarp							
21	Søgubókin, sum er stór, liggur omaná blýantinum							
22	Skógvurin, sum er svartur, er undir skápinum							
Object relative clauses		1	2	3	4	5	6	7
23	Hundurin jagstraði kettuna, sum ran							
24	Maðurin rekur tann gamla tarvin, sum stendur							
25	Krússið, sum stendir inni í skápinum, er brotið							
Conditionals		1	2	3	4	5	6	7
26	Um børnini akta foreldrini, fáa tey ís tá ið tey koma heim							
27	Er konan sjúk, er hon noydd at ringja til læknavaktina							
28	Um maðurin fær nógvan fisk, fara tey at gera fiskafrikadellur							

BILAG 6

Sætningsgentagelse DK

SÆTNINGSGENTAGELSE

Dansk udgave

REGISTRERINGSSKEMA

Navn	_____	Ar	_____	Måned	_____	Dag	_____
Adresse	_____	Testdato:	_____ / _____ / _____				
Skole/Kl.	_____	Fødselsdato:	_____ / _____ / _____				
Testleder	_____	Testalder:	_____ / _____ / _____				
				☐	☐		
				Pige	Dreng		

KOMMENTARER

LEVEL 1			
Simple mono-clausal sentence		Rigtigt	Forkert
1-3			
V2		Rigtigt	Forkert
4-6			

LEVEL 2			
Negation		Rigtigt	Forkert
7-9			
Object wh-questions		Rigtigt	Forkert
10-13			
Scrambling		Rigtigt	Forkert
14-16			
Bi-clausal sentence involving co-ordination and sub-ordination		Rigtigt	Forkert
17-19			

LEVEL 3			
Subject relative clauses		Rigtigt	Forkert
20-22			
Object relative clauses		Rigtigt	Forkert
23-25			
Conditionals		Rigtigt	Forkert
26-28			

1. Et point for hvert korrekt ord– Complete sentence correct
2. Et point for hvert korrekt funktionsord
3. Fejl i sætning
4. Fejl funktionsord
5. Samlet score
6. Stavelser korrekte
7. % stavelser korrekte

LEVEL 1								
Simple mono-clausal sentence		1	2	3	4	5	6	7
1	Han spiser en banan hver dag							
2	Hun ejede en lækker rød cykel							
3	Barnet skal snart begynde i første klasse							
V2		1	2	3	4	5	6	7
4	Den spændende bog blev læst i går							
5	Du kunne køre hele vejen til København							
6	Løven løb væk for ikke at blive fanget							

LEVEL 2								
Negation		1	2	3	4	5	6	7
7	Heller ikke i går var der noget regn							
8	Faderen skal heller ikke på arbejde i morgen							
9	Drengen gad ikke at lege med de andre børn							
Object wh-questions		1	2	3	4	5	6	7
10	Hvem har gemt drengens fodboldshue ?							
11	Hvem ejede de flotte gule blomster ?							
12	Hvor meget koster 10 bananer og 5 æbler?							
13	Hvem var du sammen med i går?							
Scrambling		1	2	3	4	5	6	7
14	Da vi kom op på siden af bilen, satte han mere fart på							
15	Mon han tager afsted i dag, eller tager han afsted i morgen?							
16	Til sidst fandt jeg kniven, den lå i køleskabet							
Bi-clausal sentence involving co-ordination and sub-ordination		1	2	3	4	5	6	7
17	Det kostede 100 kr alt inklusive							
18	Han skyndte sig afsted, i samme øjeblik han fik beskeden							
19	Hun planlagde at tage til Århus med bussen i morgen							

LEVEL 3								
Subject relative clauses		1	2	3	4	5	6	7
20	Manden, som spiste, så i fjernsyn							
21	Historiebogen, som er stor, ligger på blyanten							
22	Skoen, som er sort, ligger under skabet							
Object relative clauses		1	2	3	4	5	6	7
23	Hunden jagede katten, som løb							
24	Manden skumper den gamle tyr, som står							
25	Koppen, der står i skabet er i stykker							
Conditionals		1	2	3	4	5	6	7
26	Hvis børnene adlyder forældrene får de is når de kommer hjem							
27	Hvis kvinden er syg, er hun nødt til at ringe til lægevagten							
28	Hvis manden får mange fisk, vil de lave fiskefrikadeller							